

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ВОЙЦЕХОВСЬКИЙ БОГДАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 343.9:343.6

**ДИСЕРТАЦІЯ
КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА
ЗДОРОВ'Я ОСОБИ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ
ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇМ**

081 «Право»

08 «Право»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Б.О. Войцеховський

**Науковий керівник
Оболенцев Валерій Федорович,
кандидат юридичних наук, доцент**

Харків -2024

АНОТАЦІЯ

Войцеховський Б.О. Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї та запобігання їм. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2024.

Дисертація присвячена теоретичним засадам і практиці запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї і кваліфікованих за статтями Кримінального кодексу України (далі – КК України): 115 «Умисне вбивство», 116 «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання», 118 «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення», 119 «Вбивство через необережність», 121 «Умисне тяжке тілесне ушкодження», 122 «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження», 123 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання», 124 «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення», 125 «Умисне легке тілесне ушкодження», 128 «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження», 129 «Погроза вбивством». Висвітлено кримінологічну характеристику цього виду злочинності, його латентність, детермінацію (причини та умови), особистісні риси злочинців, запобіжні заходи.

У дисертації обґрунтовано базові обставини, у зв'язку з якими проявляється особлива небезпечність кримінального насильства з використанням вогнепальної зброї: 1) значний руйнівний ефект; 2) відносна простота застосування зброї; 3) мінімізація опору жертви, яка не має при собі належного захисту.

Розглянуто генезис та тенденції злочинності проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї за часів незалежності України. На підставі емпіричних даних офіційної статистики визначено основні кримінологічно значущі

показники (рівень злочинності, динаміку, структуру, коефіцієнти, географію, ціну). З'ясовано, що під впливом різного роду соціальних чинників інтенсивність проявів досліджуваного явища у різні періоди змінювалась, але завжди була суттєвою проблемою українського суспільства. Наголошено, що у зв'язку зі збройною агресією РФ проти нашої держави у 2014 р. та під час повномасштабного вторгнення 2022 р. інтенсивність проявів насильства з використанням вогнепальної зброї критично посилювалась, але після належної протидії правоохоронців частково стабілізувалась. У структурі досліджуваного виду злочинності найбільшу частку стабільно становлять умисні вбивства (стаття 115 КК України), мінімальна ж кількість злочинів – умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання (стаття 123 КК України).

Приділено увагу проблемі латентизації злочинів проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї. За результатами дослідження стверджується, що цей вид злочинності має мінімальну латентність. Визначено детермінаційні чинники латентизації. Встановлено, що серед посягань цього виду є злочини з латентністю природньою, штучною, «суміжною» та пов'язаною з діяльністю правоохоронних органів, наведено приклади з практики. В якості суттєвого фактора, що перешкоджає виявленню кримінально-караних посягань досліджуваного виду, визначено відсутність належної правоохоронної діяльності на тимчасово окупованих територіях нашої країни.

Відповідно до дослідженого емпіричного матеріалу встановлено кримінально-значущі властивості злочинців, які вчиняють кримінальне насильство із застосуванням вогнепальної зброї. Окреслено специфічні соціально-демографічні, морально-психологічні та кримінально-значущі особистісні характеристики правопорушників цього виду, розкрито їх факторний комплекс. Здійснено типологію кримінальних правопорушників, що вчиняють посягання проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї за характером антисуспільної спрямованості особи злочинців та за ступенем її глибини. Запропоновано власну типологію за ознакою використання правопорушниками у посяганні легальних або нелегальних вогнепальних знарядь. Щодо цього виділено злочинців, які використовують у

посяганні легальну вогнепальну зброю, та тих, хто використовує нелегальну вогнепальну зброю. Розкрито теоретичне та практичне значення такого розподілу.

Досліджено складові елементи механізму індивідуальної поведінки (причини, умови, криміногенну ситуацію) під час кримінально-караних посягань проти життя та здоров'я, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї. На підставі емпіричних даних офіційної статистики та судових матеріалів встановлені детермінанти цих посягань. Стверджується, що основною причиною навмисних посягань досліджуваного виду є агресивний мотив, оскільки він проявляється як спонукальний чинник злочинних дій такого роду. Встановлено, що значна кількість досліджуваних посягань вчиняється й з необережності, розкрито особливості мотивації у таких випадках. Виокремлено умови, що сприяють злочинним проявам досліджуваного виду. Підтверджено, що доступ до зброї у побутових умовах та у зв'язку з виконанням службових обов'язків може стати чинником озброєного кримінального насильства. Висвітлено особливості соціальних характеристик жертв озброєного кримінального насильства, їх зв'язки зі злочинцями. Встановлено види криміногенних ситуацій під час вчинення посягань досліджуваного виду.

Розкрито особливості детермінації злочинів проти життя та здоров'я, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї в умовах російської військової агресії. Зроблено комплексний висновок, що на стан досліджуваного явища суттєво впливає послаблення функціоналу соціальних інституцій, погіршення економічної ситуації, додаткове навантаження на правоохоронну систему у зв'язку з необхідністю протидії не тільки внутрішньому криміналу, але й зовнішньому ворогу. Підтверджено впливовість фактору незаконного обігу зброї як чинника криміногенної ситуації у цілому, та щодо злочинів досліджуваного виду – зокрема.

В межах окремого розділу роботи досліджено теоретичні засади та практику запобігання злочинам проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї. Розкрито загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи запобігання досліджуваних правопорушень, визначено суб'єктів та зміст їх діяльності. Висвітлено аспекти нормотворчості щодо цінності життя та здоров'я громадян, а також та можливостей використання зброї для самооборони. Спеціально-кримінологічними заходами запобігання злочинності досліджуваного виду окреслено

профілактику, випередження та припинення злочинів. Висвітлено роботу підрозділів дозвільної системи щодо превенції кримінального насильства з використанням вогнепальних знарядь – зареєстрованих та нелегальних. Розкрито цифровізацію заходів запобігання посягань досліджуваного виду на прикладі роботи Реєстру вогнепальної зброї.

Приділено увагу суспільній дискусії про право людини на зброю. На підставі власних досліджень та напрацювань інших фахівців зроблено висновок про розбіжність поглядів населення у цьому питанні. Встановлено тенденцію лібералізації суспільної думки щодо розширення доступу громадян до вогнепальних знарядь. Досліджено історію вітчизняного нормативного регулювання прав громадян на зброю. Звертається увага фактор озброєності громадян у протидії російським військам у перші дні повномасштабного вторгнення та на перспективу. На підставі узагальнення поточних змін до законодавства зроблено висновок про лібералізацію політики держави у питанні прав громадян на зброю цивільних зразків.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що основні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані:

у науково-дослідній сфері – для подальших наукових досліджень запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї;

у нормотворчості – для забезпечення прав громадян на вогнепальну зброю як засобу самозахисту;

у правоохоронній сфері – для удосконалення діяльності підрозділів дозвільної системи НПУ;

у навчальному процесі – для підготовки навчально-методичних комплексів, підручників, навчальних посібників з правових дисциплін, зокрема - кримінології.

Ключові слова: агресія; вбивство; військовослужбовці; військовий; воєнний; війна; вогнепальна зброя; жертва; злочини проти життя та здоров'я; запобігання злочинам; інформаційний; насильство; національна безпека; незаконний обіг зброї; правопорушення.

Voytsekhovskiy B.O. "Criminological characteristics of crimes against life and health of a person, which were committed with the use of firearms and their prevention". - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree in specialty 081 "Law". – Yaroslav Mudryi National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2024.

The dissertation was devoted to the theoretical principles and practice of preventing crimes against life and health committed with the use of firearms and qualified under articles 115 "Intentional murder", 116 "Intentional murder committed in a state of intense mental excitement", 118 "Intentional murder in case of exceeding the limits of necessary defense or in case of exceeding the measures necessary to detain a person who has committed a criminal offense", 119 "Manslaughter due to negligence", 121 "Intentional grievous bodily harm", 122 "Intentional moderate bodily harm", 123 "Intentional grievous bodily harm caused in a state of strong mental excitement", 124 "Intentional infliction of grievous bodily harm in the event of exceeding the limits of necessary defense or in the event of exceeding the measures necessary to detain a person who has committed a criminal offense", 125 "Intentional light bodily harm", 128 "Careless serious or moderate bodily harm" and 129 "Threat to kill" of the Criminal Code of Ukraine. The criminological characteristics of this type of crime, its latency, determination (causes and conditions), personal traits of criminals, preventive measures were highlighted.

The dissertation substantiates the basic circumstances in connection with which the particular danger of criminal violence with the use of firearms was manifested: 1) a significant destructive effect; 2) relative ease of use of crime tools; 3) minimization of the resistance of the victim who does not have adequate protection.

The genesis and trends of crime against life and health with the use of firearms during the independence of Ukraine were considered. Based on the empirical data of official statistics, the main criminologically significant indicators (crime level, dynamics, structure, coefficients, geography, price) were determined. It was found that under the influence of various social factors, the intensity of manifestations of the studied phenomenon changed in different periods, but it was always a significant problem of Ukrainian society. It was

emphasized that in connection with the armed aggression of the Russian Federation against our country in 2014 and during the full-scale aggression of 2022, the intensity of manifestations of violence with the use of firearms increased critically, but after due resistance of the law enforcement officers partially stabilized. In the structure of the investigated type of crime, the largest share was stably made up of intentional murders (Article 115 of the Criminal Code of Ukraine), while the minimum number of crimes was deliberate grievous bodily harm caused in a state of strong mental excitement (Article 123 of the Criminal Code of Ukraine).

Attention was paid to the problem of latency of crimes against life and health with the use of firearms. Based on the results of the research, it was claimed that this type of crime had minimal latency. Determining factors of latency were determined. It was established that among the offenses of this type there were crimes with natural, artificial, "adjacent" latency and related to the activities of law enforcement agencies, examples from practice were given. The lack of proper law enforcement activities in the temporarily occupied territories of our country was identified as a significant factor preventing the detection of criminal offenses of the type under investigation.

According to the researched empirical material, the criminally significant properties of criminals who committed criminal violence with the use of firearms were established. Specific socio-demographic, moral-psychological and criminally significant personal characteristics of offenders of this type were outlined, their factor complex was revealed. A typology of criminal offenders who committed offenses against life and health with the use of firearms was carried out according to the nature of the antisocial orientation of the criminals and the degree of its depth. A separate typology based on the use of legal or illegal firearms by offenders in the offense was proposed. In this regard, criminals who used legal firearms in the offense and those who used illegal firearms were distinguished. The theoretical and practical significance of such distribution was revealed.

The constituent elements of the mechanism of individual behavior (causes, conditions, criminogenic situation) during criminal offenses against life and health committed with the use of firearms were studied. Determinants of these encroachments were established on the basis of empirical data of official statistics and court materials. It was

claimed that the main reason for the deliberate encroachments of the researched species was an aggressive motive, as it manifested itself as a motivating factor for criminal actions of this kind. It was established that a significant number of investigated offenses were also committed due to carelessness, the peculiarities of motivation in such cases were revealed. The conditions contributing to the criminal manifestations of the investigated species were singled out. It was confirmed that access to weapons in everyday life and in connection with the performance of official duties can become a factor in armed criminal violence. Features of the social characteristics of victims of armed criminal violence, their connections with criminals were highlighted. The types of criminogenic situations during the commission of offenses of the investigated type were established.

The peculiarities of the determination of crimes against life and health, committed with the use of firearms in the conditions of Russian military aggression, were revealed. A comprehensive conclusion was made that the state of the investigated phenomenon was significantly affected by the weakening of the functionality of social institutions, the deterioration of the economic situation, the additional burden on the law enforcement system due to the need to counter not only internal crime, but also the external enemy. The influence of the factor of illegal arms trafficking as a factor of the criminogenic situation in general, and with regard to crimes of the investigated type in particular, was confirmed.

Within a separate section of the work, the theoretical principles and practice of preventing crimes against life and health with the use of firearms were investigated. General social, special criminological and individual measures for the prevention of the studied offenses were disclosed, the subjects and the content of their activities were defined. Aspects of rulemaking regarding the value of life and health of citizens, as well as the possibilities of using weapons for self-defense, were highlighted. Special criminological measures for the prevention of crime of the researched type outline the prevention, anticipation and termination of crimes. The work of the units of the permit system regarding the prevention of criminal violence with the use of firearms - registered and illegal - was highlighted. The digitization of measures to prevent encroachments of the researched species was revealed using the example of the Firearms Register.

Attention was paid to the public debate about the human right to arms. On the basis of own research and the work of other specialists, a conclusion was made about the

divergence of views of the population on this issue. A trend of liberalizing public opinion regarding the expansion of citizens' access to firearms was established. The history of domestic regulatory regulation of citizens' rights to weapons was studied. Attention was drawn to the factor of the armed forces of citizens in opposition to Russian troops in the first days of a full-scale invasion and to the future. On the basis of the generalization of the current changes to the legislation, a conclusion was made about the liberalization of the state policy in the issue of the rights of citizens to weapons of civilian models.

The practical significance of the obtained results is that the main provisions, conclusions and recommendations of the dissertation research can be used:

in the scientific research - for further scientific research into the prevention of crimes against life and health, which are committed with the use of firearms;

in rulemaking - to ensure citizens' rights to firearms as a means of self-defense;

in the sphere of legal protection - to improve the activity of units of the NPU permit system;

in the educational process - for the preparation of educational and methodological complexes, textbooks for legal disciplines, in particular - criminology.

Keywords: aggression; murder; military; war; firearm; victim; crimes against life and health; crime prevention; informative; violence; national security; illegal arms trafficking; offense.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Войцеховський Б.О. Латентність злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. *Теорія і практика правознавства*. 2020. Вип. 2 (18). С. 1–8. doi: 10.21564/2225-6555.2020.18.214814

2. Войцеховський Б.О. Кримінологічна характеристика насильницьких злочинів, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. *Теорія і практика правознавства*. 2021. Вип. 2 (20). С. 214–224. doi: 10.21564/10.21564/2225-6555.2021.2.243745

3. Войцеховський Б.О. Дозвільна система у запобіганні кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням

вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 7. С. 341–345. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/79>

4. Войцеховський Б.О. Запобігання кримінальних правопорушень (злочинів) проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії РФ проти України. *Věda a perspektivy*. 2023. Вип. 9 (28). С. 330-343. doi: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-9\(28\)-330-343](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-9(28)-330-343)

5. Войцеховський Б. О. Чинники формування агресивного мотиву злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Том 2, вип. 79. С. 155-160. doi: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.23>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Войцеховський Б. О. Незаконний обіг вогнепальної зброї, як фактор організованої злочинності. *Протидія організованій злочинності і корупції*: матеріали XIX Всеукраїнської наукової конференції з кримінології, (м.Харків, 2 грудня 2019 р.) Харків: Право, 2019. С. 22–24.

2. Войцеховський Б. О. Участь громадянського суспільства в протидії криміногенним загрозам у зв'язку пандемією коронавірусу. *Правові засади епідемічної безпеки: виклики та перспективи*: матеріали інтернет-конференції (м.Харків, 29 квітня 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 48–51.

3. Войцеховський Б. О. Criminological analysis of the impact on crime of the decision of the government of canada to ban specific models of semi-automatic rifles and carbines. *Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м.Харків, 29 травня 2020 р.) Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2020. С. 124–126.

4. Войцеховський Б. О. Проблема корупції в сфері видачі дозволів на зброю. *Запобігання корупції у приватному секторі*: матеріали науково-практичного онлайн «круглого столу», присвяченого 25-річчю із дня створення НДІ вивчення проблем злочинності та 95-річчю із дня народження академіка Володимира Сташиса (м. Харків, 1 липня 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 174–175.

5. Войцеховський Б. О. Цінність життя людини у контексті обґрунтування заходів запобігання тяжких насильницьких злочинів. *Злочинці і жертви злочинів: матеріали XX Всеукраїнської наукової конференції з кримінології* (Харків, 12 листопада 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 124–126.

6. Войцеховський Б. О. Корупція в сфері видачі дозволів на зброю та шляхи її подолання. *Актуальні проблеми запобігання корупції: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, аспірантів і молодих вчених* (м.Харків, 14 квітня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 75–77.

7. Войцеховський Б. О. Вогнепальна зброя і безпека людини. *Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності: матеріали XII-ї наукової інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих вчених* (м. Харків, 22–23 квітня 2021 р.). Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2021. С. 75–78.

8. Войцеховський Б. О. Необережні злочини проти життя та здоров'я особи вчиненні з застосуванням вогнепальної зброї та запобігання їм. *Протидія злочинності і корупції: матеріали міжнародної наукової конференції з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених* (м. Харків, 16 листопада 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 61–62.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ КРИМІНАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСІБ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ	
1.1 Проблема кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я осіб, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї	16
1.2 Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї.....	24
1.3 Характеристика осіб, що вчинили насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи з використанням вогнепальної зброї.	36
1.4 Латентність злочинів проти життя та здоров'я, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї.	49
Висновки до розділу 1	61
РОЗДІЛ 2. ДЕТЕРМІНАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСІБ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ	
2.1 Причинність злочинів проти життя та здоров'я осіб, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї.....	63
2.2 Умови вчинення злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї.	80
2.3 Особливості криміногенної ситуації при вчиненні злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї	84
2.4 Причини та умови злочинності проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї.....	94
Висновки до розділу 2.....	96
РОЗДІЛ 3. ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ	
3.1 Загальносоціальні заходи запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї	98

3.2 Спеціально-кримінологічні заходи запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї	119
3.3 Індивідуальне запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї	135
Висновки до розділу 3	143
ВИСНОВКИ	146
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	151
ДОДАТКИ	187

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ООН – Організація Об'єднаних Націй

МВС – Міністерство внутрішніх справ України

ГВ ЗНД УСБУ в Харківській області – Головний відділ захисту національної державності Управління Служби безпеки України в Харківській області

ЦК України – Цивільний кодекс України

КК України – Кримінальний кодекс України

СК України – Сімейний кодекс України

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

ЄРЗ – Єдиний реєстр зброї

НПУ – Національна поліція України

ВРУ – Верховна Рада України

КМУ – Кабінет Міністрів України

Інструкція № 622 – Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів затверджена Наказом Міністерства Внутрішніх Справ України від 21.08.98 № 622

пристрої для відстрілу – пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії

Звіт за 2020 р. – Звіт по лінії дозвільної системи за 2020 рік

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Життя та здоров'я людей є винятковими етично-цивілізаційними цінностями, базовими складовими соціальних процесів, першоджерелом функціонування планетарної спільноти. Усвідомлення їх надважливого значення орієнтує людство у внутрішньо-суспільних відносинах та у взаємодії з навколишнім середовищем. Безпека населення обґрунтовано визнається первинним критерієм соціального прогресу.

Аксіоматичний постулат про цінність життя та здоров'я людини є стрижнем міжнародної нормотворчості. Стаття 3 Загальної декларації прав людини проголошує: «Кожна людина має право на життя» [85]. Частина 1 статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод встановлює, що «... право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше як на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який законом передбачає таке покарання» [108].

Втім, проблема посягань проти життя та здоров'я людини взагалі, і тих, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї – зокрема, до цього часу залишається актуальною у планетарному масштабі. Відомості («Глобальне дослідження умисних убивств 2019» Євростату, офіційна статистична звітність а також інформація з альтернативних джерел дають підстави стверджувати, що у більшості країн в абсолютних числах зростає кількість жертв умисних убивств. Згідно з результатами проведеного в 2011 році Управлінням Організації Об'єднаних Націй з наркотиків та злочинності Глобального дослідження з питань убивств у 2010 р. у світі було скоєно 468000 умисних убивств, не пов'язаних з військовими конфліктами [6, с. 9]. Загальна кількість потерпілих від таких посягань зросла з 362 тис. в 1990 р. до 464 тис. у 2017 р. [274, с. 187]. При тому понад 50 відсотків убивств, які відбуваються по всьому світу, здійснюються з використанням вогнепальної зброї.

Питання запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я – взагалі, і тих, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї – зокрема, висвітлювались у роботах багатьох вітчизняних науковців: П. П. Андрушка, О. М. Бандурки, Ю.В. Бауліна, І. Г. Богатирьова, А. М. Бойка, В. В. Василевича, М.В. В'юника, В. В. Голіни, Б. М. Головкина, Н. О. Гуторової, І. М. Даньшина, О.В.

Джафарової, О. М. Джузи, О. О. Дудорова, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, О. Г. Кальмана, М. І. Камлика, О. Г. Колба, О. М. Костенка, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, Ю.В. Луценка, М. І. Мельника, П. П. Михайленка, А. А. Музики, В. О. Навроцького, К.М. Оробця, В.В. Сташиса, В. Я. Тація, В. П. Тихого, І. К. Туркевич, С.О. Харитонова, М. І. Хавронюка, та ін.

При цьому питання про стан, детермінацію та запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї в умовах російської агресії, у роботах вітчизняних науковців комплексно не розкрито. Вказаним обґрунтовується актуальність обраної теми, її практична значущість для правоохоронної роботи, визначення пріоритетів наукової та дослідницької роботи, для нормотворчості та забезпечення підготовки фахівців практиків.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження узгоджується із законом України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (від 11.07.2001 р. № 2623-III, в редакції від 13 січня 2024 р.), Антикорупційною стратегією України на період 2021 – 2025 р. (затвердженою законом України від 20.06.2022 р. № 2322-IX), Національною економічною стратегією на період до 2030 р. (затвердженою постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 03 березня 2021 року № 179). Робота виконана на кафедрі Кримінально-правової політики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, в межах фундаментального дослідження «Теоретичні і прикладні проблеми запобігання злочинності та реформування державної кримінально-виконавчої служби в Україні» (номер державної реєстрації 0111U000958). Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 22 листопада 2019 р.)

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є надання кримінологічної характеристики злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, визначення їх детермінації (причин та умов), особливостей криміногенної ситуації, розробка комплексу заходів запобігання досліджуваному виду кримінально-караних посягань.

Досягнення поставленої мети обумовлює необхідність вирішення таких завдань:

- встановити кримінологічну характеристику злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї;
- визначити кримінально значущі властивості осіб, що вчиняють злочини проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї;
- розкрити механізми латентизації злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї;
- встановити детермінаційний комплекс (причини та умови) злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї;
- визначити фактор незаконного обігу зброї у детермінації злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї;
- охарактеризувати взаємодію злочинця та жертви під час вчинення злочинів проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї;
- охарактеризувати практику загальносоціальних заходів запобігання злочинам проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї - її об'єкти, суб'єкти, зміст;
- визначити спеціально-кримінологічні заходи запобігання злочинам проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї;
- з'ясувати особливості діяльності дозвільної системи як суб'єкта індивідуального запобігання злочинам проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї;
- охарактеризувати історію, поточний стан та перспективи нормативного регулювання права громадян України на зброю;
- визначити інноваційні методи діяльності суб'єктів спеціально-кримінологічних заходів запобігання злочинам проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при вчиненні злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї.

Предметом дослідження є кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї.

Методи дослідження обрано відповідно до мети та задач дослідження з урахуванням об'єкта й предмета дослідження. При підготовці дисертації використовувалися спеціальні методи:

діалектичний (філософський) метод – для формулювання понять і визначень, тлумачення наукових термінів і нормативних приписів, а також інтерпретації статистичних показників (Розділ 1 підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, Розділ 2 підрозділ 2.1, Розділ 3 підрозділ 3.1);

системно-структурний метод - для визначення сутності кримінологічної характеристики та детермінаційного комплексу, причин та умов злочинної поведінки, розроблення комплексу заходів профілактики та припинення цих правопорушень (Розділ 1 підрозділи 1.2, 2 Розділ 2 підрозділи 2.1, 2.2, Розділ 3 підрозділи 3.2, 3.3);

статистичний метод узагальнюючих показників - для опрацювання результатів емпіричних досліджень, узагальнення й аналізу даних електронних реєстрів та статистичних звітів (Розділ 1 підрозділи 1.1., 1.2., 1.3., Розділ 2 підрозділи 2.1, 2.2);

метод опитування населення – для встановлення первинних даних про фактори злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї (Розділ 2 підрозділ 2.1., 2.2), відношення населення до розширення прав володіння вогнепальною зброєю (Розділ 3 підрозділ 3.1, 3.2);

метод експертних оцінок – для встановлення рівня та детермінації латентності, причин та умов злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї (Розділ 2 підрозділ 2.1, 2.2), заходів їх запобігання (Розділ 3 підрозділ 3.1, 3.2);

метод вивчення документів – для встановлення даних з матеріалів судових рішень щодо характеристик злочинців та обставин вчинення злочинів проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї (Розділ 1 підрозділ 1.2, 1.4.);

метод включеного спостереження – для вивчення діяльності суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї (Розділ 3 підрозділ 3.2) та діяльності громадської

організації «ГАН ПРАЙД» (код ЄДРПОУ: 43395616) щодо надання консультацій про права громадян на володіння зброєю;

порівняльно-правовий - для узагальнення історії нормотворчості щодо регулювання права громадян на володіння вогнепальною зброєю (Розділ 3 підрозділ 3.1).

Нормативно-правову базу дисертації складають: Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови КМУ, КК України, Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України), відомчі нормативно-правові акти станом на 31.01.2024 р.

Емпіричну базу дослідження становлять:

статистичні дані Офісу Генерального прокурора щодо стану злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї за 2013 - 2022 рр.;

узагальнені результати суцільного вивчення 102 судових рішень, ухвалених судами України у 2019–2020 рр. у кримінальних справах щодо злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї;

результати експертного опитування 40 співробітників Головного відділу захисту національної державності Управління Служби безпеки України в Харківській області (далі – ГВ ЗНД УСБУ в Харківській області), 44 поліцейських Харківського районного управління поліції №1 ГУНП в Харківській області, 36 співробітників Відділу контролю обігу зброї ГУ НП в Харківській області;

результати анкетування 295 громадян України;

документи про діяльність підрозділів дозвільної системи та про діяльність Громадської організації «ГАН ПРАЙД» (код ЄДРПОУ: 43395616);

результати включеного спостереження щодо діяльності органів дозвільної системи Національної поліції України (далі – НПУ).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що представлена робота є першим вітчизняним кримінологічним дослідженням стану, детермінаційного комплексу та заходів запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї в умовах військової

агресії РФ проти України. За результатами дисертаційного дослідження сформульовано положення наукової новизни.

Вперше:

– надано кримінологічну характеристику злочинів проти життя та здоров'я досліджуваних видів, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї в умовах російської військової агресії проти України; встановлено їх максимальну зареєстровану кількість 523 та найвищу динаміку 241% у 2014 р.; коефіцієнт злочинної інтенсивності у 2014 р. 1,14 на 100 тис. осіб населення; географія цих злочинів – найбільшу її частку у досліджуваній період (16,5%) вчинено у Дніпропетровській області; особливості топографії (місця вчинення) досліджуваних посягань – умисні злочини у містах 43 %, у сільській місцевості 50,6 %, необережні злочини у містах 10,7 %, у сільській місцевості 75 %; «ціна злочинності» - за 2022 р. від злочинів із застосуванням зареєстрованої зброї постраждало 60 людей, з них вбито 21, поранено 39;

– встановлено соціально-демографічні, морально-психологічні та кримінально-значущі особистісні властивості злочинців, що вчиняють злочини проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї в умовах російської військової агресії проти України; у досліджуваній період не встановлено жодного факту вчинення охарактеризованих злочинів жінками чи неповнолітніми; майже всі вони вчинені громадянами України; з'ясовано, що навмисні злочини досліджуваного виду здебільшого вчиняють не зайняті (55,3%) та не одружені (52,56%) з середньою освітою (36,8%), не судимі (83,1%), у тверезому стані (64,55%), а необережні – не працюючі (46,4%) та не одружені (39,3%) з середньою освітою (42,9%), не судимі (92,9%) у тверезому стані (78,6); ці злочини здебільшого вчиняються самостійно (85,5%);

– запропоновано типологію злочинців, які вчиняють злочини проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї з розподілом їх на два типи за ознакою використання зареєстрованої або незареєстрованої зброї;

– обґрунтовано рівень латентності окремих злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, рівень латентності більшості досліджуваних посягань оцінено у межах 30 відсотків, рівень латентності злочину

передбаченого ст. 129 КК України «Погроза вбивством» оцінено в межах 50%; розкрито факторний комплекс їх латентизації (дії злочинців, сторонніх осіб, протиправна діяльність правоохоронців); розкрито специфічну причину латентизації на тимчасово окупованих територіях, а саме відсутність вітчизняної правоохоронної системи;

– запропоновано загальносоціальні заходи запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї в умовах військової агресії РФ проти України (забезпечення поінформованості населення про стан злочинності, причини і умови вчинення насильницьких злочинів із використанням вогнепальної зброї; роз'яснювальна робота щодо запобігання віктимізації населення від вчинення насильницьких злочинів із використанням вогнепальної зброї; робота з молоддю щодо виховання поваги до життя та здоров'я осіб, а також до правил, які забезпечують їх захист, забезпечення рівня матеріального добробуту населення, який дозволяє придбати засоби для самооборони); спеціально-кримінологічні заходи – перевірки умов зберігання зброї, психічного стану її власників, кримінологічна експертиза, зменшення віктимізації населення, обмеження вживання спиртних напоїв, обмеження доступу криміногенних осіб до вогнепальної зброї, запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї, запобігання корупції в дозвільній системі, антикорупційна експертиза, активні контрзаходи на індивідуальному рівні, запобігання домашньому насильству, тимчасове вилучення чи накладення арешту на вогнепальну зброю, заходи активного втручання у процес злочинного посягання); індивідуальні заходи запобігання (діяльність дозвільної системи - регулювання доступу громадян до зброї, притягнення винних у порушенні правил зберігання та використання зброї до відповідальності).

Удосконалено:

– обґрунтування особливої небезпечності злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї такими обставинами: значний руйнівний ефект від вражаючих елементів зброя аж до летальних наслідків, відносна простота у використанні, зброя суттєво збільшує здатність нападника долати опір жертви, яка не має при собі такого зброя захисту;

– визначення латентної злочинності проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї; щодо цього обґрунтовано ознаку «неврахованості» злочинних посягань у кримінальній статистиці як основну підставу для визначення латентності цих правопорушень;

– розуміння складових елементів криміногенної ситуації під час вчинення злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї щодо яких впливовими стверджуються стан сп'яніння злочинця, психічні відхилення, що не виключають осудності, емоційний стан під час вчинення правопорушення, діяльність потерпілих, вчинення злочинів у групі, суміжні дії під час посягання, місце вчинення злочинів, дії з латентизації посягання;

– наукові положення щодо суб'єктів запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї; щодо загальносоціальних заходів такими стверджуються органи державної влади, медіа, громадські організації, виховні установи; щодо спеціально-кримінологічних заходів такими визнано підрозділи Міністерства внутрішніх справ України; щодо індивідуальних заходів – таким суб'єктом визначено дозвільну систему Національної поліції України;

– наукові положення щодо кримінологічної експертизи проєктів нормативно-правових актів щодо сфери запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї; визначено її мету (виявлення кримінологічно значущих факторів, виникнення чи негативні зміни яких пов'язані з об'єктом експертизи, а також розроблення рекомендацій щодо їх усунення), об'єкт (соціальні явища, що мають наявні або потенційні детермінуючі зв'язки зі злочинністю досліджуваного виду), суб'єкти (експерти-кримінологи); запропоновано закріпити таку діяльність нормативно;

– наукові положення щодо спеціально-кримінологічних заходів запобігання злочинам проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї; ефективним засобом боротьби з нелегальним поширенням вогнепальної зброї стверджується можливість легалізації окремих видів незареєстрованої зброї, яка не використовувалась для вчинення злочинів (наприклад, пістолетів чи гвинтівок військового зразку після позбавлення їх можливості вести автоматичний вогонь);

підкреслюється ефективність усталеної практики «місячників добровільної здачі зброї, боєприпасів та вибухівки», пропонується розробити та реалізовувати практику викупу вогнепальної зброї у населення; підкреслюється, що умови та тарифи, запропоновані громадянам при викупі зброї, мають бути справедливими та конкурентними порівняно з цінами «чорного ринку»; проведення викупу щодо саморобної зброї, виготовленої повністю саморобним способом без використання заводського обладнання (вручну), заперечується;

– наукові положення щодо заходів запобігання злочинам проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї, з виділенням специфіки тих, що вчиняються із застосуванням легальної та нелегальної вогнепальної зброї.

Набули подальшого розвитку:

– наукове обґрунтування впливовості фактору воєнних дій щодо поширення злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї; встановлено зростання посягань цього виду у 2014 р. (рік початку російської агресії) на 141% та кількості виявлених злочинців на 14%;

– наукове обґрунтування основного мотиву умисних злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї – агресивного, і додаткових мотивів - корисливих, хуліганських, помсти, ревнощів, залякування, самозахисту; особистих неприязних стосунків;

– класифікація типів саморобної та переробленої вогнепальної зброї, що використовуються під час вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи: перероблені сигнальні (стартові) пістолети, перероблені з пістолетів та револьверів під «патрон Флобера» у вогнепальну зброю, саморобна зброя виготовлена повністю саморобним способом без використання заводського обладнання (вручну), обрізи гладкоствольних рушниць, обрізи нарізної довгоствольної зброї, перероблена пневматична зброя, перероблені газові пістолети, перероблена з макета масо-габаритного;

– обґрунтування суспільного запиту щодо розширення прав громадян на вогнепальну зброю як засобу самозахисту; за результатами проведеного опитування встановлено, що 68,8 % респондентів вмотивовані мати зброю для самозахисту, захисту бізнесу та 53,9 %; - задля безпеки у період російської агресії;

– обґрунтування типології осіб, що вчиняють злочини проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї, за ступенем глибини антисуспільної спрямованості; підтверджено наявність злочинців випадкового типу, ситуаційного типу, нестійкого типу, злісного типу, особливо злісного типу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані:

у науково-дослідній сфері – для подальших наукових досліджень запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї;

у нормотворчості – для забезпечення прав громадян на вогнепальну зброю як засобу самозахисту;

у правоохоронній сфері – для удосконалення діяльності підрозділів дозвільної системи НПУ;

у навчальному процесі – для підготовки навчально-методичних комплексів, підручників, навчальних посібників з правових дисциплін, зокрема - кримінології.

Апробація матеріалів дисертації. Основні наукові результати дисертації обговорювалися на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: 1)XIX Всеукраїнській науковій конференції з кримінології «Протидія організованих злочинності і корупції» (м. Харків, 2 грудня 2019 р.); 2)Інтернет-конференції «Правові засади епідемічної безпеки: виклики та перспективи» (м. Харків, 29 квітня 2020 р.); 3)Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців» (м. Харків, 29 травня 2020 р.); 4)Науково-практичному онлайн «круглому столі» «Запобігання корупції у приватному секторі», присвяченому 25-річчю із дня створення НДІ вивчення проблем злочинності та 95-річчю із дня народження академіка Володимира Сташиса (м. Харків, 1 липня 2020 р.); 5) XX Всеукраїнській науковій конференції з кримінології «Злочинці і жертви злочинів» (м. Харків, 12 листопада 2020 р.); 6) Всеукраїнської науково-практичній конференції для студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні проблеми запобігання корупції» (м. Харків, 14 квітня 2021 р.); 7)XII науковій інтернет-конференції студентів, аспірантів і

молодих вчених «Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності» (м. Харків, 22-23 квітня 2021 р.); 8) міжнародній науковій конференції з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених «Протидія злочинності і корупції» (м. Харків, 16 листопада 2021 р.).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 215 сторінок, з них основний текст – 146 сторінок, список використаних джерел (281 найменування) – 35 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ КРИМІНАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСІБ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

1.1. Проблема кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я осіб, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї.

Утвердження права людини на життя та здоров'я є пріоритетом Української держави. У статті 3 нашої Конституції зазначено, що життя і здоров'я людини, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищими соціальними цінностями [110]. Невід'ємне право кожної людини на життя встановлюється також статтею 27 Конституції України: «Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя.»

При тому проблема кримінальних посягань проти життя та здоров'я людини залишається актуальною для України і до цього часу[41; 43; 44]. Так, у 2022 р. зареєстровано 43199 насильницьких кримінальних правопорушень, кваліфікованих за статтями розділу «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи» Особливої частини ККУ[83].

Серед інших способів насильницьких посягань найнебезпечнішими є дії з використанням вогнепальної зброї. На це слушно вказують Борисенко І.В. та В'юник М.В. – рівень суспільної небезпечності дій суттєво змінюється при використанні вогнепальної зброї, адже виникає ризик заподіяння шкоди для здоров'я та життя особи[31, с.54] через використання приладь, безпосередньо призначених для вбивств [15, с. 62]. Збройні напади, завдаючи непоправної шкоди для життя і здоров'я людей, посилюючи страх і відчуття незахищеності, нівелюють у суспільній свідомості впевненість у стабільності, забезпеченні прав і свобод, у гідних умовах життя[278]. Особливо небезпечні озброєні злочини під час бойових дій. Оробець К.М. та Ємельяненко В.В. слушно вказують, що при тому потерпілі – цивільне населення, військовополонені – та правопорушники, якими насамперед є комбатанти, тобто безпосередні учасники збройного конфлікту, перебувають у явно нерівнозначному становищі. Перші, як правило, позбавлені можливості чинити повноцінний опір

озброєним особам для захисту своїх прав, особливо перебуваючи на тимчасово окупованих територіях. Тож посягання на життя і здоров'я, честь і гідність, власність таких потерпілих за інших рівних умов становить більшу небезпеку, ніж аналогічні посягання, вчинені щодо осіб, які не перебувають в обумовленому воєнним конфліктом уразливому стані. [164, с. 127]. Борисенко І.В., В'юник М.В. звертають увагу, що небезпека вогнепальної зброї проявляється у таких її властивостях: смертельність, потенціал для агресії, ненавмисні поранення, зростання злочинності та збільшення загрози для громадської безпеки, створення ризику для громадської безпеки[30, с. 35-36].

Робак В.А. вказує, що використання вогнепальної зброї відбувається у різних криміногенних ситуаціях: 1)при побутових конфліктах; 2)при вчиненні хуліганських діянь; 3)під час міжособистісних конфліктів. При тому суспільну небезпеку такі діяння мають незалежно від того, чи відбулись тяжкі наслідки чи не відбулись [228, с.296]. Таку точку зору підтримує й Андрєєв Д. В. [15, с. 62].

Ми ж вважаємо, що існує декілька обставин, у зв'язку з якими використання вогнепальної зброї під час вчинення насильницьких посягань є особливо небезпечними: 1) значний руйнівний ефект від вражаючих елементів зняряддя аж до летальних наслідків; 2) відносна простота у використанні; 3) зброя суттєво збільшує здатність нападника долати опір жертви, яка не має при собі такого зняряддя захисту.

1.Значний руйнівний ефект від вражаючих елементів зняряддя аж до спричинення летальних наслідків. Така властивість є критичною і тому закріплюється у різних визначеннях вогнепальної зброї.

Відповідно до п.4 Міжнародного інструменту, що дозволяє державам ідентифікувати та відстежувати, своєчасно та надійно, незаконну стрілецьку та легку зброю «стрілецькою та легкою зброєю» розуміється будь-яка переносна смертельна зброя, яка виштовхує або запускає, або ж призначена для виштовхування або запуску, або може бути легко перетворена для вигнання чи запуску пострілу, кулі чи снаряда дією вибухової речовини, але ж за винятком старовинних дрібних озброєнь та легкої зброї або їх копій[8, с. 2].

Відповідно до п.8.2. діючої Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної,

холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів затверджена Наказом Міністерства Внутрішніх Справ України від 21.08.98 № 622 (далі – Інструкція №622) вогнепальною розуміється зброя, призначена для ураження цілей снарядами, що за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металевих заряду) утримують спрямований рух у стволі та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані.» [192] А бойова вогнепальна зброя у цьому нормативному акті (п.8.2.) визначається як «... вогнепальна зброя, призначена для ураження людини та (або) техніки.»

У Проекті закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» [220] вогнепальна зброя визначається як «... будь-яка переносна ствольна зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металевих заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що перебуває на визначеній відстані, за винятком старовинної вогнепальної зброї в незарядженому стані, яка виготовлена до 1899 року включно, та не призначена для стрільби патронами з металевими гільзами центрального бою та кільцевого запалення». Відповідно ж до цього документу достатньою для ураження цілі вважається кінетична енергія, величина якої на відстані одного метра від дульного зрізу зброї має бути рівна чи більша за $0,5 \text{ Дж/мм}^2$.

2. Відносна простота у використанні.

Під час опитування групи «Рейтинг» у першій половині 2022 р. 31% чоловіків і 4% жінок зазначили, що досконало вміють користуватися вогнепальною зброєю. 50% чоловіків та 26% жінок стверджували, що вони вміють користуватися вогнепальною зброєю так би мовити «в загальних рисах», не мають навиків користування вогнепальною зброєю 19% чоловіків і 71% жінок. [159].

Ці дані підтверджують нашу тезу про те, що засади користування вогнепальною зброєю не є складними й інтуїтивно зрозуміли. Принциповий функціонал цих знарядь суттєво не змінився з моменту винаходу цього засобу

враження. До того ж виробники намагаються максимально спростити конструкцію зброї щоб підвищити її надійність.

Відносно України можна стверджувати, що інформація про користування зброєю надається нашим співгромадянам з дитинства, а іноді ознайомлення з нею є обов'язковим. Зокрема, отримання навичок використання вогнепальної зброї передбачено Програмою навчального предмету «Захист України» у школах [89, с. 16-18]. Тут навчання за розділом «Вогнева підготовки» передбачає отримання знань про сучасну стрілецьку зброю, її бойові властивості, будову, прийоми та правила стрільби. Все це розглядається щодо малокаліберних, пневматичних гвинтівок, гладкоствольних рушниць, помпових та напівавтоматичних гладкоствольних рушниць, автоматичної зброї. Також громадяни отримують навички застосування зброї під час проходження військової служби та у зв'язку з виконанням обов'язків у правоохоронних органах. Обсяги ж матеріалів про користування зброєю в мережі Інтернет можна взагалі окреслити як «безмежні».

За результатами ж проведеного нами узагальнення матеріалів судових рішень щодо кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї було встановлено, що лише у 26% випадків злочинець використовував перероблені чи саморобні зразки вогнепальної зброї, для використання яких можуть знадобитись додаткові навички відмінні від тих, що необхідні для використання промислових зразків озброєння. І навіть при тому змістовний функціонал використаних екземплярів кардинально не відрізнився від загального, створеного серійно.

3.Зброя суттєво збільшує здатність нападника долати опір жертви, яка не має при собі такого знаряддя захисту.

З урахуванням окресленої проблематики озброєної насильницької злочинності, з метою розробки запобіжних заходів щодо цього явища, нами досліджено правопорушення проти життя та здоров'я, вчинені з використанням вогнепальної зброї, кваліфіковані за статтями КК України:

115 «Умисне вбивство»;

116 «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання»;

118 «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»;

119 «Вбивство через необережність»;

121 «Умисне тяжке тілесне ушкодження»;

122 «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження»;

123 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання»;

124 «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»;

125 «Умисне легке тілесне ушкодження»;

128 «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження»;

129 «Погроза вбивством».

У виокремленні такого об'єкту нашого дослідження ми окрім іншого орієнтуємось на позицію фахівців щодо класифікації видів злочинності. Головкін Б.М. стверджує, що види злочинності – це структурні частини злочинності, виділені із кримінологічно однотипних груп злочинних посягань за результатами науково-теоретичної класифікації злочинності за суттєвими критеріями (обставинами). На думку дослідника, так звана «природна» класифікація здійснюється за якісними і найбільш вагомими ознаками. При «штучній» класифікації навпаки використовують неістотні ознаки, а їх комбінація може бути доволі значною[57, с. 16]. У нашому випадку головним критерієм виділення досліджуваної групи злочинів стала ознака насильства з використанням вогнепальної зброї. Щодо цього слушною є й точка зору Тельпіс М.В. про те, що специфіка деяких знарядь і засобів вчинення злочину може значно підвищувати ступінь суспільної небезпеки діяння загалом. Тож законодавець обґрунтовано має враховувати підвищену суспільну небезпечність окремих видів знарядь та засобів вчинення злочину під час моделювання норм кримінального права[245, с. 86], а нами ця обставина врахована при визначенні об'єкта наукового пошуку.

Проблематиці насильницьких злочинів проти життя та здоров'я, приділили свою увагу багато науковців. Ця сфера кримінальної активності була предметом наукових досліджень Бандурки О. М. [20], Батиргарєєвої В.С. [21], Борисенко І.В.[32] Валуїської М. Ю.[35], В'юника М.В. [50], Голіни В.В.[54], Головкина Б. М.[59], Даньшина І. М.[73], Джафарової О.В.[77], Дрьоміна В. М.[80], Закалюка А. П.[129], Луценка Ю.В. [140], Маршуби М.О. [144], Навроцького В. О. [152], Оробця К.М. [164], Харитонова С.О. [258], Шакуна В. І.[267] та інших дослідників.

Питання кримінально-правової охорони життя та здоров'я людини дослідили Бажанов М.І. [242; 243], Голубош В.В.[62], Сташис В.В.[242; 243], Хавронюк М.І.[81], Баулін Ю.В.[114], Борисов В.І.[33], Катеринчук К.В.[100], Лопашук Д.І.[136], Сомарчук М.В.[237], Сотула О. С. [238; 239], Гороховська О. В.[64], Пакліна Т.О.[167], та ін. науковці. Напрацювання ж за окресленою проблематикою є багатоаспектними та комплексними.

Dzhafarova Olena, Hetman Yevhen, Kobrusieva Yevheniia дослідили нормативне регулювання запобігання озброєного насильства як частини системи національної безпеки України[6].

Головкін Б. М. визначив[57, с. 17], що в основі механізму насильницьких злочинів лежить мотивація до заподіяння фізичної і психічної шкоди іншим людям.

Бойко В. В. з'ясувала насиченість великих міст зброєю в якості фактора, що дезорганізує суспільство та істотно впливає на тяжку насильницьку злочинність проти життя та здоров'я особи[27, с. 134].

Гурстієва Ю. О. дослідила показники стану умисних вбивств з корисливих мотивів[69].

Батиргарєєва В.С. приділила увагу «озброєній» частині рецидивної злочинності в Україні[22].

Шувальська Л.Р. у своєму дисертаційному дослідженні[277] окреслила психолого-правові засади особливостей суб'єктів насильницьких злочинів проти життя та здоров'я.

У дисертаційному дослідженні Плисюк Н. М. [172] встановлено особливості умисних вбивств при перевищенні меж необхідної оборони та у випадках перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Кримінологічні та кримінально-правові аспекти необхідної оборони у тому числі від насильницьких посягань з використанням вогнепальної зброї у дисертаційній роботі [70] окреслила Гусар Л. В.

Валуцька М. Ю. дослідила характеристики особистості злочинців, що вчинили умисні вбивства при обтяжуючих обставинах [35].

Кримінологічне вчення про особу насильницького злочинця у дисертаційній роботі [268] розкрила Шалгунова С. А.

Кримінологічну характеристику та запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості у своєму дисертаційному дослідженні [271] визначив Шевчук Т.І.

Питання про роль віктимної поведінки потерпілих при вчиненні тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи в Україні у своєму дисертаційному дослідженні [280] приділила увагу Юрченко О. Ю.

Особливості віктимологічної профілактики насильницьких злочинів проти особистості висвітлено у дисертаційному дослідженні [126] Кулієва А.Ю.

Яра О.С. визначила кримінологічні аспекти запобігання некорисливій насильницької злочинності у дисертаційному дослідженні [281].

Особливості детермінант насильницької злочинності та специфіку протидії їм органами внутрішніх справ у дисертаційному дослідженні [99] наведено Йосипів А.О.

Оберемко Ю.О. окреслила соціально-психологічні чинники умисних вбивств, що вчиняються з корисливих мотивів та заходи їх запобігання [154; 155].

Глушков В. О. дослідив вбивства через необережність [53].

Кримінально-правовому та кримінологічному забезпеченню охорони особи від насильства присвячено монографічне дослідження Храмцова О. М. [259].

Кримінологічно-статистичне дослідження вбивств провів Ігнатов А.Н. [95]. Також ним було досліджено заходи протидії загальнокримінальній насильницькій злочинності в Україні [96].

Ткачова О. В. досліджувала детермінацію насильницької злочинності, а також мотиви і мотивацію вчинення умисних вбивств [248, 249].

Данильченко Ю.Б. вивчив феномен, детермінацію та протидію насильству при вчиненні терористичних актів [71].

Оболенцев В.Ф. у дисертаційному дослідженні дослідив проблему латентизації насильницької злочинності [156].

Кримінально-правові та кримінологічні аспекти боротьби з незаконними діями при поводженні зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами у дисертаційному дослідженні [225] окреслив Рибачук В. І.

Кізіменко Є. В. дослідив випадки незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Він з'ясував тенденцію до стійкого зростання кількості злочинів цього виду з 2013 р. по 2018 р. Також дослідник заметував високу латентність таких посягань стверджуючи, що кількість вилученої зброї неспівмірна з кількістю зброї, що знаходиться у населення країни [102, с. 10-14]. Ним встановлено зміст основних факторів, що детермінують існування природної, штучної та суміжної латентності незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами [101, с. 152-156].

Кулик Л.М. у своєму дисертаційному дослідженні [118] дослідила явище злочинності з використанням зброї, окреслила його чинники та заходи запобігання. На її думку функціонування чинної системи запобігання залежить від урахування дії комплексу детермінант, серед яких впливовими є незаконний обіг зброї; корупція у державному апараті; лібералізація державної політики щодо обігу зброї [122, с. 180-185; 119; 120; 121].

Свірін М.О. описав запобігання злочинам, пов'язаним із незаконним обігом зброї [233].

Мартинюк А.І. здійснив дослідження незаконних потоків зброї в Україні [143].

Гуля І. І. дослідив види насильства, визначені кримінальним правом [68].

Федоров М. П. дослідив адміністративно-правове регулювання відносин, пов'язаних з реалізацією права громадян на зброю [252].

Враховуючи поширеність «озброєних» злочинів проти життя та здоров'я в усьому Світі не дивно, що цій темі приділяється суттєва увага й закордонними науковцями. James D. Wright, Peter Henry Rossi здійснили дослідження на тему вогнепальної зброї та насильницьких злочинів в США [12]. Gary Kleck, Karen McElrath визначили впливовість вогнепальної зброї щодо результатів озброєних посягань [4]. Christopher S. Koper, William D. Johnson досліджували використання автоматичної та

напіваавтоматичної зброї для вчинення злочинів [1]. Єлизавета Роберто, Ентоні А. Брага та Андрій В. Папахрістос досліджували як соціальні зв'язки допомагають отримати злочинцям доступ до зброї [2]. Філіп Дж. Кук здійснив дослідження викрадень зброї для використання у злочинних діях [5]. Власне бачення проблеми насильницьких злочинів за кордоном навів Шнайдер Г. Й. [272].

Великий обсяг матеріалу досліджень озброєної злочинності проти життя та здоров'я містить видання Homicide Studies (HS) [9].

1.2. Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї.

Кримінологічна характеристика на цей час вважається найбільш інформативним описом злочинності, де через розкриття кількісно-якісних показників багатоаспектно висвітлюються її властивості, стан та тенденції розвитку [144, с. 156]. Наше бачення цієї проблематики розкрито у роботі [46].

Маємо підреслити, що зараз немає єдиної точки зору щодо сутнісного змісту поняття кримінологічної характеристики [255, с.248]. А. П. Закалюк пропонував включати у цей науковий функціонал кількісно-якісні показники стану злочинності та осіб, які вчинили кримінально карані посягання, а також криміногенні детермінанти [130, с. 8–9]. Б. Є. Лук'янчиков визнає кримінологічну характеристику як систему відомостей про генезис злочину, його причини й умови скоєння, частоту повторюваності та розподіл злочинів за різними підставами, наприклад, віком, професією, освітою тощо [137, с.108]. На думку М. І. Фіалки, термін «кримінологічна характеристика злочинності» містить у собі опис характерних ознак злочинності як явища, що здійснюється крізь призму аналізу її кількісно-якісних показників, а саме: абсолютна кількість злочинів та злочинців, коефіцієнти злочинності (коефіцієнт злочинної інтенсивності та коефіцієнт злочинної активності), динаміка злочинності, структура злочинності, географія злочинності та ціна злочинності [255, с. 245]. Згідно з позицією В. В. Голіни та М. О. Маршуби, кримінологічна характеристика злочинності в цілому та окремих її видів має включати кількісно-якісні показники (рівень, структуру і динаміку) та суттєві ознаки та властивості, які характеризують особистість злочинця [54, с. 55].

Наше розуміння категорії «кримінологічна характеристика злочинності» узгоджується з точкою зору А. П. Закалюка: належна і достатня інформація про будь-яке явище має відповідати трьом критеріям: мінімальності, достатності та представництва (репрезентативності) даних. Критерій мінімальності передбачає обмеженість збору та впорядкування інформації відносно такої кількості об'єктів, відомості про які забезпечують змістовне уявлення про явище. Критерій достатності передбачає формування обсягів інформації, яка дозволяє забезпечити належне розуміння досліджуваного об'єкта в цілому. Критерій репрезентативності передбачає адекватність інформації про характеристики досліджуваної (вибіркової) сукупності ознакам генеральної (загальної) сукупності (об'єкта) [131, с. 14-15].

Відповідно, мінімально прийнятним, достатнім та репрезентативним (тож належним) обсягом кримінологічної характеристики злочинності у цілому та її окремих видів вважаємо такі показники, як: 1) рівень злочинності; 2) динаміка злочинності; 3) структура злочинності; 4) коефіцієнти злочинності; 5) географія злочинності; 6) топографія злочинності; 7) «ціна злочинності». Наші узагальнення підтверджують, що саме цей обсяг інформації використовується в багатьох дослідженнях як достатнє джерело відомостей для належної характеристики злочинності. Але це, безумовно, не заперечує введення додаткових показників задля вирішення окремих завдань наукових пошуків.

Дані для встановлення кримінологічної характеристики досліджуваного виду злочинності нами було отримано з вітчизняних ресурсів офіційної кримінально-правової статистики. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про офіційну статистику» офіційна державна статистична інформація, що отримується в результаті проведених органами державної статистики та іншими виробниками офіційної статистики державних статистичних спостережень, виробляється на підставі первинних даних щодо респондентів або адміністративних даних, що пройшли одну чи декілька стадій оброблення, аналізу, зберігаються в електронному вигляді та пройшли процедуру забезпечення статистичної конфіденційності [188].

На цей час в Україні сфера обліку кримінальних правопорушень врегульована значною кількістю нормативних актів. Серед них передусім маємо згадати Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та

ведення, затверджене наказом Генерального прокурора України від 30.06.2020 № 298 [194] та наказ Генерального прокурора від 30.06.2020 № 299 «Про затвердження форм єдиної звітності про стан кримінальної протиправності» [197].

Дані щодо досліджуваних нами посягань були отримані з відповідей на наші офіційні запити до Офісу Генерального прокурора (Додаток Є) та з поточних звітів Офісу Генерального прокурора, оприлюднених на офіційному сайті [240]. Дані про кількість населення України встановлено за зверненням до сайту Державної служби статистики України [74; 251]. На жаль, повний облік даних щодо території усієї країни неможливий у зв'язку зі збройною агресією РФ, в офіційній звітності відсутні дані з тимчасово окупованих територій.

Маємо звернути увагу, що наведені дані є показниками зареєстрованої частини злочинності, яка розглядається. Але ж задля повної її характеристики потрібно враховувати її латентність. Наші напрацювання з цього приводу наведені у підрозд. 1.4 цього дослідження та в публікації [45].

Рівень злочинності (абсолютний показник) ми обраховували як загальну кількість злочинів та осіб, що їх вчинили на певній території за певний проміжок часу [54, с. 56].

Динаміка злочинності нами обраховувалася співвідношенням даних про рівень злочинності з двох порівнюваних періодів. Існує практика обрахування динаміки злочинності базисним та ланцюговим способом. При базисному способі показники наступних періодів співвідносяться з показниками базисного (зазвичай початкового) періоду. При ланцюговому способі обрахування показники наступних періодів співвідносяться з показниками відповідного до них попереднього періоду. У нашому ж дослідженні динаміка рівня злочинності обраховувалась «ланцюговим способом» у відсотках.

Структура злочинності – це показник питомої ваги частки (виду) злочинів, виділених за демографічними, кримінально-правовими, кримінологічними та іншими критеріями, щодо кількості злочинів у цілому. Структура злочинності обраховувалась як питома вага кожного з обраних видів злочинів, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї.

Коефіцієнти злочинності – це відносний статистичний показник, за результатами обрахування якого встановлюється інтенсивність прояву злочинності [235]. Нами обраховувався коефіцієнт злочинної інтенсивності (Кзі) за Формулою 1.1.:

Формула 1.1.

$$Кзі = (X:Y) \times R$$

де X – загальна кількість зареєстрованих злочинів на певній території за певний період часу; Y – загальна кількість населення, що мешкає на певній території; R – єдина розрахункова база – визначена кількість мешканців регіону (у нашому випадку обраховувалось до 100 000 осіб).

Географія злочинності. Цей показник окреслює поширеність злочинності по різних регіонах держави. Ми встановлювали його обрахуванням кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень щодо адміністративно-територіальних одиниць України.

Топографія злочинності – це дані про прояви злочинності у зв'язку з топографічними об'єктами.

«Ціна» злочинності – це показник про обсяги прямої та непрямої шкоди від злочинності [116, с. 25].

За результатами дослідження згаданих раніше ресурсів кримінально-правової статистики нами було отримано дані про поточні характеристики та тенденції поширення кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї. Зокрема, у Таблиці 1.1. наведені дані про *рівень злочинності, динаміку та коефіцієнти злочинної інтенсивності* посягань, кваліфікованих за статтями 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129 КК України.

Таблиця 1.1.

Показники злочинів, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї і кваліфікованих за статтями 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129 КК України (щодо населення України станом на 1 січня).

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Населення України (тис. осіб)	45553	45426	42928	42760	42584	42386	42153	41902	41167

Таблиця 1.1. (продовження)

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього обліковано	217	523	359	197	168	158	136	141	110
Кзі									
На 100 тис. населення	0,47	1,14	0,83	0,46	0,39	0,37	0,32	0,34	0,27
Динаміка рівня злочинності, %	-	241,01	68,64	54,87	85,28	94,05	86,08	103,68	78,01

Окремі ж види досліджуваних посягань характеризуються такими показниками.

Таблиця 1.2.

Рівень злочинності та динаміка рівня злочинності кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї» та кваліфікованих за ст. 115 КК України «Умисне вбивство» (Додаток «Є»)

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього обліковано	105	369	244	122	119	104	91	92	90
Динаміка, %	-	351	66	50	97	87	88	101	98

У досліджуваний період динаміка рівня злочинності кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї» та кваліфікованих за ст. 115 КК України «Умисне вбивство», має свої особливості. Різке їх збільшення у 2014 р. може бути пояснено кризою державних правоохоронних інституцій та збільшенням доступу населення до зброї у зв'язку з початком воєнних дій [214] на Донбасі. Дослідники вже звертали увагу на те, що у 2014 р. тимчасова окупація територій України, окрім інших негативних наслідків, зумовили різке зростання кількості особливо тяжких та тяжких злочинів, а також кількості злочинів проти громадської безпеки. Так, у 2013 р. в Україні було обліковано 13 776 особливо тяжких злочинів, а у 2014 р. – 25 872 [17, с. 30-31]. Зниження ж з 2015 р. кількості кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї та кваліфікованих за ст. 115 КК України «Умисне вбивство», може бути пояснено

відновленням належного рівня правоохоронної діяльності та зменшенням впливу криміногенних детермінант, спричинених війною.

Схожі тенденції виявляються й у динаміці кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї і кваліфікованих за статтями 121 КК України «Умисне тяжке тілесне ушкодження» (табл.1.3.), 122 КК України «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження» (табл. 1.4.) (ДОДАТОК Є).

Таблиця 1.3.

Рівень злочинності та динаміка рівня злочинності кримінальних правопорушень за ст. 121 КК України «Умисне тяжке тілесне ушкодження», вчинених із застосуванням вогнепальної зброї

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього обліковано	11	27	13	6	7	2	5	4	1
Динаміка, %	-	245	48	46	116	28	250	80	25

Таблиця 1.4.

Динаміка рівня злочинності кримінальних правопорушень за ст. 122 КК України «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження», вчинених із застосуванням вогнепальної зброї (у % до попереднього року)

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього обліковано	9	24	13	2	3	6	5	2	2
Динаміка, %	-	266	54	15	150	200	83	40	100

Свої особливості мають кримінальні правопорушення, вчинені із застосуванням вогнепальної зброї та кваліфіковані за ст. 125 КК України «Умисне легке тілесне ушкодження» (табл. 1.5.).

Таблиця 1.5.

Динаміка рівня злочинності кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї та кваліфікованих за ст. 125 КК України «Умисне легке тілесне ушкодження»

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього обліковано	13	21	13	2	7	7	6	4	3
Динаміка, %	-	161	62	15	350	100	86	67	75

Мінімальними є показники кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї та кваліфікованих за ст. 123 КК України «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання» (табл. 1.6.).

Таблиця 1.6.

Динаміка рівня злочинності кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї та кваліфікованих за ст. 123 КК України «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання»

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього обліковано	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Динаміка, %	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Аналогічна тенденція й щодо показників кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї та кваліфікованих за ст. 124 КК України «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення» (табл. 1.7).

Таблиця 1.7.

Динаміка рівня злочинності кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї та кваліфікованих за ст. 124 КК України «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього обліковано	0	2	2	2	0	0	0	2	0
Динаміка, %	-	-	100	100	-	-	-	-	-

Характеристики кримінальних правопорушень, вчинених у досліджуваній період із застосуванням вогнепальної зброї і кваліфікованих за ст. 128 КК України «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження», наведені у табл. 1.8.

Убачаються особливості стану кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї і кваліфікованих за ст. 118 КК України «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення». Вони окреслені у табл. 1.11. Невелика кількість цих посягань може бути пояснена дотриманням більшістю користувачів зброї встановлених правил поводження з нею.

Таблиця 1.11.

Динаміка рівня злочинності кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї та кваліфікованих за ст. 118 КК України «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього обліковано	0	5	6	1	2	2	0	2	0
Динаміка, %		-	120	16	200	100	-	-	-

Цю ж обставину підтверджують і дані щодо кількості та динаміки кримінальних правопорушень, кваліфікованих за ст. 119 КК України «Вбивство через необережність», вчинених із застосуванням вогнепальної зброї, що наведені у табл. 1.12.

Таблиця 1.12.

Динаміка рівня злочинності кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї та кваліфікованих за ст. 119 КК України «Вбивство через необережність»

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього обліковано	12	12	13	6	10	9	5	7	7
Динаміка, %	-	100	108	46,1	166,6	90	56	140	100

Відомості про структурні характеристики злочинності проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї наведено у табл. 1.13.

Таблиця 1.13.

Структура злочинності проти життя та здоров'я із використанням вогнепальної зброї за видами обраних кримінальних правопорушень відповідно до даних 2021 р. (Додаток «Є»).

Стаття Особливої частини КК України	115	116	118	119	121	122	123	124	125	128	129
Кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень	90	0	0	7	1	2	0	0	3	1	6
Питома вага (%)	81,8	0,0	0,0	6,4	0,9	1,8	0,0	0,0	2,7	0,9	5,5

Отже, найбільшу питому вагу в структурі досліджуваного виду злочинності займають посягання, кваліфіковані за ст. 115 КК України.

Досліджуваний нами вид злочинності є проявом кримінального насильства. Тож географія проявів злочинів проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї, збігаються з тенденцією поширення злочинів проти життя та здоров'я по Україні у цілому[28]. Відповідно до [114, с. 100] найбільшу кількість злочинів проти життя та здоров'я впродовж 2001–2018 рр. було зареєстровано в Донецькій (73 532), Дніпропетровській (41 199), Луганській (30 639), Харківській (36 939) областях. Найменше таких посягань в окреслений період було зареєстровано у Тернопільській (8 998), Чернівецькій (9 753), Рівненській (11 302) областях. І саме так ми стверджуємо географію досліджуваного явища. Окреслені тенденції збігаються із загальноукраїнськими, наведеними в роботах О. Г. Кулика [125] та А. М. Бабенка [18].

Наведена теза про тенденції географії досліджуваного виду злочинності підтверджується моніторинговими даними проекту CENSS щодо виявлених фактів незаконного обігу та використання зброї (регіональний розподіл) 2019–2020 рр. Дослідники стверджують, що найбільше випадків незаконного обігу й використання зброї та вибухонебезпечних пристроїв зафіксовано у Дніпропетровській (167), Київській (114), Херсонській (104), Харківській (101) областях та м. Києві (124). Порівняно з 2019 р. негативні тенденції збереглися у Дніпропетровській, Київській та

Харківській областях, а також м. Києві, значно погіршилася ситуація у Херсонській області [224].

За результатами проведеного нами узагальнення матеріалів судових справ встановлено такі тенденції показників географії злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених із використанням вогнепальної зброї (Таблиця 1.14.).

Таблиця 1.14.

Географія злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених із використанням вогнепальної зброї

№ з/п	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість умисних злочинів	Кількість необережних злочинів
1	АР Крим – окупована територія	-	-
2	Вінницька область	1 (1,3 %)	1 (3,6 %)
3	Волинська область	0 (0,0 %)	1 (3,6 %)
4	Дніпропетровська область	13 (16,5 %)	0 (0,0 %)
5	Донецька область	7 (8,9 %)	2 (7,1 %)
6	Житомирська область	1 (1,3 %)	1 (3,6 %)
7	Закарпатська область	2 (2,5 %)	6 (21,4 %)
8	Запорізька область	0 (0,0 %)	2 (7,1 %)
9	Івано-Франківська область	3 (3,8 %)	1 (3,6 %)
10	Київська область	9 (11,4 %)	4 (14,3 %)
11	Кіровоградська область	1 (1,3 %)	0 (0,0 %)
12	Луганська область	2 (2,5 %)	0 (0,0 %)
13	Львівська область	2 (2,5 %)	0 (0,0 %)
14	Миколаївська область	7 (8,9 %)	1 (3,6 %)
15	Одеська область	4 (5,1%)	0 (0,0 %)
16	Полтавська область	4 (5,1 %)	0 (0,0 %)
17	Рівненська область	2 (2,5 %)	2 (7,1 %)
18	Сумська область	1 (1,3 %)	0 (0,0 %)
19	Тернопільська область	2 (2,5 %)	0 (0,0 %)
20	Харківська область	6 (7,6 %)	0 (0,0 %)
21	Херсонська область	1 (1,3 %)	0 (0,0 %)
22	Хмельницька область	4 (5,1 %)	4 (14,3 %)
23	Черкаська область	3 (3,8 %)	0 (0,0 %)
24	Чернівецька область	1 (1,3 %)	1 (3,6 %)
25	Чернігівська область	1 (1,3 %)	1 (3,6 %)
26	м. Київ	2 (2,5 %)	1 (3,6 %)
27	м. Севастополь – окупована територія	-	-

Топографія злочинності проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї. За результатами нашого узагальнення судових справ щодо

насильницьких злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї, було встановлено топографічні особливості *місць вчинення злочинів*:

- *умисні злочини, вчинені*: у містах – 34 (43 %); у сільській місцевості – 40 (50,6 %) випадків; не вказано – 5 (6,4 %). З них у громадському місці (в тому числі місцях роботи та місцях розміщення військовослужбовців) – 34 (45,3 %); у домоволодінні – 24 (32 %); за межами населеного пункту – 17 (22,6 %); не вказано – 4 (6,3 %);

- *необережні злочини, вчинені*: у містах – 3 (10,7 %); у сільській місцевості – 21 (75 %) випадок; не вказано – 4 (14,3 %). З них у громадському місці (в тому числі місцях роботи та місцях розміщення військовослужбовців) – 4 (14,3 %); у домоволодінні – 9 (32,1%); за межами населеного пункту – 15 (53,6 %).

Ґрунтовне пояснення щодо вказаного розподілу буде наведено в Розділі 2 цього дослідження.

«Ціна» злочинності проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї. У досліджуваних нами видах злочинів обов'язковими елементами є озброєне насильство щодо потерпілих. Тож можна стверджувати, що кількість потерпілих від досліджуваних видів посягань, як мінімум, дорівнює кількості злочинних дій цього виду (див. табл. 1.1 «Показники злочинів, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї і кваліфікованих за статтями 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129 КК України).

Окремо нами з'ясовано «ціну» злочинності проти життя та здоров'я з використанням *зареєстрованої* вогнепальної зброї. За результатами вивчення Звітів по лінії дозвільної системи (ДОДАТОК Е) встановлено, що за 2020 р. було зареєстровано злочинів із застосуванням зареєстрованої зброї – 139, при цьому постраждало людей – 132, з них: вбито – 49, поранено – 83. За 2021 р. було зареєстровано злочинів із застосуванням зареєстрованої зброї – 78, при цьому постраждало людей – 71, з них: вбито – 20, поранено – 51; за 2022 р. було зареєстровано злочинів із застосуванням зареєстрованої зброї – 67, при цьому постраждало людей – 60, з них: вбито – 21, поранено – 39. Дані Звітів по лінії дозвільної системи за 2020, 2021, 2022 роки надані у листах-відповідях Відділу контролю за обігом зброї Національної поліції України від 20 грудня 2021 р. № 627/57/01-2021 та від 28 червня 2023 р. № 1324/57/01/вс-2023.

Напрацювання щодо кримінологічної характеристики насильницьких злочинів, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, розкрито нами у [46].

1.3. Характеристика осіб, що вчинили насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи з використанням вогнепальної зброї.

Процес вчинення злочинних посягань фактично являє собою об'єктивізацію особистісних рис правопорушників у зовнішніх умовах. Саме тому дослідження особистості злочинців має принципове значення для розуміння детермінації кримінальних правопорушень та розроблення заходів щодо запобігання злочинності.

Проблемі особи (особистості) злочинців приділяли увагу М. Ю. Валуйська, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, О. М. Литвинов та інші фахівці.

Проте зауважимо, що до цього часу у вітчизняній науці нема єдиного розуміння категорії «особа/особистість злочинця».

І. М. Даньшин зазначав, що особистість злочинця у кримінологічному розумінні являє собою цілісність специфічних властивостей (якостей) особи та відносно стійких соціальних і психологічних характеристик, які у поєднанні з зовнішніми обставинами об'єктивного характеру обумовлюють вибір ним протиправного варіанта поведінки. Щодо цього науковець виокремлює три рівні узагальнення досліджуваної категорії: а) особистість індивіда, який учинив конкретний злочин; б) особистість окремих категорій (видів) злочинців (наприклад, убивць, хабарників тощо); в) особистість злочинців загальна [72, с. 10].

Також особистість злочинця визначається фахівцями як сукупність соціально-демографічних, соціально-рольових, морально-психологічних, психічних та кримінально-правових якостей особи, які зумовлюють вчинення різновидів суспільно небезпечних дій. [79, с. 5]

Погоджуємось із концептуальною позицією А. П. Закалюка щодо визначення особистості злочинця як сукупності (системи) соціально-типових ознак, сформованих в умовах неналежної соціалізації особи, що вирізняються крайньою формою суспільної небезпечності та обумовлюють криміногенну мотивацію – кримінальну активність особи, тож безпосередньо спричиняють вчинення злочину» [129 , с. 239].

Кількість осіб, що вчинили насильницькі посягання досліджуваного нами виду, наведено у табл. 1.15. (Додаток Є)

Таблиця 1.15.

Кількість виявлених упродовж 2013–2021 рр. осіб, які вчинили з використанням вогнепальної зброї злочини, кваліфіковані за статтями 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129 КК України

Роки	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Кількість виявлених осіб	130	147	290	175	174	142	132	146	110
Динаміка, %	-	113	197	60	99	82	93	111	75

У структурі особистості злочинців, доцільно виокремити три групи ознак, властивостей і якостей:

- 1) соціально-демографічні ознаки особистості;
- 2) морально-психологічні властивості та якості особистості;
- 3) кримінально-правові ознаки (властивості) злочинців [115, с. 79].

1. Соціально-демографічні ознаки особистості

Розподіл злочинців за статтю. Проблемі статевого-рольового аспекту злочинної діяльності приділяли увагу багато науковців [82; 132; 173; 270]

Статистика ж свідчить про стабільне співвідношення злочинців-чоловіків та злочинців-жінок серед усіх правопорушників [240], абсолютну більшість тут традиційно становлять чоловіки. За даними О. Г. Кулика, серед злочинців у 2011 р. 86,5 % становили чоловіки, а 13,5 % – жінки, що є стабільним показником [123, с. 71]. Упродовж останніх років відсоток виявлених правопорушників (у середньому 87,6 %) майже не змінювався [36, с. 118]. Спеціалізовані коефіцієнти злочинної активності чоловіків та жінок у 2011 р. дорівнювали, відповідно, 927,3 та 124,1 [123, с. 71]. Окреслене співвідношення (з незначними коливаннями) вбачається і з відомостей щодо періоду 2004–2018 рр., наведених авторами видання [114, с. 28-29].

Вочевидь, немає підстав стверджувати, що жінки не можуть фізично вчинити злочини досліджуваного нами виду. Втім, за твердженням О. М. Подільчак, вчинення насильницьких посягань не є характерним для жінок. За результатами її досліджень у

90-х роках попереднього сторіччя в Україні злочини проти життя та здоров'я особи становили близько 7 % зареєстрованої жіночої злочинності. Питома ж вага жінок, які вчинили умисні вбивства, протягом цього періоду не перевищувала 1%. Дослідниця відзначала стійку тенденцію до повільного зростання кількості тяжких насильницьких злочинів у структурі жіночої злочинності з 2000 р. Так, відсоток виявлених осіб жіночої статі, які скоїли вбивство, становить: у 2000–2001 рр. – 1,2 %; у 2002 р. – 1,4 %; у 2003 р. – 1,2 %; тяжкі тілесні ушкодження за їх участю: у 2000 р. – 1,1 %; у 2001 р. – 1,3 %; у 2002 р. – 1,4 %; у 2003 р. – 1,6%; тілесні ушкодження середньої тяжкості: у 2001–2002 рр. – близько 1,4 %; у 2003 р. – 1,7% [173, с. 191-217]

За результатами ж узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених з використанням вогнепальної зброї за досліджуваний період злочинців-жінок не було встановлено (чоловіки – 103, жінок – 0).

Вік. Злочинність неповнолітніх обґрунтовано вважається суттєвою суспільною проблемою, вона є передумовою загальнокримінальної злочинності [54, с. 56–57], індикатором морального здоров'я суспільства.

За даними О. Г. Кулик, на початку XXI ст. відзначалася найвища кримінальна активність осіб віком 18–28 років та зменшення рівня кримінальної активності представників більш молодих вікових груп (16–17-річних та 14–15-річних) з одночасним зростанням рівня кримінальної активності осіб віком 29–39 років [124, с. 24].

За даними дослідження [114, с. 33] серед злочинців найбільш численну групу становлять особи віком від 18 років до 50 років. Їх частка дорівнює майже 85 % від загальної кількості виявлених осіб, які скоїли кримінальні правопорушення. Група осіб віком 60 років і старше становить близько 11 %, а питома вага неповнолітніх серед злочинців – майже 3 %.

За результатами узагальнення судових справ про насильницькі злочини, вчинені з використанням вогнепальної зброї, нами не було встановлено жодного випадку вчинення таких посягань неповнолітніми. Тож можемо стверджувати, що окреслена загальнодержавна тенденція розподілу повнолітніх та неповнолітніх злочинців загальних показників мінімальної кримінальної активності притаманна й злочинцям досліджуваного виду.

Місце роботи (зайнятість) злочинців. Статистика свідчить про стабільно високий відсоток серед усіх злочинців осіб, які на момент кримінального правопорушення не працювали [240]. За даними О. Г. Кулика, у період 2002–2011 рр. більшість виявлених осіб-злочинців становили працездатні громадяни, що на час вчинення злочину не працювали і не навчалися (їх питома вага серед усіх злочинців у середньому – 64,9 %). У 2011 р. їх частка серед усіх злочинців зменшилась до 57,0 %. На думку автора, факт зменшення серед злочинців представників цієї соціальної групи був значущим і свідчив про певне покращення соціально-економічних відносин у суспільстві, а також про вдосконалення роботи органів досудового розслідування щодо збирання відомостей про особу злочинця [114, с. 118].

За результатами узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї, було встановлено характеристики місця роботи (зайнятість) злочинців:

- в умисних злочинах: не зайняті – 42 (55,3 %) (в тому числі 10 пенсіонерів); військовослужбовці та правоохоронці – 10 (13,2 %), робітничі професії – 9 (11,8 %); приватні підприємці, самозайняті – 3 (3,9 %); керівники – 1 (1,3 %); студенти – 0 (0 %); службовці – 0 (0 %); не було вказано – 11 (14,4 %);

- в необережних злочинах: не працює – 13 (46,4 %) (в тому числі 5 пенсіонерів); військовослужбовці та правоохоронці – 1 (3,6 %); робітничі професії – 7 (25,0 %); приватні підприємці, самозайняті – 2 (7,1 %); керівники – 1 (3,6 %); студенти – 1 (3,6 %); службовці – 0 (0 %); не було вказано – 3 (10,7%).

Тож показовим є факт найбільшої кількості осіб, що вчинили насильницькі злочини досліджуваних видів із використанням вогнепальної зброї, які на момент протиправного посягання не працювали. Можемо стверджувати про впливовість фактору незайнятості щодо злочинності у цілому і щодо насильницьких злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї зокрема.

Громадянство осіб, які вчинили злочини проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї.

За результатами узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених з використанням вогнепальної зброї у досліджуваній період, було встановлено лише два випадки вчинення таких дій іноземцем, який мав громадянство

іншої держави. Таким чином, можемо стверджувати: насильницькі злочини з використанням вогнепальної зброї не є «спеціалізацією» іноземців, майже усі вони вчиняються співвітчизниками. Це, окрім іншого, є результатом профілактичних норм вітчизняного нормативного регулювання[198; 215].

Сімейний стан осіб, які вчинили насильницькі злочини досліджуваних видів з використанням вогнепальної зброї. Статистика свідчить про приблизно рівний розподіл одружених та неодружених серед злочинців у нашій країні [240]. Посягання досліджуваного виду не є винятком щодо цієї тенденції. За результатами узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї за досліджуваний період, було встановлено характеристики сімейного стану злочинців:

- в умисних злочинах: не одружений – 40 (52,6 %); одружений – 25 (32,9 %); не вказано – 11 (14,5 %);

- в необережних злочинах: не одружений – 11 (39,3%); вдівець – 1(3,6%); одружений – 14 (50,0%); не вказано – 2 (7,1%).

Освіта осіб, які вчинили насильницькі злочини досліджуваних видів з використанням вогнепальної зброї. Звертаємо увагу, що тенденція невисокого освітнього рівня злочинців є характерною для нашої злочинності у цілому[124, с. 76; 240].

За результатами узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї за досліджуваний період, було встановлено характеристики освіти злочинців:

- в умисних злочинах: вища – 11 (14,5 %); незакінчена вища – 2 (2,6 %); професійно-технічна – 3 (3,9 %); середня спеціальна – 11 (14,5 %); середня – 28 (36,8%); неповна середня – 4 (5,3%); не вказано 17(22,4 %).

- в необережних злочинах: вища – 4 (14,3 %); незакінчена вища – 1 (3,6 %); професійно-технічна – 2 (7,1 %); середня спеціальна – 6 (21,4 %); середня – 12 (42,9 %); неповна середня – 0 (0 %); не вказано 3 (10,7 %).

Отже, підтверджується тенденція невисокого рівня освіти злочинців, які вчинили досліджувані посягання. Як ми вказували раніше, використання вогнепальної зброї не потребує особливих знань, окрім тих, що пов'язані з цими

знаряддями безпосередньо. Докладніше ступінь впливовості згаданої обставини у механізмі досліджуваних криміногенних ситуацій буде окреслено далі.

2. Морально-психологічні властивості та якості особистості

Наявність попередньої судимості у осіб, які вчинили насильницькі злочини з використанням вогнепальної зброї. Наявність попередньої судимості – безумовна характеристика морально-психологічного стану осіб. Щодо цього маємо звернути увагу на загальну тенденцію збільшення серед злочинців тих, хто раніше вчиняв злочини. За даним О. Г. Кулика, у 2003 р. їх частка зросла на 39,9 % порівняно з показником попереднього року. У 2003–2005 рр. відбулося зменшення цього показника на 19,4 %, а в наступні роки мало місце його постійне збільшення, особливо значне у 2010 р. (+22,2 %) та у 2011р. (+70,1 %). У результаті у 2011 р. їх частка серед усіх виявлених осіб-злочинців становила 45,5% [123, с. 72].

За результатами нашого узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених з використанням вогнепальної зброї за досліджуваний період, було встановлено характеристики попередньої судимості злочинців:

- в умисних злочинах: не судимі – 64 (83,1%); судимі – 13 (16,9%);
- у необережних злочинах: не судимі – 26 (92,9%); судимі – 2 (7,1%).

Щодо морально-психологічних властивостей осіб-злочинців показовим є також *використання ними легальної/нелегальної зброї.* Нами було встановлено такі обставини:

- в умисних злочинах: зареєстрована – у 14 випадках (18,4%); незареєстрована/нелегальна – у 52 випадках (68,4%); службова – 10 (13,2%);
- у необережних злочинах: зареєстрована – у 19 випадках (67,9%); незареєстрована/нелегальна – у 9 випадках (32,1%); службова – 0 (0 %).

Отже, більш як половина насильницьких злочинів досліджуваних видів, вчинених із використанням вогнепальної зброї за досліджуваний період, було вчинено нелегальною (незареєстрованою) зброєю. При цьому вчинення умисних посягань нелегальною зброєю є свідченням попередньої протиправної діяльності цих осіб щодо підготовки злочинів, а відтак підвищеної суспільної небезпечності цих правопорушників.

Щодо *психологічних (емоційних та вольових) характеристик* злочинців досліджуваного виду показовими є дані про мінімальну кількість кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї та кваліфікованих за ст. 116 КК України «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання», наведені нами раніше у Таблиці 1.10. За результатами ж дослідження судових рішень було встановлено тільки один випадок коли вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання було визнано пом'якшуючою обставиною при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст.115 КК України.

За результатами нашого узагальнення матеріалів судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених з використанням вогнепальної зброї за досліджуваний період, не було встановлено випадків вчинення посягань у стані сильного душевного хвилювання.

3. Кримінально-правові ознаки (властивості) злочинців

Осудність осіб, які вчинили насильницькі злочини з використанням вогнепальної зброї. За результатами узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених з використанням вогнепальної зброї за досліджуваний період, було встановлено характеристики стану злочинців: осудні – 103 (100 %). Серед них один перебував на обліку в наркологічному диспансері з діагнозом: «синдром залежності від алкоголю», та один злочинець виявляв легкий когнітивний розлад. Тож згідно з отриманими даними зафіксовано лише двох злочинців, які мали психічне захворювання, що не виключає осудності.

Вчинення злочинів у групі осіб.

За результатами узагальнення судових проваджень щодо насильницьких злочинів із використанням вогнепальної зброї, вчинення злочинів у групі за досліджуваний період в умисних посяганнях було встановлено в 11 (14,5 %) випадках, у 65 (85,5 %) випадках співучасті не було.

Вчинення злочинів у стані сп'яніння. Тенденції алкоголізації злочинців у нашій країні раніше окреслив О. Г. Кулик. За його даними, кількість злочинців, що вчинили злочини у стані сп'яніння протягом 2003-2004 рр., зросла з 29 059 до 3 6066 (+24,1%). Далі відбувся дворічний період зменшення, наприкінці якого цей показник становив

30 516 (-15,4%). У 2007–2008 рр. він практично не змінювався. У 2009–2011 рр. чисельність осіб такої категорії збільшувалась і становила у 2011 р. 37 368 (+6,0% відносно показника попереднього року, та +22,2% до показника 2008 р.). А відсоток злочинців у стані сп'яніння під час здійснення кримінальних посягань збільшився з 10,8 % до 16,6 %. Частка ж осіб, які вчинили злочини у стані наркотичного сп'яніння, серед усіх злочинців була невеликою і становила 0,4 %–0,6 %.[123, с. 74–75].

За результатами нашого узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених з використанням вогнепальної зброї за досліджуваний період:

- в умисних злочинах: стан алкогольного сп'яніння встановлено в 27 (35,5%) осіб; не встановлено – 49 (64,5 %) осіб;
- у необережних злочинах стан алкогольного сп'яніння встановлено в 6 (21,4 %) осіб, не встановлено – 22 (78,6 %) осіб.

Отже, стан сп'яніння є впливовим чинником для посягань проти життя та здоров'я осіб, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї. Стан алкогольного сп'яніння є загальновідомим провокуючим чинником злочинної поведінки, а алкоголізація – «фоновим» чинником злочинності.

За отриманими даними маємо розглянути питання про *типологію особи злочинця*, які вчиняють злочини проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї.

Проблему класифікації та типології злочинців свого часу досліджували А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, О.М. Костенко, О.М. Бандурка та інші фахівці.

Згідно з усталеними поглядами науковців типологія розуміється як науковий засіб емпіричного пізнання, що являє собою процедуру розподілу явищ на окремі елементи (типи) за найбільш істотними ознаками, [116, с. 41]. Типологія злочинців реалізується у спосіб розподілу злочинців на категорії за ознаками, які мають суттєве значення в аспекті злочинної поведінки, а також запобігання їй.

Узагальнення наукових джерел дає підстави стверджувати, що найбільш використовуваними ознаками (критеріями) щодо типологізації злочинців є: 1) характер антисуспільної спрямованості злочинців; 2) ступінь глибини антисуспільної спрямованості .

У типології за характером антисуспільної спрямованості злочинців виокремлюють: 1) насильницький тип; 2) корисливий тип; 3) злісний соціально дезорганізований тип; 4) необережний тип злочинців. Представники насильницького типу вчиняють насильницькі злочини, спрямовані на спричинення шкоди життю та здоров'ю. Представники корисливого типу вчиняють майнові посягання. Особи злісно соціально дезорганізованого типу характеризуються індивідуально-зневажливим ставленням до кримінально-правових заборон, нормативних приписів, державного устрою, моральних норм. Найбільш характерним видом кримінальних посягань, що вчиняють представники цього типу, є хуліганство. Необережний тип злочинців охоплює кримінальних правопорушників, які вчиняють суспільно небезпечні посягання з необережності.

Об'єктом досліджуваного нами виду посягань є життя та здоров'я людини, а деякі з посягань вчиняються з необережності. Тож злочинців, які вчинили злочини проти життя та здоров'я, можна віднести до насильницького та необережного типу.

У типологізації за ступенем глибини антисуспільної спрямованості виокремлюють: 1) випадковий тип; 2) ситуаційний тип; 3) нестійкий тип; 4) злісний тип; 5) особливо злісний тип злочинців [116, с. 41]. Узагальнення матеріалів судових рішень щодо злочинців досліджуваного виду дає підстави стверджувати про наявність серед них представників декількох типів.

Злочинці випадкового типу попередньо характеризуються позитивно, а суспільно небезпечне діяння вчиняють вперше, без попередньої підготовки, унаслідок випадкового збігу певних обставин.

Приклад такого злочинця з судового рішення. Особа «Х», раніше не судимий, 19 березня 2020 року близько 22 години, маючи при собі власну мисливську нарізну зброю «HOWA HOGUE» кл. 308Win, яким він володіє на підставі відповідного дозволу, разом із потерпілим прибули на поле з метою полювання. Діючи з необережністю, проявивши злочинну недбалість, не передбачивши можливості настання від вчинених ним дій суспільно небезпечних наслідків, які повинен був і міг передбачити, не впевнившись у безпечності пострілу та його результаті, злочинець, тримаючи споряджену кулею та готову до стрільби мисливську нарізну зброю «HOWA HOGUE», здійснив постріл, влучивши у потерпілу особу. Органом

досудового слідства дії злочинця кваліфіковано за ст.128 КК України як дії, які виразилися у необережному середньої тяжкості тілесному ушкодженні потерпілому (номер судового провадження: 1-кп/292/102/20).

Злочинці цього типу вчиняють також кримінальні правопорушення зі злочинною самовпевненістю.

Приклад із судової справи. Особа «Х», раніше не судимий, 04.07.2019 р. приблизно о 22-00 год, перебуваючи на подвір'ї власного домогосподарства, почув з боку берега річки Сіб ревіння дикої косулі, яку вирішив вполювати. З цією метою злочинець увійшов в будинок та взяв карабін моделі «RUGERM77 RMARKII» калібру .223 Rem, яким він володіє на підставі відповідного дозволу. Маючи намір здійснити постріл із зазначеної зброї, перебуваючи в населеному пункті, особа «Х» мав усвідомлювати, що від вчинюваних дій унаслідок здійснення ним пострілу куля може влучити в іншу особу та спричинити їй тілесні ушкодження або смерть, однак легковажно розраховував на їх відвернення, не вжив будь-яких заходів для забезпечення безпеки інших осіб та не пересвідчився, що на городі та далеко на полі нікого немає. Злочинець, передбачаючи настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень або смерті іншої особи, помітивши в темряві силует, який рухався, та вважаючи, що це дика косуля, здійснив постріл в її бік, внаслідок чого влучив у потерпілого, який у цей час перебував у тому місці, куди злочинець здійснював постріл. Дії злочинця суд кваліфікував за ч. 1 ст.119 КК України як вбивство, вчинене через необережність (номер судового провадження: 1-кп/129/229/2020).

Злочинці ситуаційного типу вчиняють злочини вперше через вплив несприятливих зовнішніх умов або життєвих обставин (наприклад, майнові негаразди, залежність від інших осіб та ін.).

Приклад із судової справи. Обвинувачений – пенсіонер, з вищою освітою, одружений, раніше не судимий, має звання майстра спорту з кульової стрільби. Раніше мав велику сільськогосподарську фірму, однак її кошти були розкрадені, що позначилося на його психоемоційному стані. 30.07.2018 р., приблизно о 13.43 год прибув на автомобілі до пункту прийому металобрухту для здачі частини двигуна. При собі мав пістолет. Унаслідок суперечки щодо вартості зданого металобрухту між

ним та працівником пункту прийому металобрухту стався конфлікт. Злочинець зробив кілька пострілів в потерпілого та спричинив йому смерть (номер судового провадження: 1-кп/554/60/2019).

Злочинці нестійкого типу у цілому характеризуються негативно, раніше вже допускали вчинення правопорушення, а злочини вчиняють вперше через вплив несприятливих зовнішніх умов або життєвих обставин.

Приклад із судової справи. Обвинувачений, раніше не судимий, намагався підзаробити на перепродажу пристрою «Грабер», що використовується для злому автомобіля та його відкриття, та придбав його у потерпілого. З'ясувавши пізніше, що придбаний пристрій не має потрібних характеристик, він намагався його повернути потерпілому, що спричинило конфлікт. Під час конфлікту злочинець убив потерпілого з пістолета (номер судового провадження: 1-кп/199/89/20).

Злочинці злісного типу періодично вчиняють злочини, нехтують моральними нормами, зневажливо ставляться до кримінально-правових заборон.

Приклад із судового провадження. Злочинець, раніше судимий (у 2007 р. за ч. 2 ст. 186 КК України; у 2009 р. за ч. 3 ст. 185, ч. 2 ст. 190, ч. 1 ст. 296, ч. 1 ст. 71 КК України; у 2014 р. за ч. 2 ст. 190, ч. 1 ст. 71 КК України) у березні 2014 р. отримав від невстановленої особи пістолет моделі «STALKE - MOD. 914-S» з патронами, який він, умисно порушуючи правила поводження зі зброєю, постійно носив при собі та зберігав. Між злочинцем та оточуючими неодноразово виникали сварки, під час яких він вчиняв насильство. Одного разу під час конфлікту злочинець здійснив вбивство однієї людини та замах на вбивство іншої особи (номер судового провадження: 1-кп/598/5/2019).

Злочинці особливо злісного типу систематично вчиняють тяжкі та особливо тяжкі злочини, є учасниками організованих злочинних груп чи злочинних організацій.

Приклад із судового провадження. Злочинець, раніше судимий (за ч. 2 ст. 145 КК України; за ч. 2 ст. 185, ч. 5 ст. 27, ч. 1 ст. 358, ч. 3 ст. 358, ст. 70 КК України), маючи у своєму володінні вогнепальну зброю пістолет-кулемет калібру 7,62 мм, організував злочинну стійку озброєну вогнепальною зброєю банду, з метою здійснення ряду нападів на окремих громадян, а також участі у такій банді і

здійснюваних нею нападах. Будучи безпосереднім організатором і керівником банди, узяв на себе загальне керівництво бандою, розробляв плани нападів, розподіляв ролі між членами банди. Учасниками банди під час вчинення нападів використовувалися вогнепальна зброя та боєприпаси, зокрема: пістолет-кулемет калібру 7,62 мм, мисливська зброя невстановленого зразка 16-го калібру. 08 грудня 2015 року під час розбійного нападу, використовуючи мисливську зброю невстановленого зразка 16-го калібру, було позбавлено життя потерпілого (номер судового провадження: 1-кп/726/15/19).

Маємо зазначити, що кримінологи пропонують й інші варіанти типології злочинців. Так, П. А. Горбаченко запропонував типологію контрабандистів за характером антисуспільної спрямованості їх особистості [63, с. 75]: 1) особи, які скоюють контрабанду з корисливою метою (метою збагачення): контрабандисти-перевізники, контрабандисти-виробники, контрабандисти-розповсюджувачі, змішаний тип; 2) особи, які скоюють контрабанду наркотичних засобів або психотропних речовин із метою власного вжитку: контрабандисти-споживачі, контрабандисти-наркомани.

За критерієм ступеня глибини антисуспільної спрямованості цитований автор виокремив такі типи контрабандистів:

1) випадкові контрабандисти, які позитивно характеризуються і вчиняють таке суспільно небезпечне діяння вперше, без попередньої підготовки, унаслідок випадкового збігу певних обставин;

2) ситуаційні контрабандисти, які вчиняють контрабанду вперше через вплив несприятливих зовнішніх умов або життєвих обставин;

3) нестійкі контрабандисти, які у цілому характеризуються негативно та раніше вже допускали вчинення різних правопорушень, а контрабанду вчиняють вперше через вплив несприятливих зовнішніх умов або життєвих обставин;

4) злісні контрабандисти, які періодично вчиняють злочини, переважно з корисливою метою або з метою особистого вживання наркотиків, психотропів, фальсифікатів лікарських засобів, нехтують моральними нормами, зневажливо ставляться до кримінально-правових заборон, суспільних відносин у сфері охорони здоров'я населення;

5) особливо злісні контрабандисти, які систематично вчиняють тяжкі та особливо тяжкі злочини, є учасниками організованого наркобізнесу, а також членами організованих груп чи злочинних організацій, у тому числі транснаціональних.

Пропонуємо розроблену нами типологію осіб, що вчиняють злочини проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї. Критерієм такої типологізації буде факт легальності зброї, використаної у таких посяганнях. На нашу думку, ця ознака має принципове значення для характеристики особи-злочинця. Тож пропонуємо виокремити два типи злочинців, які вчиняють злочини проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї: 1) злочинці, які використовують у посяганнях легальну зброю; 2) злочинці, які використовують у посяганнях нелегальну зброю.

Безумовно, факт протиправного володіння вогнепальною зброєю є караним порушенням закону. Відповідно до ч. 1 статті 263 КК України «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» кримінально караним є носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу.

Водночас потрібно враховувати й розуміння терміна «незаконне» щодо виготовлення холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв. Щодо кваліфікації терміна «незаконне» достатньо однозначно розтлумачено у п. 13 Постанови Пленуму ВСУ № 3 від 26 квітня 2002 р.[216], де під незаконним виготовленням холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв потрібно розуміти умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії з їх створення чи перероблення, внаслідок чого вони набувають відповідних характерних властивостей. Такими діями, зокрема, є перероблення ракетниці, стартового, будівельного, газового пістолета, інших пристроїв, пристосованих для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, у зброю, придатну до стрільби, або мисливської (у т. ч. гладкоствольної) рушниці – в обріз, виготовлення вибухових речовин, вибухових пристроїв чи боєприпасів з

використанням будь-яких компонентів, які самі по собі не є вибухівкою, але внаслідок цих дій набувають здатності до вибуху, тощо.

1.4. Латентність злочинів проти життя та здоров'я, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї.

Насильницькі посягання обґрунтовано вважаються виключно небезпечними. Тим більше небезпечними є насильницькі дії з використанням вогнепальної зброї, застосування якої значною мірою мінімізує опір жертви та підвищує ймовірність летальних наслідків. Латентизація таких правопорушень посилює їх негативні соціальні наслідки, оскільки тут має місце відсутність своєчасної допомоги потерпілим і безкарність винних осіб. Тож запобігання латентизації злочинів проти життя та здоров'я особи із застосуванням вогнепальної зброї є одним із першочергових завдань правоохоронців, а дослідження залишається актуальним завданням кримінології.

В. Ф. Оболенцев запропонував кримінологічне визначення поняття латентної злочинності, встановив причини цього явища, окреслив його кількісно-якісну характеристику, класифікував латентні злочини, дослідив способи їх виявлення, визначив негативні наслідки, а також запропонував способи скорочення латентизації. Окрему увагу науковець приділив латентності злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї [158].

О. І. Саско визначила чинники, що призводять до латентності злочинів, а також запропонувала способи її мінімізації [232].

І. В. Однолько окреслила найбільш латентні групи злочинів та запропонувала заходи щодо зменшення їх латентності [160].

О. М. Гумін та І. М. Зубач, досліджуючи стан латентної злочинності, зробили висновок про відсутність в Україні ефективної діяльності щодо усунення невиявленої (латентної) насильницької злочинності [67, с. 428].

Є. В. Кізіменко розкрив зміст основних факторів, що детермінують існування природної, штучної та суміжної латентності незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами. Науковець визначив, що цей вид злочинів належить до посягань із високим рівнем латентності [101, с. 152].

Латентність незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами дослідив М. О. Свірін. [233] Дослідник вказав про надзвичайно високий рівень злочинів, пов'язаних із протиправним обігом зброї. За його даними, у 2013 р. в Україні було зареєстровано 6 929 злочинів, передбачених ст. 263 КК України («Незаконне поводженням зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами»); у 2014 р. – 7 228, у 2015 р. – 7 409, а за 9 місяців 2016 р. – 5 370. І, за твердженням науковця, стан розкриття таких злочинів щороку погіршується. Так, якщо у 2012 р. нерозкритими залишилися 3,5 % з них, то в 2013 р. – 10,5 %, у 2014 р. – 25,18 %; у 2015 р. – 30,65 % [233, с.251].

Отже, можна стверджувати, що вітчизняні фахівці вже мають суттєвий досвід дослідження проблем латентної злочинності. Утім латентності злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї, не було присвячено окремого дослідження. Наше бачення проблеми латентизації окреслено у роботі [45].

Передусім маємо обґрунтувати власне розуміння категорій «латентна злочинність», «латентизація».

Поняття – це форма мислення, що окреслює предмети, явища процеси в їх найбільш суттєвих ознаках. Завдяки поняттям ми відображаємо у своїй свідомості навколишню дійсність, розрізняємо елементи буття, маємо можливість здійснювати логічні операції та передавати сенс.

Визначення будь-якого поняття є значущим і водночас складним завданням. Ця процедура потребує змістового розуміння досліджуваного об'єкта та виокремлення його унікальних властивостей. Тож не дивно, що дискусія науковців щодо визначення поняття латентної злочинності триває і до цього часу. Головною проблемою, яка дискутується, – термін латентності вчиненого посягання, тобто до якого моменту кримінальне правопорушення може вважатися латентним.

З цього приводу наприкінці попереднього сторіччя у радянській кримінології було запропоновано підхід, відповідно до якого латентну злочинність пропонувалося розуміти у кримінологічному, процесуальному та криміналістичному аспектах, виділяючи щодо них різні моменти припинення латентності [158, с. 6–7].

Латентну злочинність у криміналістичному аспекті вбачали як сукупність не виявлених і не розкритих уповноваженими державними органами злочинів.

Латентну злочинність у процесуальному аспекті окреслювали як сукупність злочинів, вчинення яких не спричинило юридичних наслідків – порушення і вирішення справи в порядку кримінального судочинства.

Латентну злочинність у кримінологічному аспекті пропонували визначати за ознакою неврахованості злочинних посягань у кримінальній статистиці.

Вочевидь у цих трьох аспектах визнаються різні обставини, з якими пов'язується закінчення періоду латентності посягань. У криміналістичному аспекті – це виявлення злочину, у процесуальному – його розкриття. Кримінологічний аспект визначає як такий факт реєстрації злочину в кримінально-правовій статистиці. Очевидним є й те, що наведені підходи зорієнтовані на проблематику відповідних наук: виявлення злочинів – у криміналістиці, процедури притягнення винних до кримінальної відповідальності – у кримінальному процесі. Стосовно кримінології йдеться про дослідження злочинності та заходи запобігання їй, що неможливо зробити без достовірних даних кримінально-статистичного обліку.

Безумовно, дослідження в межах конкретної науки мають відповідати її предмету. І тому саме орієнтація на ознаку «неврахованості» злочинних посягань у кримінальній статистиці, на нашу думку, має бути визнана як найбільш конструктивний підхід до визначення латентної злочинності в межах кримінологічної науки.

Окрім суто науково-теоретичної доцільності, такий підхід можемо додатково обґрунтувати прагматичними обставинами. Статистика – це вагоме джерело пізнання закономірностей масових соціальних процесів та їх закономірностей. Відповідно до Закону України «Про офіційну статистику» [188] в Україні працює офіційна статистика – централізована система збирання, аналізу, опрацювання, дослідження, поширення, збереження, захисту та застосування статистичної інформації. Статистичні ж органи мають забезпечувати державну статистичну діяльність, тобто здійснювати сукупність дій, пов'язаних з проведенням державних статистичних спостережень та наданням інформаційних послуг щодо збирання, опрацювання, збереження, аналізу, поширення, захисту та використання статистичної інформації, забезпечення її достовірності, а також удосконалення статистичної методології. Метою державної статистики є отримання всебічної та об'єктивної статистичної

інформації щодо економічної, соціальної, демографічної та екологічної ситуації в Україні та її регіонах, забезпечення нею Української держави та суспільства.

За відсутності достовірних статистичних даних розуміння загальнодержавних процесів стає хибним, а рішення, які приймаються на їх підставі, – неефективними, іноді навіть шкідливими. Якщо йдеться про процеси криміналізації та правоохоронну діяльність, то така проблема набуває особливого значення. Тому саме кримінологічний аспект розуміння латентної злочинності з ознакою її неврахованості у кримінальній статистиці, на наш погляд, є найбільш конструктивним задля вивчення латентної частки злочинності.

З урахуванням наведеного підтримуємо точку зору, відповідно до якої латентна злочинність розуміється сукупністю фактично вчинених, однак не виявлених або таких, що внаслідок інших певних обставин не стали відомими правоохоронним і судовим органам, злочинів (кримінальних правопорушень), відомості про які у зв'язку з цим не знаходять відображення в офіційній кримінально-правовій статистичній звітності [158, с. 12]. Маємо відзначити, що саме цей підхід поширений серед вітчизняних науковців-кримінологів. До того ж він підтримується й практиками [158, с. 29]. Тож і ми використовуємо його у власних дослідженнях латентизації злочинів проти життя та здоров'я особи, які вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї.

Латентизація – це процес впливу чинників, які спричиняють невиявленість посягань та їх неврахування у правовій статистиці. Відповідно, фактори латентизації – це ті обставини, що ускладнюють або унеможливають своєчасну реакцію правоохоронців відносно вчинених злочинів. Серед таких дослідники виокремлюють: дії злочинця з приховування процесу посягання та його наслідків; пасивність свідків і несповіщення компетентних органів про відомі їм посягання; нереагування правоохоронців щодо інформації про правопорушення [158, с. 36–54]. На наш погляд, щодо злочинів проти життя та здоров'я осіб, які вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, нема підстав виключати жодну з цих обставин, хоча в різних ситуаціях ступінь їх обов'язковості та впливовості вирізняються.

Задля розробки запобіжних заходів маємо виокремити й специфічні обставини, що перешкоджають латентизації досліджуваних злочинних дій.

1. Оскільки життя людини визначено найбільшою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України), тому це соціальне благо знаходиться під особливим захистом держави. Відповідно, значні державні ресурси спрямовуються на убезпечення населення від насильницьких посягань, а профілактика латентизації таких дій є компетенцією профільних підрозділів правоохоронних органів.

До початку воєнного стану взаємодія між органами та підрозділами НПУ, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини відбувалась у Порядку, затвердженому наказом Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС), Міністерства охорони здоров'я України та Генеральної прокуратури України від 29.09.2017 № 807/1193/279 [196]. Відповідно до нього у разі надходження до уповноважених органів повідомлення про факт насильницької смерті людини чи підозри на таку, або ж встановлення таких фактів під час огляду трупа (частини трупа) людини, що померла раптово або при нез'ясованих обставинах, а також виявлення трупа невстановленої особи, на місце події мала виїжджати слідчо-оперативна група, працівники Експертної служби МВС та судово-медичний експерт або лікар, та за необхідності інші спеціалісти. Про факт насильницької смерті людини невідкладно сповіщався прокурор. У таких випадках слідчий, прокурор мали проводити огляд місця події та трупа в порядку, передбаченому статтями 237, 238 КПК України. Обов'язково направляли для проведення судово-медичної експертизи трупи (частини трупів) людей з ознаками: 1) насильницької смерті або підозри на таку смерть; 2) смерть яких настала раптово або при нез'ясованих обставинах; 3) смерть яких настала поза місцем їхнього проживання; 3) особу яких не встановлено.

Працівники бюро судово-медичної експертизи мали проводити розтин трупа впродовж доби з моменту його надходження до бюро судово-медичної експертизи. Потім, протягом трьох діб надавати слідчому або прокурору, який направив труп для проведення експертизи, копію лікарського свідоцтва про смерть; проводять за призначенням слідчого, прокурора судово-медичну експертизу трупа з усіма необхідними лабораторними дослідженнями та у строк не більше одного місяця складають висновок експерта. За результатами такої роботи надсилався висновок експерта слідчому або прокурору, який направив труп для проведення експертизи,

протягом трьох днів після його складання. Вочевидь така комплексна діяльність була і залишається доволі впливовим чинником, який перешкоджає латентизації насильницьких посягань взагалі і вчинених з використанням вогнепальної зброї зокрема.

Відповідно до нині чинного в умовах воєнного стану Порядку, засади окресленої процедури залишилась, але враховано заходи безпеки для суб'єктів-учасників. [178]

2. В аспекті запобігання латентизації важливим є особливий порядок інформування медичних закладів щодо звернень до них громадян з тілесними ушкодженнями, які мають кримінальне походження. Вогнепальні поранення зазвичай є критичними щодо організму, і задля збереження життя постраждалі звертаються за кваліфікованою лікарською допомогою. У випадку ж звернення потерпілого до медичних установ медичні працівники мають сповістити правоохоронців про факт злочину. Відповідно до Інструкції «Про порядок обліку фактів звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів і підрозділів поліції», затвердженої спільним наказом МВС та Міністерства охорони здоров'я України від 06.07.2016 № 612/679 [208], керівники закладів охорони здоров'я мають забезпечити:

1) належну повноту обліку фактів звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб після заподіяння їм тілесних ушкоджень кримінального характеру;

2) невідкладне інформування органів поліції про всі факти звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру (вогнепальних, колотих, різаних, рубаних, забитих поранень);

3) визначення працівників, відповідальних за таку роботу.

Відомості про факти звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру записуються в журналі обліку фактів звернення та доставлення до закладу охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів та підрозділів поліції.

Задля запобігання фактам неповідомлення співробітниками медичних закладів про відомі їм випадки тілесних ушкоджень кримінального походження згаданою Інструкцією встановлений обов'язок керівників місцевих підрозділів Національної поліції організувати проведення щокварталу звірок записів у журналах із записами в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події відповідно.

3. В аспекті запобігання латентизації не менш значущим є й категорично негативне ставлення населення до посягань проти життя та здоров'я осіб із тяжкими наслідками. Це, з одного боку, стимулює громадян щодо захисту власного життя, а з іншого – спонукає їх до співпраці з правоохоронцями задля викриття вчинених посягань. Така тенденція підтверджується даними дослідження середнього періоду латентності насильницьких злочинів В. Ф. Оболенцева [158, с. 46–47] та інших науковців.

4. Специфічним фактором, який стримує латентизацію насильницьких правопорушень проти життя та здоров'я особи із застосуванням вогнепальної зброї, на наш погляд, можна вважати особливий порядок обліку цих знарядь в Україні. Така процедура регулюються Інструкція №622 [192]. Тут встановлено, що запобігання порушенням порядку виготовлення, придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення та використання вогнепальної зброї, попередження випадків їх втрати, крадіжок, використання не за призначенням та з протиправною метою покладається на органи внутрішніх справ (п. 1.3). Здійснюючи дозвільну систему, органи поліції відповідно до законодавства України видають громадянам дозволи на придбання, зберігання та носіння вогнепальної мисливської зброї. Видача громадянам таких дозволів здійснюється після проведеного з ними вивчення матеріальної частини зброї, правил поводження з нею, її застосування та використання, після здачі заліку (п. 2.6). Згідно із законодавством України органам поліції надано право оглядати зброю, пристрої та патрони до них, боєприпаси, що знаходяться у громадян, а також місця їх зберігання. На кожную особу, яка володіє вогнепальною мисливською, нагородною зброєю, заводиться окрема особова справа, де накопичуються матеріали щодо цих об'єктів нагляду. Працівник, який здійснює дозвільну систему у чергових службах територіальних підрозділів поліції, веде картотеку обліку власників

мисливської вогнепальної зброї. Ця картотека використовується для перевірки осіб, затриманих за правопорушення, а також для інформування нарядів поліції та для інших заходів оперативно-розшукового та довідкового змісту. Працівники чергової служби забезпечують комп'ютерний облік власників зброї та пристроїв зброї (п.7.5).

Окреслюючи латентизацію насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються в Україні із застосуванням вогнепальної зброї, маємо звернути увагу на її специфіку щодо посягань такого роду на територіях, що тимчасово невідконтрольні Українській державі. Як відомо, у лютому-березні 2014 р. за участю російський військ було анексовано Крим. З квітня 2014 р. розпочалася війна на сході України, за підтримки країни-агресора відбулося проголошення так званих «державних суверенітетів» ДНР та ЛНР на території частини Донецької і Луганської областей України. 24 лютого 2022 р. розпочалося повномасштабне вторгнення військ РФ на територію України.

На жаль, на тимчасово окупованих територіях вітчизняна правоохоронна система не діє [207; 210]. І цю обставину треба визнати специфічним чинником латентизації злочинів на невідконтрольній території взагалі і насильницьких досліджуваного нами виду зокрема [244; 247].

Оцінити ж рівень латентизації досліджуваного виду злочинності можна так. Дослідники обґрунтовано стверджують про доволі низький рівень латентності насильницьких злочинів [158, с. 46]. За результатами проведеного нами узагальнення матеріалів судових рішень щодо кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї, було встановлено такі терміни латентизації: до однієї доби – 91 випадок; до 7 діб – 9 випадків; до 30 діб – 2 випадки. Так, у більшості випадків інформація про факт вчинення злочину проти життя та здоров'я особи з застосуванням вогнепальної зброї надходила до правоохоронних органів протягом однієї доби з моменту вчинення злочину. Також було встановлено, що в умисних злочинах приховування мало місце в 13 (17,3%) випадках, не встановлено в 62 (82,6%) випадках; в необережних злочинах приховування злочинів було встановлено в 0 (0 %) випадках, не встановлено в 28 (100 %) випадках.

Способи латентизації: 1) знищення трупів жертв (приклад – із судового провадження: 1-кп/478/5/2019); 2) приховування тіл жертв (приклад – із судового провадження: 1-кп/361/106/19); 3) приховування знарядь злочину (приклад – із судового провадження: 1-кп/478/5/2019); 4) намагання видати злочин за самогубство (приклад – із судового провадження: 1-кп/496/284/20).

Нами було проведено дослідження рівня латентності злочинів досліджуваних видів. В експертному опитуванні співробітників ГВ ЗНД УСБУ в Харківській області та поліцейських Харківського районного управління поліції № 1 ГУНП в Харківській області ми запропонували оцінити прогнозований відсоток виявлених посягань із використанням вогнепальної зброї, від загальної кількості фактично вчинених за періоди 2020–2021 рр. та 2022–2023 рр. Були отримані такі усереднені результати:

- ст. 115 КК України «Умисне вбивство»: за 2020–2021 рр. виявлено 81,1% від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 77,3 % від загальної кількості;

- ст. 116 КК України «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання»: за 2020–2021 рр. виявлено 75,8 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 75,0% від загальної кількості;

- ст. 118 КК України «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»: за 2020–2021 рр. виявлено 74,4 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 75,1% від загальної кількості;

- ст. 119 КК України «Вбивство через необережність»: за 2020–2021 рр. виявлено 75,8 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 78,8 % від загальної кількості;

- ст. 121 КК України «Умисне тяжке тілесне ушкодження»: за 2020–2021 рр. виявлено 73,2 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 71,7 % від загальної кількості;

- ст. 123 КК України «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання»: за 2020–2021 рр. виявлено 67,9 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 71,7 % від загальної кількості;

- ст. 124 КК України «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»: за 2020–2021 рр.

виявлено 72,1 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 68,6 % від загальної кількості;

- ст. 125 КК України «Умисне легке тілесне ушкодження»: за 2020–2021 рр. виявлено 75,2 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 76,2 % від загальної кількості;

- ст. 128 КК України «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження»: за 2020–2021 рр. виявлено 70,5 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 72,0 % від загальної кількості;

- ст. 129 КК України «Погроза вбивством»: за 2020–2021 рр. виявлено 59,9 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 56,5 % від загальної кількості.

В експертному опитуванні співробітників Відділу контролю обігу зброї ГУ НП у Харківській області ми просили оцінити прогнозований відсоток виявлених посягань, вчинених із використанням зареєстрованої вогнепальної зброї, від загальної кількості фактично вчинених, за періоди 2020–2021 рр. та 2022–2023 рр. окремо для кожного виду злочину. Було отримано такі усереднені результати:

- ст. 115 КК України «Умисне вбивство»: за 2020–2021 рр. виявлено 94,3 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 92,9 % від загальної кількості;

- ст. 116 КК України «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання»: за 2020–2021 рр. виявлено 94,3 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 93,6 % від загальної кількості;

- ст. 118 КК України «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»: за 2020–2021 рр. виявлено 93,6 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 94,3 % від загальної кількості;

- ст. 119 КК України «Вбивство через необережність»: за 2020–2021 рр. виявлено 92,9 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 93,6 % від загальної кількості;

- ст. 121 КК України «Умисне тяжке тілесне ушкодження»: за 2020–2021 рр. виявлено 92,2 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 92,9 % від загальної кількості;

- ст. 123 КК України «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання»: за 2020–2021 рр. виявлено 92,2 % від загальної кількості, 2022–2023 рр. – 92,9 % від загальної кількості;

- ст. 124 КК України «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»: за 2020–2021 рр. виявлено 91,5 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 90,8 % від загальної кількості;

- ст. 125 КК України «Умисне легке тілесне ушкодження»: за 2020–2021 рр. виявлено 89,0 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 90,4 % від загальної кількості;

- ст. 128 КК України «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження»: за 2020–2021 рр. виявлено 93,6 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 93,6 % від загальної кількості;

- ст. 129 КК України «Погроза вбивством»: за 2020–2021 рр. виявлено 79,5 % від загальної кількості, за 2022–2023 рр. – 79,5% від загальної кількості.

Звертає на себе увагу латентність злочинів, передбачених ст. 129 КК України «Погроза вбивством», порівняно з іншими досліджуваними злочинами. Це може бути пов'язано з тим, що у випадках виявлення тіла чи звернень із тілесними ушкодженнями, які мають кримінальне походження, до медичних закладів такі випадки завжди повідомляються до правоохоронних органів для подальшого розслідування, а в випадках ст. 129 КК України «Погроза вбивством» звернення до правоохоронців насамперед залежить від волі потерпілого, оскільки мотивом погрози є залякування потерпілого. То страх перед злочинцем може бути причиною відмови звернення за допомогою.

З урахуванням окресленої латентизації злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються в Україні із застосуванням вогнепальної зброї, можна окреслити її класифікаційні характеристики цього явища. Як відомо, у кримінології вже розроблена класифікація латентних злочинів залежно від рівня їх латентності. Перша група – злочини, рівень латентності яких не перевищує половини від кількості зареєстрованих (мінімальна латентність). Друга група – злочинні діяння, серед яких

кількість латентних перевищує 50 %, але менше загальної кількості зареєстрованих (середній рівень латентності). Третя група – злочини, серед яких кількість латентних перевищує кількість зареєстрованих [158, с. 73]. Фахівцями визнано, що низький рівень латентності є у злочинів, приховувати які дуже складно (убивства, розбої, крадіжки); середній рівень – у злочинів, які менш очевидні або мотивація заяви про які в потерпілих слабка; високий рівень – у неочевидних злочинів, коли потерпілі зазвичай про них заявляють правоохоронцям (згвалтування), а також так звані «злочини без конкретних жертв» (економічні й екологічні злочини) [174, с. 12-13]. З урахуванням оцінки латентизації злочини проти життя та здоров'я особи, що вчиняються в Україні із застосуванням вогнепальної зброї, можемо віднести до класифікаційної групи злочинів із мінімальним рівнем латентності.

Залежно від механізму (чинників) латентизації виокремлюють декілька видів латентної злочинності: природно-латентні, штучно-латентні і так звану групу «прикордонних ситуацій». За результатами узагальнення матеріалів судових рішень можемо стверджувати, що для досліджуваних нами злочинів характерна природна та штучна латентність.

З наведених даних вбачається тенденція до збільшення рівня латентності в період 2022-2023рр. в порівнянні з 2020-2021рр., яку можна пояснити певною дезорганізацією правоохоронних органів після початку повномасштабного вторгнення російський військ.

Також має місце оцінка латентності злочинів вчинених з використанням зареєстрованої вогнепальної зброї як нижчої у порівнянні із загальним показником даного виду злочинів.

Також вище оцінюється латентність злочину передбаченого ст. 129 ККУ «Погроза вбивством» в порівнянні з іншими злочинами даного виду. Раніше цю обставину ми обґрунтували тим, що при виявленні тіла або звернень громадян з тілесними ушкодженнями, які мають кримінальне походження до медичних закладів такі випадки завжди повідомляються до правоохоронних органів для подальшого розслідування. А у випадках ст. 129 ККУ «Погроза вбивством» звернення до правоохоронців в першу чергу залежить під волі потерпілого, оскільки мотивом

погрози є залякування потерпілого, як наслідок страх перед злочинцем може бути причиною відмови звернення до правоохоронців.

Висновки до розділу 1.

1. Обґрунтовано базові обставини, у зв'язку з якими проявляється особлива небезпечність кримінального насильства з використанням вогнепальної зброї: 1) значний руйнівний ефект; 2) відносна простота застосування знарядь злочину; 3) мінімізація опору жертви, яка не має при собі належного захисту.

2. Ураховуючи наявні дані, є підстави стверджувати про коливання обсягів насильницьких кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. Збільшення у 2014 р. посягань цього виду з найбільш тяжкими наслідками може обумовлюватися початком воєнних дій на Донбасі й, відповідно, збільшенням доступу населення до зброї. Агресією можна пояснити й зростання кількості досліджуваних правопорушень у 2022 р.

3. Більшість осіб, які вчиняють злочини проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї - чоловіки, повнолітні, громадяни України, з середньою освітою, раніше не судимі, мають врівноважену психіку, на момент протиправного посягання не працювали. В умисних злочинах досліджуваного виду більше не одружених, в необережних – навпаки.

4. Стан алкогольного сп'яніння є впливовим фактором злочинів досліджуваного виду.

5. Серед злочинців, які вчинили злочини проти життя та здоров'я, за характером антисуспільної спрямованості можна виділити осіб насильницького та необережного типу. За ступенем глибини антисуспільної спрямованості можна виділити злочинців випадкового типу, ситуаційного типу, нестійкого типу, злісного типу, особливо злісного типу.

6. За критерієм легальності використаної вогнепальної зброї можна виокремити два типи злочинців: 1) злочинці, які використовують у посяганнях легальну зброю; 2) злочинці, які використовують у посяганнях нелегальну зброю. Відповідно до цього мають реалізовуватись індивідуальні профілактичні заходи.

7. Кожний необлікований випадок злочинів означає, що небезпечний та озброєний злочинець може продовжувати свою діяльність, поширюючи атмосферу безкарності. До того ж, одночасно необлікованими можуть залишатись і інші пов'язані злочини, як-от: незаконний обіг зброї та діяльність злочинних груп.

8. Встановлено негативну тенденцію збільшення рівня латентності в період 2022–2023 рр. порівняно з 2020–2021рр., яку можна пояснити певною дезорганізацією правоохоронних органів після початку повномасштабного вторгнення рф.

9. Рівень латентності злочинів, вчинених із використанням зареєстрованої вогнепальної зброї, є меншим ніж загалом у цьому виді злочинів.

10. Ураховуючи велику суспільну небезпеку від злочинів проти життя та здоров'я, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї, питання скорочення латентної злочинності залишається актуальним. При застосуванні загальних методів попередження латентизації злочинів потрібно приділити особливу увагу заходам у правоохоронній та в нормотворчій сфері. Одночасно з прийняттям законодавчого акта про обіг зброї в Україні має бути створено ефективний правовий механізм виведення «з тіні» необлікованої вогнепальної зброї, а також перевірок цих знарядь на предмет можливого використання у злочинних цілях.

РОЗДІЛ 2

ДЕТЕРМІНАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСІБ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

2.1. Причинність злочинів проти життя та здоров'я осіб, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї.

Теорія детермінації окремих злочинів є первинною базою для обґрунтування заходів запобігання кримінальним правопорушенням. Тож не дивно, що ця проблематика вважається однією з найважливіших у кримінології, і саме їй присвячено чимало наукових досліджень[92; 263; 264; 266].

Так, О. М. Костенко стверджує: «Злочин розглядається як винне діяння, що порушує закони соціальної природи, втілені в законодавстві про кримінальну відповідальність. Усе, що приводить до утворення у людини комплексу сваволі й ілюзій, слід визначати причинами злочинності, а все, що сприяє прояву цього комплексу у вигляді злочину, – це умови злочинності» [111, с. 16].

О. М. Литвинов причинами та умовами, що сприяють вчиненню злочину, вважає сукупність необхідних, юридично значущих явищ, що закономірно і неминуче призводять до вчинення злочину [177, с. 324].

Відповідно до напрацювань В.Ф. Оболенцева, злочин розуміється як система. У цій системі дослідник основною системною функцією визначив дії об'єктивної сторони щодо порушення охоронюваних правовідносин (об'єкта злочину). Керування системою злочину – обставини суб'єктивної сторони, що зумовлюють виконання злочинних дій [157, с. 195–196].

З урахуванням наведених та інших концепцій механізму індивідуальної злочинної поведінки наполягаємо на первинності мотивації щодо суспільно небезпечних дій у злочинних посяганнях. Погоджуємось із А. В. Савченком у тому, що мотив є внутрішнім вихідним моментом злочину, його причиною та приводом [231, с. 14], а злочин – це лише форма вияву й об'єктивізації мотиву суб'єкта [231, с. 20].

Науковці розуміють *мотив* взагалі як детермінаційну складову усвідомленої поведінки людини, підставу, привід для дії, вчинку[151]. Іноді мотив вбачають як інстинкт, тяжіння, драйв, потребу в досягненні чогось чи самоактуалізації [231, с. 9],

який є підставою суспільно небезпечного діяння [231, с. 14]. Мотив вважається обов'язковою першопричиною усвідомлених дій правопорушників-злочинців. У психічно-розумовому аспекті сутністю мотиву є психічне ставлення особи до вчинюваних протиправних дій [222, с. 327]. В аспекті механізму злочинних дій, як вказують М. І. Панов, Б. В. Щур, мотив (поєднання мотивів та їх боротьба) детермінує спосіб [посягання] а отже, у значному ступені і його результат [168, с. 18].

У теорії виокремлюють декілька видів мотивів кримінальної поведінки [231, с. 40]. Що ж до мотивів досліджуваних нами кримінальних правопорушень (злочинів) можемо вказати на такі обставини (докладно розкрито нами у роботі [49]).

Насильницькі дії під час вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи з використанням вогнепальної зброї є формою агресії. У психології агресією розуміють поведінку, спрямовану на завдання фізичної або психологічної шкоди, аж до знищення об'єкта агресії. Відповідно до засад кримінології, агресія – це протиправна цілеспрямована поведінка, направлена на заподіяння прямої фізичної або психічної шкоди іншій живій істоті [246, с. 56]. Тож основний мотив досліджуваних нами посягань – агресивний, і саме він, на нашу думку, є причиною злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї [246, с. 56]. Окрім основного, нами було встановлено також додаткові мотиви умисних посягань: корисливі мотиви – 10; хуліганські – 7; помста – 9; ревності – 3; залякування – 4; самозахист – 2; особисті неприязні стосунки – 4; не вказано – 37 випадків.

Щодо злочинів досліджуваного виду, які вчиняються з необережності, маємо виокремити такі особливості. Поділяємо думку А. В. Савченка, який зазначав, що в необережних злочинах мотив не поширюється на суспільно небезпечні наслідки, а лише детермінує вчинення тих чи інших дій, які призводять до цих наслідків. При вчиненні необережного злочину на стадії виконання конкретної поведінки відбувається переривання (викривлення) психічної причинності під впливом зовнішніх обставин. Це призводить до неузгодженості мети особи з наміченим результатом, через що настають такі побічні наслідки, які не охоплюються метою. Звідси, необережний злочин характеризується або «недовиконанням» мети (суб'єкт не досяг відвернення передбачуваного суспільно небезпечного наслідку), або її

«перевиконанням» (наслідки виявилися за межами передбачення і цілеутворення) [231, с. 68].

Формування мотиву злочинів проти життя та здоров'я осіб, які вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, відбувається у процесі мотивації (щодо цього нами розкрито матеріал у статті [49]). Погоджуємось із А.В. Савченко у тому, що мотивація злочину являє собою внутрішній процес формування, розвитку і реалізації мотиву злочину під впливом зовнішніх обставин [231, с. 35–36]. Щодо цього вирізняються періоди формування антисуспільної спрямованості особистості, її поглиблення, набуття суспільно небезпечних ознак криміногенної орієнтації та мотивації, перетворення останньої на кримінальну, та, зрештою, у мотив вчинення злочину.

Узагальнюючи наведені обставини, виокремимо декілька видів чинників соціального середовища, у зв'язку з якими формуються та у подальшому реалізуються мотиви злочинів досліджуваного нами виду (розкрито нами у [49]).

Особливості соціального середовища злочинців, обумовлені їх статевими характеристиками, як чинник формування мотивів посягань проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї.

Загальнодержавна статистика свідчить про стабільність кратного співвідношення чоловіків-злочинців та жінок-злочинців. Про підвищену кримінальну активність чоловіків порівняно з жінками свідчать і коефіцієнти їх злочинної активності [123, с. 71].

За результатами нашого узагальнення матеріалів судових рішень не було встановлено фактів посягань, скоєних жінками (чоловіки – 103, жінки – 0). Пояснити ж впливовість статевих характеристик злочинців щодо посягань досліджуваного виду можна таким чином.

«Стать» розуміється як біологічні характеристики/властивості людей, сукупність анатомо-фізіологічних ознак організму, що забезпечує відтворення потомства і дозволяє розрізняти осіб-чоловіків та жінок [241].

Окрім анатомічної відмінності, основними статево-фізіологічними відмінностями чоловіка та жінки є такі:

- 1) середньостатистично чоловіки за зростом вище за жінок;

2) у чоловіків переважає м'язова маса, а в організмі жінки більше жирової тканини;

3) м'язи для свого життєзабезпечення потребують маси енергії, тому чоловік спалює в день на 600 ккал більше, ніж жінка такої самої ваги [265].

На нашу думку, наведені обставини не мають вирішального значення для злочинної поведінки. Тож, ми заперечуємо наявність будь-яких біологічних властивостей/характеристик, що спричиняють кримінальні дії (історичні погляди щодо цього див. узагальнення у [82].) Фізіологічні властивості дають змогу злочинно використовувати зброю представникам і чоловічої, і жіночої статі, тому не можуть вважатися причинами кримінальних правопорушень досліджуваного виду. [25; 132; 270].

Але стаття обумовлює особливості соціально-рольової поведінки людини. Зокрема, чоловіки частіше задіяні в охоронних функціях (служба в армії, робота охорони, захист сім'ї у побуті). У них більша мотивація володіння зброєю (за результатами опитування групи «Рейтинг», у першій половині 2022 р. чоловіки втричі частіше (28 %) ніж жінки (9 %) виявляли бажання володіти вогнепальною зброєю до початку повномасштабного вторгнення російської федерації та вдвічі частіше (60 % чоловіків 28 % жінок, відповідно) після початку повномасштабного вторгнення рф) [159, с. 33].

Дослідники визначають дві сфери суспільного життя з підвищеною кримінальною активністю жінок – сфера побуту та сфера, де жінка виконує професійні функції з доступом до матеріальних цінностей [117, с. 62]. У першій сфері жінок на вчинення злочину штовхають негативні обставини сімейно-шлюбних, родинних і сусідських стосунків. І саме тут жінки здебільшого вчиняють насильницькі злочини – вбивство, нанесення тілесних ушкоджень та ін. [117, с. 62]. Т. В. Продан стверджує, що жінки, які вчиняли насильницькі злочини, задовольняють потреби у: 1) самоствердженні; 2) повазі; 3) домінуванні; 4) безпеці; 5) матеріальному характері [218, с. 132]. О. М. Подільчак серед мотивів насильницьких злочинів називає помсту і ревнощі. На думку дослідниці, помста, як мотив злочинної поведінки, має давні корені й ґрунтується на загальних принципах формування мотивів агресивних вчинків. Вона зазначає, що мотиваційні витoki помсти пов'язані

з бажанням випередити повторну агресію іншого індивіда. Помста часто поєднується також зі статусними мотивами: жінка намагається довести, що не дозволить нікому скривдити себе [173].

Щодо мотивації та алгоритмів насильства жінок показовою є інформація звіту «Глобальне дослідження незаконного обігу вогнепальної зброї 2020». Його автори стверджують таке: «Якщо розглядати картину з убивствами близьких людей та членів сім'ї, більшість жертв у яких – жінки, то чоловіки частіше ніж жінки використовують вогнепальну зброю для вбивства своїх партнерок, тоді як жінки найчастіше використовують якийсь гострий предмет» [52, с. 18]. За даними вітчизняних науковців, у сімейно-побутовій сфері жінки – насильницькі злочинниці використовують домашнє приладдя як знаряддя посягання, і в переважній більшості реалізуються шляхом завдання ударів ножом [218, с.136].

Усе вказане разом пояснює результати узагальнення нами матеріалів судових справ щодо показової відсутності жінок серед злочинців, які вчинили насильницькі посягання з використанням вогнепальної зброї.

Щодо впливовості статево-рольового аспекту як чинника злочинної поведінки досліджуваного виду погоджуємось з Є. В. Кізіменком, зробленим ним за результатами досліджень засуджених за вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами – спорідненого за спрямованістю та способом щодо досліджуваного нами посягання. За даними дослідника, у загальній кількості злочинців цієї групи превалюють чоловіки – 98 %, на жінок припадає лише 2 % всіх осіб злочинців. Дослідник пояснює зазначену тенденцію тим, що жінки та чоловіки мають різні соціальні ролі. Також учинення незаконного поводження зі зброєю потребує наявності певних навичок поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Як правило, такими навичками володіють саме чоловіки. При цьому незаконне поводження зі зброєю в багатьох випадках є одним із видів готування до більш тяжких злочинів, здебільшого насильницьких, безпосередньо спрямованих не лише на порушення громадської безпеки, а й на заподіяння шкоди здоров'ю інших осіб, вимагає від злочинця наявності особливих морально-психологічних рис: нігілізму, зневажання людського життя, настанови на готовність до застосування насильства, здатності ризикувати, в

тому числі й щодо можливості викриття правоохоронними органами. Такі риси виявляються більш поширеними саме серед чоловіків [104, с. 144].

Особливості соціального середовища, пов'язані з віковими характеристиками злочинців, як чинник формування мотивів посягань проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї

Щодо будь-якої людини вікові особливості можна розглядати у двох аспектах: біологічному та соціальному. В аспекті біологічному йдеться про природні характеристики стану організму людини у різні періоди життя. Вік людини в аспекті соціальному – це особливості її поточної соціальної активності.

За даними дослідження [114, с. 33], останнім часом серед злочинців найбільш численну групу становлять особи віком від 18 років до 50 років. Така тенденція кримінальної активності людей дорослого віку виявляється й у вікових характеристиках злочинців досліджуваного нами виду: за результатами узагальнення судових справ не було встановлено фактів вчинення таких посягань неповнолітніми. Пояснити це можна тим, що віковий статус дорослих злочинців передбачає й специфічні елементи криміногенної ситуації за їх участю. Щодо досліджуваного нами виду злочинів йдеться, зокрема, про 1) жертву і конфлікт з нею; 2) доступ до зброї; 3) наявність особистісних антисоціальних рис, сформованих під час попередньої злочинної діяльності.

1. Наявність жертви і ситуація конфлікту з нею.

Приклад із матеріалів судової справи. Установлено, що дружина обвинуваченого познайомила з потерпілим та зраджувала з ним своєму чоловікові. Обвинувачений дізнався про стосунки дружини з потерпілим. Проте вони з дружиною порозумілися та не мали наміру розлучатися. Потерпілий, бажаючи продовжувати стосунки з дружиною обвинуваченого, став систематично телефонувати до неї, просив повернутися до нього, погрожував фізичною розправою, вчиняв дебоші біля будинку обвинуваченого. Одного дня під час з'ясування стосунків обвинувачений з револьвера здійснив постріл у потерпілого, спричинивши йому

тяжкі тілесні ушкодження, що є небезпечними для життя в момент спричинення (номер судового провадження: 1-кп/350/3/2019).

2. Доступ до зброї

За результатами узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї, за досліджуваний період було встановлено характеристики використаної зброї: (легальна/службова/нелегальна): в умисних злочинах: зареєстрована – у 14 випадках (18,4%); незареєстрована/нелегальна – у 52 випадках (68,4%); службова – 10 (13,2%); у необережних злочинах: зареєстрована – у 19 випадках (67,9%); незареєстрована/нелегальна – у 9 випадках (32,1%); службова – 0 (0%). Отже, третину досліджуваних нами насильницьких злочинів із використанням вогнепальної зброї було вчинено легальною зареєстрованою зброєю, виданою у встановленому порядку з урахуванням дорослого віку її отримувачів.

Згідно з п. 12.1 Інструкції № 622 [192] правом придбання мисливської гладкоствольної зброї та основних частин до неї користуються громадяни України, які досягли 21-річного віку, мисливської нарізної зброї та основних частин до неї – 25-річного віку, холодної, охолощеної та пневматичної зброї та основних частин до неї – 18-річного віку. Вочевидь указаними віковими характеристиками обмежено легальне володіння вогнепальною зброєю, що формує потенційне середовище суб'єктів її злочинного використання.

Указане стосується й випадків використання службової зброї у посяганнях досліджуваного виду.

Приклад із судової справи. Обвинувачений – військовослужбовець, раніше не судимий, проходив службу разом із потерпілим у військовій частині. Між ними склалися неприязні відносини. Одного дня обвинувачений у стані алкогольного сп'яніння з використанням табельної вогнепальної зброї здійснив вбивство потерпілого (номер судового провадження: 1-кп/229/179/2020).

3. Наявність особистісних антисоціальних рис, сформованих під час попередньої злочинної діяльності

За результатами нашого узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї, за досліджуваний період

було встановлено характеристики попередньої судимості злочинців: в умисних злочинах: не судимі – 64 (83,1%); судимі – 13 (16,9%); у необережних злочинах: не судимі – 26 (92,9%); судимі – 2 (7,1%).

Отже, можемо стверджувати, що вік злочинців у аспекті їх біологічного стану не є причиною злочинів проти життя та здоров'я особи з використанням вогнепальної зброї. Але вікова характеристика таких правопорушників є передумовою наявних зв'язків соціального змісту, що впливають на процес формування злочинної мотивації та перебіг посягання. Погоджуємося з А. В. Андрушком у тому, що сам по собі вік (у тому числі й похилий чи старечий) не виступає як самодостатня причина якихось «криміногенних» якостей особи, а тим більше не є причиною конкретних злочинних діянь. Лише під впливом соціально-психологічних умов, опосередковані ними, вікові особливості впливають на поведінку людини [16, с. 141].

У цьому сенсі показовими є дані Є. В. Кізіменка щодо професійно-вікових характеристик осіб, які учиняють незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Дослідник установив, що серед злочинців, які засуджені в Україні протягом 2013–2018 рр., близько 12 % – діючі на момент учинення злочину або колишні військовослужбовці чи працівники правоохоронних органів. Автор обґрунтовано стверджує, що передумовою їх протиправної поведінки були такі соціально-вікові властивості: 1) спеціальні навички поводження зі зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями; 2) сформована соціальним оточенням упевненість, що немає нічого особливого у привезенні із зони ООС «сувенірів» у вигляді вогнепальної зброї та боєприпасів і подальшому їх зберіганні; 3) корупційні зв'язки із діючими працівниками правоохоронних органів, що забезпечували прикриття злочинної діяльності й мінімізували ризики її викриття [104, с. 145].

Особливості соціально-вікових характеристик як чинника протиправної поведінки виявляють й у терористів. С. Романцова наголошує, що вікова градація осіб терористів виявляє переважання середньої вікової групи 30–65 років, на яку припадає 84 % усіх терористів. Таку велику частку саме середньої та старшої вікових груп дослідниця пояснює специфікою ідеологічного змісту політичних факторів терактів, контури яких виявляються передусім у площині радянських (пострадянських)

культурно-психологічних патернів, екстрапольованих на осучаснені складники ворожості. А маніпуляції з ними виявляються найбільш ефективними саме серед населення, яке мало досвід свідомої соціальної діяльності в СРСР [230, с. 136].

Безумовно, вікові характеристики є важливими в аспекті професійної зайнятості злочинців, яка обумовлює потенціал ситуацій вчинення кримінальних посягань досліджуваного виду при виконанні обов'язків по службі/роботі. За результатами узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї, нами було встановлено 10 випадків використання службової зброї для вчинення посягань.

Особливості соціального середовища злочинців, пов'язані з їх зайнятістю/незайнятістю та місцем роботи, як чинник формування мотивів посягань проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї.

Загальнодержавна статистика останніх років свідчить про стабільно високий відсоток серед усіх злочинців тих осіб, які на момент вчинення кримінального правопорушення не працювали [240]. За даними О. Г. Кулика, така тенденція є усталеною: протягом 2002–2011 рр. більшість виявлених осіб, які вчинили злочини, становили працездатні громадяни, які на час вчинення злочину не працювали і не навчалися (за аналізований період середня частка серед усіх злочинців – 64,9 %)[123, с. 75].

Показовим є факт, установлений нами за результатами узагальнення судових справ, – більшість осіб, які вчинили насильницькі злочини з використанням вогнепальної зброї, на момент протиправного посягання не працювали (розкрито у підрозд. 1.3 цього дослідження). Можемо стверджувати про впливовість фактору незайнятості щодо злочинності у цілому [250, с. 297], і щодо насильницьких злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї зокрема. Погоджуємося з С. Романцовою в тому, що соціальна незайнятість є важливою передумовою дезорганізації особистості, що, у свою чергу, є живильним підґрунтям для активізації агресивних тенденцій, властивих стану ресентименту (ворожості). Показовими щодо цього є дані дослідницькі стосовно засуджених за теракти – близько 92 % таких осіб були працездатними, але на момент учинення злочину ніде не навчалися та не працювали [230, с. 136].

У певному сенсі така тенденція виявляється й щодо злочинів, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю. Як вказує Є. В. Кізіменко, незаконне поводження зі зброєю переважно учиняють працездатні особи, які не працювали, не вчилися та не перебували на обліку в службі працевлаштування (68 %) [104, с. 144].

Механізм прояву фактору незайнятості щодо злочинності у цілому і щодо насильницьких злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї можна окреслити у двох варіантах:

- 1) наявність значної кількості вільного часу для вчинення злочину;
- 2) формування середовища соціальної невлаштованості.

З іншого боку, у працюючих осіб місце роботи обумовлює потенціал злочинних дій. Погоджуємось з С. Романцовою, що втягнення осіб у терористичну діяльність зумовлюється наявністю в них: а) спеціальних навичок поводження зі зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями; б) корупційних зв'язків із діючими працівниками правоохоронних органів, що забезпечує прикриття злочинної діяльності й мінімізацію ризику її викриття [230, с. 136].

На нашу думку, й для злочинців, які вчиняють посягання проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї, місце роботи обумовлює криміногенний потенціал, пов'язаний із фаховими навичками правопорушників, і колом потенційних жертв.

Приклад із судового рішення. Обвинувачений, командир взводу роти патрульної служби міліції особливого призначення «Суми» УМВС України в Сумській області вчинив з табельної зброї вбивство свого колеги – командира взводу цього ж підрозділу (номер судового провадження: 1-кп/591/12/19).

Особливості соціального середовища злочинців, пов'язані з їх громадянством, як чинник формування мотивів посягань проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї.

Кримінальна статистика свідчить про мінімальну кількість осіб-іноземців серед усіх злочинців у нашій країні [240]. Дослідники вказують, що за офіційними статистичними даними МВС України, кількість злочинів загальнокримінальної спрямованості, вчинених іноземними громадянами, у 2008 р. становила 2 788, у 2009 – 2 998, у 2010 – 3 524, у 2011 – 3 778, у 2012 (по 20 листопада 2012 р.) – 3 369 діянь

(після набуття чинності новим КПК України 2012 р. відбулися зміни у статистичному обліку МВС України), що в середньому становить 0,7 % від загальної кількості зареєстрованих злочинів. За 2013–2015 рр. іноземцями скоєно 7275 злочинів [147, с. 45].

Тенденція мінімальної кількості осіб-іноземців серед злочинців виявляється й щодо окремих видів насильницьких посягань. Так, серед засуджених за вчинення терактів в Україні протягом 2014–2019 рр. 97 % – громадяни України, 2 % – громадяни рф, 1% – громадяни інших країн. Серед засуджених за інші злочини терористичної спрямованості (статті 258² –258⁵ КК України) 100 % – громадяни України [230, с. 136].

Така сама тенденція простежується й щодо осіб, які вчинили злочини – незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. За даними Є. В. Кізіменка, переважну їх кількість становлять громадяни України. Так, за період з 2013 по 2018 р. за ст. 263 КК України засуджено 17819 осіб з числа громадян України, що становить 98,5 % від загальної кількості засуджених за цей вид злочину. Частка громадян України в загальній кількості засуджених за цей вид злочину варіюється на рівні від 97 % у 2017 р. до 99 % у 2016 р. [104, с. 144].

За результатами нашого узагальнення судових проваджень щодо насильницьких злочинів, вчинених з використанням вогнепальної зброї у досліджуваній період, було встановлено лише два випадки вчинення таких дій іноземцем – громадянином іншої держави. На нашу думку, пояснити рівень впливовості статусу громадянства у формуванні особливостей соціального середовища правопорушників досліджуваного виду (як передумови їх кримінальної активності) можна таким чином.

Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства визначено у різноманітті нормативно-правових актів національного та міжнародного рівня. Йдеться, зокрема, про Конституцію України [110], закони України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [211], «Про імміграцію» [198], «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» [215], «Про прикордонний контроль» [212], «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [184], нормативні акти міжнародного рівня: Загальну

декларацію прав людини 1946 р. [85], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. [148], Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966р.[149], Конвенцію про правовий статус біженців від 28 липня 1951 р. [109], Конвенцію про статус апатридів від 28 вересня 1954 р. [107], міжнародні угоди щодо прав та обов'язків фізичних осіб у конкретних правовідносинах.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про громадянство України» громадянство України визнається як правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках [187].

Згідно зі ст. 3 Конституції України: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». З іншого боку, за ст. 68 Основного Закону «кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей» [110].

Наведені норми визначають засади правовідносин серед громадян України й у зв'язку з володінням та користуванням вогнепальною зброєю. Щодо іноземців та осіб без громадянства Конституцією України встановлено: кожен з них, хто перебуває на території України на законних підставах, користується тими самими правами і свободами, а також несе такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України (ст. 26).

Наприклад, визначені обмеження щодо права іноземців та осіб без громадянства на вогнепальну зброю. Відповідно до постанови Верховної Ради України (далі – ВРУ) «Про право власності на окремі види майна» від 17 червня 1992 р. № 2471-ХІІ [209] не може перебувати у власності громадян інших держав на території України зброя, боєприпаси, крім мисливської і пневматичної зброї, зазначеної в додатку № 2 до цієї постанови, і боєприпасів до неї, а також спортивної зброї і боєприпасів до неї.

Як слушно зауважує К. А. Бабенко, «...характеризуючи інститут громадянства... важливо не редукувати його зміст виключно до сукупності формально-юридичних відносин, які встановлюються між суверенною владою

держави та окремими індивідами... правова категорія “громадянин” в сукупності з зафіксованими Конституцією правами формує специфічну форму активної взаємодії між державою та її громадянами. Йдеться не просто про певну кількість взаємних прав та обов’язків, які виникають у відносинах демократичної держави з її громадянами, а й про активну участь громадян держави в її політичному, економічному та соціальному розвитку» [19]. Фактично, громадянство є підґрунтям для використання всього комплексного різноманіття соціальних, економічних, політичних, майнових та інших видів благ, які гарантуються державою Україна. Але вочевидь на прикладі застосування легальної зброї для вчинення злочинів досліджуваного виду ми бачимо, як надані можливості можуть бути реалізовані й у протиправній діяльності.

Узагальнюючи наведене, можемо стверджувати: статус громадянства України, так само як і статус його відсутності, не є впливовими чинниками щодо формування антисоціальної мотивації злочинних посягань досліджуваного виду [150].

Особливості родинних відносин як чинник формування мотивів посягань проти життя та здоров’я, вчинених із використанням вогнепальної зброї.

За результатами узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї, за досліджуваний період було встановлено характеристики сімейного стану злочинців: в умисних злочинах: не одружений – 40 (52,6 %); одружений – 25 (32,9 %); не вказано – 11 (14,5 %); в необережних злочинах: не одружений – 11 (39,3%); вдівець – 1(3,6%); одружений – 14 (50,0%); не вказано – 2 (7,1%).

Ураховуючи вітчизняну статистику, можемо зробити висновки про приблизно рівний розподіл одружених та неодружених серед злочинців [240]. Науковці ж висловлюють різні думки про значення сімейного статусу злочинця в механізмі злочинної поведінки.

Соціальну небезпека домашнього насильства (зокрема з використанням вогнепальної зброї) і необхідність реабілітації його жертв розкрили Харитонов С., Володіна О., Гальцова В. Особливу увагу тут було приділено механізму та небезпеці насильства з використанням зброї[257].

Так, А. В. Андрушко вказує, що саме в сім'ї слід шукати коріння насильства, як широко поширеного явища в нашому житті [16, с. 21].

Погоджуємося з С. Романцовою, яка зазначає, що несформовані соціальні зв'язки у межах інституту сім'ї посилюють дезорганізацію особистості, що, у свою чергу, є живильним підґрунтям для активізації агресивних тенденцій, властивих стану ресентименту (ворожості) [230, с. 136]

Значення родинних відносин як чинника у формуванні мотивації злочинної поведінки досліджуваного виду можемо окреслити так. Відповідно до ст. 3 Сімейного кодексу України (далі – СК України) сім'єю вважаються особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки [236]. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства (ч. 4 ст. 3 СК України). Вочевидь за цим лаконічним формулюванням криється більш суттєвий зміст. Родина – це первинний осередок суспільства. Змістом родини є суспільні відносини з приводу спільного майна, виховання дітей, обопільна підтримка. У сімейних відносинах реалізуються спільні права та обов'язки.

Показовою є мета нормативного регулювання сімейних відносин:

- зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб;
- утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї;
- побудова сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки;
- забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку (ч. 2 ст. 1 СК України).

Отже, можемо стверджувати про сутнісну та нормативно визначену доброспрямованість соціального інституту сім'ї та сімейних відносин. Це, безумовно, має позитивне значення в аспекті профілактики правопорушень за участю осіб із сімейним статусом – реалізація сімейних прав та обов'язків потребує часу, а відтак мінімізує ймовірність кримінальної активності.

З іншого боку, сімейні відносини можуть обумовлювати у родинному колі криміногенні ситуації кримінальних посягань проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї. Раніше дослідники наводили дані, що до 70 % убивств вчиняється на побутовому ґрунті [128, с. 93]. Ідеться, зокрема, про конфліктні ситуації з особами, що стають жертвами домашнього насильства[279].

Показовою є інформація про характер відносин із потерпілим щодо кримінальних правопорушень, встановлена за результатами узагальнення матеріалів судових рішень: сім'я – 10 випадків (9,8%).

Приклад із судових справ. Обвинувачений у результаті сімейного конфлікту вчинив вбивство потерпілого, який був для нього братом (номер судового провадження: 1-кп/202/199/2020).

Особливості соціального середовища, обумовлені освітньо-статусними властивостями злочинців, як чинник формування мотивів посягань проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї.

Стаття 26 Загальної декларації прав людини зазначає, що кожна людина має право на освіту. Так, освіта має бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй з підтримання миру» [85]. Відповідно до ст. 53 Конституції України кожен має право на освіту [110].

У сучасних суспільствах освіта є важливим соціальним інститутом, показником рівня соціального та демократичного розвитку країн. У методологічному аспекті освіта – це процес, за допомогою якого суспільство передає акумульовані знання, вміння та цінності від одного покоління до іншого. Але ж у більш широкому та змістовому розумінні освіта включає будь-яку дію чи досвід, які мають формуючий вплив на спосіб мислення, характер чи фізичну спроможність людини. Вона має фундаментальний вплив на можливості й потенціал окремих осіб і громад щодо забезпечення розвитку та соціально-економічних успіхів. Освіта – це один із ключових факторів розвитку, а також розширення можливостей людей. Освіта дає

людям знання та інформацію, а також сприяє зміцненню почуття самоповаги і впевненості у собі, реалізації власного потенціалу [3].

Виокремлюють формальну та неформальну освіту. Формальна освіта – це структурована система, яка в основному впроваджується зі школи (а в деяких країнах – і з дитячого садочка) до університету та включає в себе спеціалізовані програми професійної і технічної підготовки. Неформальна освіта – це заплановані, структуровані програми та процеси особистого і соціального навчання для молоді, спрямовані на розвиток цілого ряду навичок та компетенцій поза базовою освітою. Неформальна освіта проводиться в молодіжних організаціях, суспільних групах, спортивних та освітніх гуртках, де молодь збирається разом, щоб здійснювати різні проєкти, вести обговорення, займатися музикою або авторським мистецтвом [106, с. 31].

Дослідники стверджують про тенденцію невисокого рівня освіти злочинців [240], та залежність мотивації злочинів безпосередньо від рівня безробіття [250, с. 297]. В. Є. Ткачук вказує, що 16 % серед жінок та 7,22 % з-поміж чоловіків, які були опитані під час відбування покарання, мали вищу освіту; найбільший контингент цієї категорії злочинців мав середню освіту (жінки – 46 %, чоловіки – 48,79 %)[250].

Щодо цього є й така інформація. Більшість осіб, що незаконно поводяться зі зброєю, мають повну загальну середню освіту, а також професійно-технічну освіту (45 % і 25 %, відповідно). На третьому місці особи, які мають базову загальну середню освіту (18,2 %). Найменший відсоток становлять особи з повною вищою освітою (9 %) [104, с. 144]. Переважна ж більшість (93 %) терористів в Україні має повну загальну середню освіту, ще 5 % – повну вищу, 2 % – базову вищу [230, с. 137].

Підтверджується тенденція й невисокого рівня освіти злочинців, які вчинили досліджуваний нами вид злочинів. За результатами узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї, нами було встановлено характеристики освіти злочинців: в умисних злочинах: вища – 11 (14,5 %); незакінчена вища – 2 (2,6 %); професійно-технічна – 3 (3,9 %); середня спеціальна – 11 (14,5 %); середня – 28 (36,8%); неповна середня – 4 (5,3%); не вказано 17(22,4 %). В необережних злочинах: вища – 4 (14,3

); незакінчена вища – 1 (3,6 %); професійно-технічна – 2 (7,1 %); середня спеціальна – 6 (21,4 %); середня – 12 (42,9 %); неповна середня – 0 (0 %); не вказано 3 (10,7 %).

Пояснити впливовість фактору освіти щодо ситуацій вчинення кримінальних посягань проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї можна так.

Загальновизнано, що рівень освіти є визначальною передумовою соціального становища людини. Як стверджує Є. В. Кізіменко, освіта як соціально-демографічна характеристика особистості є досить важливою, оскільки освітній рівень будь-якої людини багато в чому зумовлює її правосвідомість і правову культуру. І що вище освітній рівень людини, то меншою є імовірність учинення нею злочину. Низький освітній рівень певною мірою може сприяти формуванню в людини антисоціальних поглядів, які можуть призвести до протиправної поведінки й учинення злочинів [104, с. 144]. Зокрема, за результатами досліджень тероризму встановлено, що освітній чинник через детермінацію виявляє кореляцію з незайнятістю, соціальною дезорганізацією й особливими складниками соціального досвіду, а також настановленнями особистості, що зумовлюють її соціально-психологічне відчуження та ресентимент (ворожість) [230, с. 137]. На думку В. Є. Ткачука, громадяни з вищою освітою краще адаптовані в суспільстві і при вирішенні власних матеріальних проблем все-таки надають перевагу правовим методам [250, с. 298].

Погоджуючись із наведеним, вважаємо, що й у випадках вчинення злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї характеристика освітнього рівня злочинців містить у собі потенціал інтелектуальних здібностей осіб-правопорушників. І саме це впливає на вибір варіантів поведінки у таких ситуаціях – особи з більш низьким рівнем освіти мають більшу ймовірність вибору саме протиправних дій у життєвій ситуації, особливо – провокуючого змісту.

Як ми вказували раніше, використання вогнепальної зброї не потребує особливих знань, окрім тих, що пов'язані з цими знаряддями безпосередньо. Освіта ж формує особистісний інтелектуальний потенціал людини та впливає на вибір особами варіантів поведінки – протиправної або правомірної.

2.2. Умови вчинення злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї.

Умовами злочинів ми розуміємо явища, що сприяють прояву причин, полегшують їх формування і подальшу реалізацію [145, с. 21] Відповідно до цього умовами вчинення злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї можна визначити такі: 1) доступ до вогнепальної зброї; 2) корупційні дії співробітників органів дозвільної системи.

1. Доступ до вогнепальної зброї як умова злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї[37].

За результатами узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї за досліджуваний період, було встановлено типи використаної зброї:

- в умисних посяганнях: нарізна автоматична – 10 (13,2%) одиниць; нарізна не автоматична довгоствольна – 2 (2,6%); короткоствольна нарізна – 13(17,1%); гладкоствольна або комбінована – 26 (34,2%); саморобна/перероблена – 25(32,9%).
- в необережних посяганнях: нарізна автоматична – 0 (%) одиниць; нарізна не автоматична довгоствольна – 7 (25%); короткоствольна нарізна – 1(3,6%); гладкоствольна або комбінована – 18(64,3%); саморобна/перероблена – 2 (7,1%).

Так, більшість досліджених нами умисних насильницьких злочинів, що скоєні з використанням вогнепальної зброї за досліджуваний період, було вчинено нелегальною (незарєєстрованою) зброєю (див. [сторінку 41](#)).

Проблема незаконного обігу зброї є суттєвою для всього Світу. Стаття 3 Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, визначає незаконний обіг ввіз (вивіз), придбання, продаж, доставку, переміщення або передачу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї з території або територією однієї Держави-учасниці на територію іншої

Держави-учасниці, якщо будь-яка із заінтересованих Держав-учасниць не надає дозволу на це відповідно до положень цього Протоколу або якщо вогнепальна зброя не має маркування [221].

Поняття незаконного зберігання, носіння, придбання, виготовлення, передачі, збуту вогнепальної зброї окреслено в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» [216].

На думку Д. В. Андреева, незаконний обіг зброї – будь-які дії зі зброєю, крім її використання за цільовим призначенням, які вчиняються без передбаченого законом дозволу і обумовлюють адміністративну або кримінальну відповідальність [15, с. 67]. Науковець вважає, що незаконний обіг зброї можна розділити на два види: перший пов'язаний із вчиненням адміністративних правопорушень, або іншими порушеннями адміністративних заборон, другий вид обігу включає дії, що порушують кримінально-правові заборони і обумовлюють кримінальну відповідальність [15, с. 67].

Доступ до нелегальної зброї є вагомим фактором насильницьких посягань проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, на що звертають увагу, зокрема Борисенко І.В. та В'юник М.В.[32, с. 1]. Щодо цього аспекту звертаємо увагу на обставину, яка має місце у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України. За результатами дослідження кримінально-правової статистики, В. Бесчастний стверджує таке: «Проведення АТО спричиняє витік зброї з території її проведення в незаконний обіг унаслідок недоліків контролю та її обліку. За 11 місяців 2016 р. з незаконного обігу вилучено 1017 одиниць вогнепальної зброї (2015 р. – 1,3 тис.), у тому числі гранатомети (реактивні установки), 58 автоматів, карабіни та гвинтівки (у тому числі мисливські), 349 пістолетів, 65 обрізів мисливської зброї, 98 одиниць саморобної зброї, а також 1442 гранати, 15 мін та 18 саморобних вибухових пристроїв, 100 тис. патронів до різних видів зброї). На цьому фоні спостерігається збільшення кількості злочинів, скоєних з використанням вогнепальної зброї, порівняно з періодом до початку АТО (за 8 місяців 2012 р. – 266, 2013 р. – 352, 2014 р. – 1117, 2015 р. – 807, 2016 р. – 417 злочинів) [24, с. 249].

За оцінками відомого вітчизняного фахівця з вогнепальної зброї Г. Учайкіна, від початку активної фази війни щонайменше мільйон «стволів» опинився на чорному ринку [226]. Тож, убачаємо обґрунтованими висновки швейцарської компанії Small Arms Survey у звіті за 2021 рік про те, що тисячі ручних гранат, гранатометів та наземних мін розповсюджуються по території України у населених пунктах, які знаходяться за сотні кілометрів від зони бойових дій» [276, с. 11].

Р. В. Мельник окреслив види нелегальної вогнепальної зброї за різними ознаками.

1. За способом виготовлення: заводська, кустарна, саморобна (у тому числі зброя, виготовлена саморобним способом з використання заводського обладнання; зброя, виготовлена повністю саморобним способом без використання заводського обладнання (вручну); зброя, виготовлена змішаним способом (частково із заводськими частинами і деталями, а частково – вручну)).

2. За особливостями конструкції: стандартна, нестандартна, атипова, перероблена (наприклад, із заводської вогнепальної зброї; зі зброї, яка не була вогнепальною; з господарсько-побутових предметів) [146, с. 63].

За результатами узагальнення матеріалів судових справ нами встановлено використання 27 (26% випадків) одиниць саморобної та переробленої вогнепальної зброї таких типів: перероблені сигнальні (стартові) пістолети – 10 (у тому числі стартові пістолети моделі «ZORAKI-914» – 6); перероблені з пістолетів та револьверів під «патрон Флобера» у вогнепальну зброю – 4; саморобна зброя виготовлена повністю саморобним способом без використання заводського обладнання (вручну) – 3; обрізи гладкоствольних рушниць – 6; обрізи нарізної довгоствольної зброї – 1; перероблена пневматична зброя – 1; перероблені газові пістолети – 1; перероблена з макета масо-габаритного – 1.

Звертає не себе увагу використання перероблених стартових (сигнальних) пістолетів. Як зазначає А. С. Зайцев, такі зразки сигнальних пістолетів виробництва Туреччини, як «ZORAKI-914», «ZORAKI-914-S», «АТМАСА», «Еко1» та інші, часто використовуються без заглушки в каналі ствола для стрільби патронами калібру 9 мм Р.А., спорядженими металевими снарядами «несмертельної дії», або для стрільби складеним бойовим припасом з використанням шумового патрону калібру 9 мм та

снаряду певного діаметра. У складеному бойовому припасі може змінюватися навіска пороху [86, с. 339]. За результатами нашого узагальнення судових справ, 9 із 10 перероблених стартових пістолетів були виробництва Туреччини.

На думку А. С. Зайцева, сигнальні (стартові) пістолети виробництва Туреччини мають перевагу перед вітчизняними пристроями, призначеними для стрільби патронами «несмертельної» дії, спорядженими гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами через їхню порівняно невисоку ціну, хоча дослідник розглядає варіант розширення можливості для володіння травматичною зброєю пересічними українцями для певного зниження попиту на сигнальні (стартові) пістолети виробництва Туреччини, які визнаються вогнепальною зброєю. Він пропонує посилити боротьбу з незаконним обігом зразків вищевказаних пістолетів, які не мають в каналі ствола захисних елементів, з метою недопущення їх використання у злочинних цілях. Також украї необхідно визначитися з єдиною думкою щодо правового статусу сигнальних пістолетів, врахувати це в «Законі про зброю» прописати поняття сигнальних пістолетів, а також прямо в законі висвітлити вимоги для них, невиконання яких дозволить визначати таку зброю вогнепальною [86, с. 342].

Також звертаємо увагу на криміногенний потенціал, що існує у зв'язку з доступом до зброї – військового майна. Оробець К.М. обґрунтовано вказує, що у насильницьких кримінальних правопорушеннях зброя, яка може бути й військовим майном, виступає як знаряддя вчинення. А право користування військовим майном, можливість доступу до нього й обов'язок його збереження у військовослужбовців виникають саме у зв'язку з несенням (проходженням) ними військової служби. Спеціальним суб'єктом цих кримінальних правопорушень є військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів [166, с. 182].

2. Корупція в органах дозвільної системи як умова злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї.

Видача дозволів на зброю без передбаченої участі громадянина у заняттях з вивчення правил поведінки зі зброєю збільшує ризик вчинення необережних злочинів проти життя та здоров'я особи з використанням цих знарядь. Підробка

документів при видачі дозволів на зброю, а саме медичних довідок (Форма 127/о) підвищує ризик отримання зброї особами з наявними медичними протипоказаннями до володіння зброєю (зловживання спиртними напоями, наркотичними речовинами та іншими одурманюючими засобами), що може бути фактором учинення ними злочинів із застосуванням вогнепальної зброї в стані сп'яніння. Корупція в дозвільній системі може сприяти оформленню зброї на підставних осіб із метою подальшого її використання в злочинній діяльності.

В опитуванні №1 на запитання: «Чи зустрічались ви з випадками корупції з боку правоохоронних органів у сфері надання дозволів на володіння вогнепальною зброєю?» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях, було отримано такі відповіді: «так, стикався на власному прикладі» – 30 (21,3 %); «особисто ні, але знаю конкретні випадки» – 55 (39 %); «ні, не зустрічався» – 56 (39,7 %).

2.3. Особливості криміногенної ситуації при вчиненні злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї.

Конкретна криміногенна ситуація розуміється як «...сукупність зовнішніх (об'єктивних) обставин, в яких опинилася людина, і які впливають на її свідомість, почуття та волю, з урахуванням яких особа приймає рішення вчинити дію, що утворює склад умисного злочину або призводить до злочину з необережності» [127, с. 115]. І. Б. Медицький розуміє конкретну життєву ситуацію як певну сукупність об'єктивних обставин життя людини, що у певний відрізок часу безпосередньо впливає на її антигромадську поведінку [145, с. 30].

Змістовно окреслили сутність конкретної життєвої криміногенної ситуації М.І. Панов та Б.В. Щур. Вони стверджують, що злочинний спосіб поведінки відображає основні риси і властивості продукуючих факторів – діалектично взаємодіючих детермінант об'єктивного та суб'єктивного характеру, які значною мірою визначають характер дії та спосіб її вчинення [168, с. 18]. На думку згаданих авторів, обстановка створює необхідні умови для скоєння злочину, відтак провокуючи його, або перешкоджає його вчиненню. Тому суб'єкт обирає той чи інший варіант поведінки як прийом досягнення злочинної мети не довільно, а вибірково, відповідно до

конкретних об'єктивно-предметних умов, які «відкривають» перед ним «поле можливостей» у реалізації поставленої мети та досягненні злочинного результату [168, с. 18].

Відповідно до наведеного, впливовими складовими елементами криміногенної ситуації під час вчинення злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї, що суттєво впливають на реалізацію сформованого мотиву, можна вважати:

- 1) стан сп'яніння злочинця;
- 2) психічні відхилення злочинця, що не виключають осудності;
- 3) емоційний стан під час вчинення правопорушення;
- 4) діяльність потерпілих під час посягання;
- 5) вчинення злочинів у групі;
- 6) суміжні дії, вчинені під час посягання;
- 7) місце вчинення злочинів;
- 8) дії з латентизації під час посягання.

1. Стан сп'яніння злочинця.

Стан алкогольного сп'яніння є загальновідомим провокуючим чинником злочинної поведінки, а алкоголізація є «фоновим» фактором усієї злочинності [133; 256]. Дослідження ж демонструють, що особи, які перебувають у стані сп'яніння, вчиняють 63 % убивств і 65 % умисних тяжких тілесних ушкоджень. Тож погоджуємось із дослідниками, які вважають такий стан суттєвим елементом криміногенної ситуації [127, с. 93].

Алкоголізм розглядається як одна із форм девіації. Як стверджують фахівці, поняття «алкоголізм» вживається, як мінімум, у двох аспектах. У медичному аспекті алкоголізм – це хронічне захворювання, що характеризується патологічним (нескоримим) тяжінням до спиртних напоїв. У соціально-правовому алкоголізм – форма девіантної поведінки, що виражається у зловживанні спиртними напоями. Особливість пияцтва та алкоголізму як девіантної поведінки в тому, що ці явища виступають як каталізатор, що сприяє прояву інших видів соціальних відхилень: злочинності, адміністративних правопорушень, самогубств, аморального

поводження й ін. [94, с. 92]. Як указує О. Б. Петінова, безумовно, поведінка людини, що перебуває в стані алкогольного сп'яніння, зумовлюється не тільки впливом алкоголю, а й низкою інших факторів, пов'язаних із вихованням і звичною поведінкою. Найчастіше алкоголь не вносить нічого нового до мотивів злочинної поведінки, а проявляє ті бажання та ціннісні орієнтації, які виникли раніше [170, с. 152].

За результатами нашого узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених з використанням вогнепальної зброї за досліджуваний період: в умисних злочинах: стан алкогольного сп'яніння встановлено в 27 (35,5%) осіб; не встановлено – 49 (64,5 %) осіб; у необережних злочинах стан алкогольного сп'яніння встановлено в 6 (21,4 %) осіб, не встановлено – 22 (78,6 %) осіб.

2. Психічні відхилення злочинця, що не виключають осудності.

Проблемі схильності осіб, які мають психічні розлади, що не виключають осудності, до вчинення злочинів, приділяли увагу чимало науковців [87, с. 296].

А.Ф. Зелінський зазначав, що психічні аномалії знижують свідомий контроль за поведінкою злочинця, порушуючи тим самим субординацію настановлень особи і виводять на перший план несвідоме [92, с. 84].

Погоджуємося з О. В. Зайцевим у тому, що прямої залежності між психічними аномаліями й окремими видами злочинів немає. Розлади психіки можуть бути і набутого й уродженого характеру, вони навіть можуть мати криміногенне значення. Але це не означає, що їхня наявність є основною причиною злочину, а особи, що страждають на них, приречені на вчинення протиправних дій. Психічна аномалія може відігравати важливу роль при вчиненні злочину, але якщо вона є основною причиною суспільно небезпечних дій, то немає складу злочину і розглядати ці дії потрібно з медичної, психіатричної точки зору, а не кримінально-правової. Патологія психіки – це своєрідний каталізатор вчинення злочину, але тільки за наявності визначених соціальних умов, якими можуть бути несприятливе середовище, відсутність корисних контактів тощо [87].

3. Емоційний стан під час вчинення правопорушення.

Звертає на себе увагу мінімальна кількість кримінальних правопорушень, кваліфікованих за ст. 116 КК України «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання», що були скоєні із застосуванням вогнепальної зброї (Таблиця 10).

Таблиця 1.10.

Динаміка рівня злочинності кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї та кваліфікованих за статтею 116 КК України «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання»

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Усього обліковано	1	0	0	1	0	0	0	0

За результатами дослідження матеріалів судових рішень було встановлено тільки один випадок, коли вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання було визнано пом'якшуючою обставиною при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України.

Тож, умисне застосування вогнепальної зброї при вчиненні посягань проти життя та здоров'я вчиняється зазвичай із попереднім усвідомленням та зі спокійним самоконтролем злочинних дій.

4. Діяльність потерпілих під час посягання.

Потерпілий є обов'язковим елементом насильницьких посягань взагалі і проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, зокрема [135]. Так, за даними О. М. Джужи, аналіз даних про особу потерпілих свідчить, що на момент убивства 65 % з них були у нетверезому стані, причому 39 % розпивали спиртні напої разом із своїми кривдниками. 4,5 % потерпілих були ініціаторами бійок чи образ у випадках вчинення щодо них вбивств [127, с. 93].

Провокуюче значення образи честі та гідності по відношенню до військовослужбовців, які наділені повноваженнями використання вогнепальної зброї, розкрили Оробець К.М., Ємельяненко В.В. у своїй роботі [165]. Дослідники обґрунтовано вказують, що образа – це приниження честі та (або) гідності, виражене в непристойній формі. Суспільна небезпечність кримінально протиправної образи

полягає в тому, що це діяння посягає не тільки на суспільні відносини, які забезпечують особисту честь і гідність потерпілого, але і на інші групи суспільних відносин, що забезпечують авторитет військової служби або навіть основи національної безпеки держави. Тим самим створюється підґрунтя для протиправного застосування зброї у відповідь. У певному сенсі це підтверджують й наші дослідження.

За результатами нашого узагальнення матеріалів судових рішень було встановлено характер відносин із потерпілим (сім'я, спільна робота, приятелі, незнайомі):

- в умисних посяганнях: спільна робота – 11 (14,7%); сім'я – 6 (8,0%); приятелі – 9 (12,0%); знайомі – 29 (38,7%); не знайомі – 19 (25,3%), не вказано – 1 (1,3%).

- в необережних посяганнях: спільна робота – 2 (7,1%); сім'я – 4(14,3%); приятелі – 12(42,9%); знайомі – 6(21,4%); не знайомі – 2(7,1%), не вказано – 2(7,1%).

З наведених даних вбачається, що жертвами необережних злочинів проти життя та здоров'я, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї, частіше стають особи з близького оточення злочинця.

За нашими даними, з узагальнення матеріалів судових рішень провокуюча поведінка потерпілого в умисних посяганнях мала місце у 20 випадках (26,7%); була відсутня – у 55 (73,3%).

5. Вчинення злочинів у групі.

За даними О. Г. Кулика, «...у 2002–2008 рр. залишалась незмінною тенденція зменшення числа виявлених осіб, які вчинили злочини у групі, їх кількість скоротилася з 78722 до 33902 (-56,9 %), а частка серед усіх злочинців – з 29,1 % до 16,3 %. За останні три роки зазначеного періоду чисельність таких осіб постійно зростала, в результаті чого у 2011 р. їх було зареєстровано 44824, тобто на 32,2 % більше, ніж у 2008 р. Темп зростання до попереднього року дорівнював +4,5 %. Частка осіб цієї категорії серед усіх злочинців зросла у 2011 р. до 19,9 %»[123, с. 73-74].

Відповідно до ст. 26 КК України співучастю у кримінальному правопорушенні є умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення.

За результатами узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів з використанням вогнепальної зброї було встановлено співучасть при вчиненні умисних злочинів в 11 (14,5%) випадках, в 64 (85,5%) випадках співучасть відсутня. Пояснити це, на наш погляд, можна тим, що технологічно використання вогнепальної зброї під час вчинення посягання не потребує фізичної участі інших осіб – вогнепальна зброя цивільних зразків є знаряддям індивідуального злочинного використання.

б. Суміжні дії, вчинені під час посягання.

Показовою є й інформація щодо кримінальних правопорушень, вчинених разом із досліджуваними нами злочинами. За результатами узагальнення матеріалів судових рішень були зафіксовані посягання:

- в умисних злочинах:

1) кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи – 4 (ст. 122 КК України – 1; ст. 125 КК України – 1; ст. 126 КК України – 1; ст. 127 КК України – 1);

2) кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи – 3 (ст. 146 КК України – 2; ст. 147 КК України – 1);

3) кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина – 2 (ст. 162 КК України – 2);

4) кримінальні правопорушення проти власності – 18 (ст. 185 КК України – 4; ст. 187 КК України – 10; ст. 193 КК України – 1; ст. 194 КК України – 2; ст. 196 КК України – 1);

5) кримінальні правопорушення проти громадської безпеки – 34 (ст. 257 КК України – 1; ст. 262 КК України – 1; ст. 263 КК України – 30; ст. 263¹ КК України – 2);

б) кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту – 9 (ст. 289 КК України – 9);

7) кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності – 5 (ст. 296 КК України – 5);

8) кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення – 3 (ст. 309 КК України – 3);

9) кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів – 6 (ст. 342 КК України – 1; ст. 345 КК України – 1; ст. 357 КК України – 2; ст. 358 КК України – 2);

10) кримінальні правопорушення проти правосуддя – 1 (ст. 384 КК України – 1);

11) кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення) – 2 (ст. 410 КК України – 1; ст. 413 КК України – 1);

- у необережних злочинах:

1) кримінальні правопорушення проти довкілля – 2 (ст. 248 КК України – 2);

2) кримінальні правопорушення проти громадської безпеки – 2 (ст. 263 КК України – 2).

Отже, за результатом узагальнення судових справ, найчастіше разом із злочинами проти життя та здоров'я особи з використанням вогнепальної зброї вчиняються кримінальні правопорушення проти громадської безпеки – 36 випадків (в тому числі 32 злочини, передбачені ст. 263 КК України). Дещо менше кримінальних правопорушень проти власності – 18 випадків. Також звертаємо увагу на кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту (ст. 289 КК України) – 9 випадків, найчастіше мова йде про викрадення автомобіля жертви після вчинення злочину.

7. Місце вчинення злочинів під час посягання.

За результатами узагальнення матеріалів судових рішень нами було встановлено відомості про місце вчинення злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї. Умисних злочинів, вчинених у містах – 34 (43 %);

у сільській місцевості – 40 (50,6 %) випадків; не вказано – 5 (6,3 %). З них у громадському місці (в тому числі місцях роботи та місцях розміщення військовослужбовців) – 34 (45,3 %); у домоволодінні – 24 (32 %); за межами населеного пункту – 17 (22,6 %); не вказано – 4 (6,3 %). Необережних злочинів, вчинених у містах – 3 (10,7 %); у сільській місцевості – 21 (75 %); не вказано – 4 (14,3 %). З них у громадському місці (в тому числі місцях роботи та місцях розміщення військовослужбовців) – 4 (14,3 %); у домоволодінні – 9 (32,1%); за межами населеного пункту – 15 (53,6 %). Таким чином, умисні посягання цього виду здебільшого вчиняються у місцях роботи та місцях розміщення військовослужбовців, необережні – у сільській місцевості за межами населених пунктів. Пояснити це можна тим, що перший вид посягань відбувається у конфліктних ситуаціях з навмисною мотивацією на злочинні дії під час побутових чи службових конфліктів. Другий вид посягань зазвичай відбувається у неконфліктних ситуаціях відпочинку чи полювання.

8. Дії з латентизації під час посягання.

Вони розкриті нами у підрозд.1.4 цього дослідження.

Узагальнення механізму індивідуальної злочинної поведінки.

А. П. Закалюк визначає механізм злочинного прояву як «...взаємозв'язок та взаємодію зовнішніх детермінантів об'єктивної дійсності та внутрішніх, психічних процесів і станів особи, що детермінують та контролюють виконання цього рішення [129, с. 278].» На його думку, сутністю механізму злочину є взаємодія зовнішніх детермінант навколишньої реальності та внутрішніх морально-психологічних процесів особи, які, поєднуючись, детермінують криміногенну мотивацію, вибір варіантів поведінки, контроль досягнення мети злочинних дій [129, с. 279].

З урахуванням встановлених даних, можемо окреслити наше бачення механізму кримінальних правопорушень (злочинів) проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї.

Основний мотив цих посягань – агресія, метою якої є позбавлення життя потерпілих, або спричинення шкоди їх здоров'ю. Мотив детермінує спосіб посягання – використання вогнепальної зброї, а отже, у значному ступені і його суспільно

небезпечний результат – позбавлення життя та спричинення шкоди здоров'ю. Додатковими мотивами умисних посягань є: корисливі, хуліганські, помста, ревності, залякування, самозахист, особисті неприязні стосунки. У випадках необережних злочинів мотив не поширюється на суспільно небезпечні наслідки, а лише детермінує вчинення дій, що зумовлюють ці наслідки.

Учинення злочинів зі зброєю вимагає певних навичок, якими зазвичай володіють саме чоловіки. Заподіяння шкоди здоров'ю інших осіб передбачає у злочинця наявність сформованих морально-психологічних рис – нігілізму, зневажання людського життя, готовності до вчинення насильства, здатності ризикувати щодо можливого викриття його діяльності правоохоронними органами. І такі риси теж більш притаманні саме чоловікам.

Злочинна мотивація реалізується під впливом об'єктивних соціально-значущих обставин. Ідеться, зокрема, про професійну зайнятість злочинців, яка обумовлює потенціал жертв та конфліктних ситуацій у зв'язку з виконанням обов'язків по службі/роботі. Навпаки, незайнятість злочинців зумовлює їх соціальну невлаштованість та конфліктність.

Громадянство є передумовою для використання соціальних, економічних, політичних, майнових та інших благ відповідної держави. Впливовість статусу іноземця щодо формування мотивації на вчинення злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї встановлено не було.

Сімейний статус обумовлює криміногенний потенціал злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї щодо можливих жертв серед близьких осіб та конфліктів із ними. Особи з криміногенними властивостями можуть використовувати вогнепальну зброю під час агресії в родинному колі. Зазвичай ідеться про жертв домашнього насильства.

Освіта обумовлює світосприйняття, тож у значному ступені й правосвідомість. Освітній рівень злочинців містить у собі потенціал їх інтелектуальних здібностей, який впливає на вибір варіантів поведінки у кримінальних ситуаціях – особи з більш низьким рівнем освіти мають більшу ймовірність вибору саме протиправних варіантів поведінки. Низький освітній рівень може зумовлювати незайнятість, соціальну дезорганізацію та ресентимент (ворожість).

Попередня злочинна діяльність і пов'язана з нею судимість – безумовна негативна обставина, що негативно характеризує правопорушників і у значному ступені впливає на їх подальшу кримінальну мотивацію.

Доступ до зброї є вагомим чинником насильницьких посягань досліджуваного виду. Можливість подолання спротиву жертви, з одного боку, є стимулюючою обставиною для формування мотивації, а з іншого – умовою, що спрощує досягнення мети злочинних дій.

При тому, що антисоціальні властивості злочинців досліджуваного виду формуються тривалий час заздалегідь, мотивація ж на вчинення протиправних дій виникає зазвичай безпосередньо під час криміногенної ситуації. Тож, ґрунтовне готування до таких злочинів не є характерним. Їх знаряддями є зброя, отримана і легально, і у протиправний спосіб.

Щодо насильницьких злочинів із використанням вогнепальної зброї вплив фактору психічних розладів, що не виключають осудність, є мінімальним. Жорстокість може бути спровокована алкогольним сп'янінням. Застосування вогнепальної зброї при вчиненні посягань проти життя та здоров'я зазвичай відбувається з врівноваженим самоконтролем злочинних дій.

Потерпілий є обов'язковим елементом насильницьких посягань проти життя та здоров'я досліджуваного виду. Роль потерпілих у таких ситуаціях – від нейтральної до провокуючої.

Застосування зброї не потребує безпосередньої участі сторонніх осіб. Тож, такі дії проти життя та здоров'я зазвичай мають індивідуальний характер із персональною мотивацією. У випадках групових дій має місце мотиваційне стимулювання злочинної діяльності.

Територіальне різноманіття місць вчинення злочинів демонструє пріоритет впливу фактору соціальних зв'язків злочинця у порівнянні з впливовістю топографічних елементів обстановки злочинної події.

Одночасно зі злочинами досліджуваного виду можуть вчинятись і суміжні злочини. У більшості випадків – це злочини проти громадської безпеки.

Латентизація насильницьких посягань проти життя та здоров'я особи, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, є мінімальною. Такі дії злочинця ускладнюються наочністю тяжких наслідків та наявністю свідків.

2.4. Причини та умови злочинності проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї.

Дослідженням причин та умов злочинності у цілому присвятили свої праці А.М. Бойко [26], І. М. Даньшин [73], А. П. Закалюк [129], А. Ф. Зелінський [91; 93], Б. М. Головкін [58; 61; 60], І. Б. Медицький [145], С. Ю. Лукашевич, К. А. Бочарова, А. С. Кападзе [138; 139], О. Ю. Шостко [273], О. М. Костенко [112] та інші науковці.

О. М. Костенко причини злочинності визначає як фактори, що приводять волю і свідомість людини до криміногенного стану, тобто породжують в особи комплекс сваволі та ілюзій, проявом якого є злочини [112, с. 62].

І. Б. Медицький окреслив чотири основних підходи до розуміння причин злочинності [145, с. 9–11].

Відповідно до першого підходу – *кондиціоналістського* – причиною розуміються необхідні й достатні умови цього наслідку, сукупність обставин, за яких він мав місце.

Традиційний підхід визначає причиною наслідку зовнішній силовий вплив. Так, причинами злочинності вважаються активні сили, які своєю дією зумовлюють її існування.

Згідно з *традиційно-діалектичним підходом* причиною стверджується все те, що породжує цей наслідок. Представники цього напряму причинами й умовами злочинності визначають соціальні явища (соціально-психологічні, соціально-економічні, ідеологічні та ін.). Традиційно-діалектичний підхід виокремлює об'єктивний і суб'єктивний фактори: матеріальні умови життя людей визначають суспільну свідомість, а вже вона – злочинність.

Інтеракціоністський підхід передбачає, що причину злочинної поведінки і злочинності треба розглядати як взаємодію середовища та людини. І зовнішні, і внутрішні причини діють одночасно. Отже, злочинність як соціальне явище розглядається наслідком соціальної взаємодії [145, с. 9–11].

А. В. Андрушко окреслює, що причини – це ті чинники, які породжують злочинність як свій наслідок [16, с. 140].

А. П. Закалюк стверджував концепцію зумовлення злочинності на засадах загальної теорії причинності. На його думку, «...детермінація злочинності – це багаторівнева система, елементи якої на різних рівнях (загальносоціальному, окремих видів суспільних відносин, окремих соціальних груп, мікросередовища, окремої особи) відіграють різну функціональну роль. За своєю природою вони належать до предмета різних наук: економіки, соціології, політології, психології, права, теорії управління, психофізіології, психіатрії тощо), які у системі своїх понять і термінів визначають сутність цих елементів» [129, с. 191–192]. Відповідно, кримінологія оцінює їх значення як чинників злочинності.

Л.Ф. Гула зазначає, що криміногенні детермінанти (причини й умови злочинності) утворюють порівняно цілісну сутність їх компонентів, тобто систему. Сюди входять комплекси причин і умов окремих видів злочинів, наприклад насильницьких, корисливих, економічних тощо, розрізняються і рівні криміногенних детермінант [66, с. 435].

Наше ж бачення детермінації злочинності проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї ми обґрунтовуємо з урахуванням ієрархічного співвідношення причин цього явища у цілому та причин окремих злочинів. З урахуванням кримінального мотиву як причини окремих злочинних посягань досліджуваного виду причинами злочинності проти життя та здоров'я у цілому ми стверджуємо агресивну криміногенно-деформовану суспільну свідомість [58, с. 107]. Це твердження відповідає соціально-психологічному підходу у вітчизняній кримінології [234, с. 166].

Умовами злочинності необхідно розуміти такий комплекс явищ, що самостійно не здатний породжувати злочинність як наслідок, проте, співіснуючи поряд із причинами, він сприяє їм, полегшує їх формування і подальшу реалізацію [112, с. 62; 145, с. 21;]

Відповідно до цього умовами злочинності проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї можна визначити такі негативні явища

загальносоціального рівня: 1) нелегальний обіг зброї в країні; 2) корупція в органах дозвільної системи.

1. Нелегальний обіг зброї.

Джерелами нелегальної зброї можемо визначити: 1) зону бойових дій; 2) контрабанду) [14, с. 22]; 3) незаконне виготовлення або переробку. На думку Джафарової О.В., Дунаєвої Т.Є. причинами незаконного обігу вогнепальної зброї в країні є повномасштабне вторгнення РФ, що обумовило безконтрольний вивіз зброї та боєприпасів із зони бойових дій; наявність неконтрольованих ділянок державного кордону держави[76, с. 848].

2. Корупція в органах дозвільної системи.

Щодо цього показовою є така інформація. 1 березня 2021 р. Голова Національної поліції України повідомив про масштабну корупцію в дозвільній системі та про більше ніж дві тисячі випадків видачі дозволів на зброю з грубими порушеннями процедури та законодавства, використовуючи підроблені документи, в тому числі оформлення зброї без участі громадянина [97]. Як вказують автори законопроекту [182], сфера набуття та обігу легальної вогнепальної зброї в Україні наскрізь корумпована. Тож підтримуємо напрацювання Джафарової О.В. щодо забезпечення громадської безпеки як об'єкту дозвільної діяльності правоохоронних органів[75].

Висновки до розділу 2.

1. Причинами злочинів проти життя та здоров'я особи з використанням вогнепальної зброї можна вважати кримінальні мотиви. В необережних злочинах мотив не поширюється на суспільно небезпечні наслідки, а лише детермінує вчинення дій, які призводять до цих наслідків.

2. Мотиви злочинів проти життя та здоров'я особи з використанням вогнепальної зброї - агресивні, корисливі, помста, хуліганські. Вони формуються в процесі мотивації під впливом зовнішніх соціальних чинників, пов'язаних з особистісними характеристиками (властивостями) злочинців – стать, вік, сімейний стан, доступ до зброї.

3. Умовами злочинів проти життя та здоров'я особи з використанням вогнепальної зброї є 1) доступ до вогнепальної зброї; 2) корупційні дії співробітників дозвільної системи.

4. Впливовими складовими елементами криміногенної ситуації під час вчинення злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї, що суттєво впливають на реалізацію сформованого мотиву, можна вважати стан сп'яніння злочинця; психічні відхилення злочинця, що не виключають осудності; емоційний стан під час вчинення правопорушення; діяльність потерпілих під час посягання; вчинення злочинів у групі; суміжні дії, вчинені під час посягання; місце вчинення злочинів під час посягання; дії з латентизації під час посягання.

5. З урахуванням кримінального мотиву як причини окремих злочинних посягань досліджуваного виду причинами злочинності проти життя та здоров'я стверджується агресивна криміногенно-деформована суспільна свідомість.

6. Умовами злочинності проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї можна визначити негативні явища загальносоціального рівня: 1) нелегальний обіг зброї в країні; 2) корупція в органах дозвільної системи.

7. Проблема детермінації насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи вчинених з використанням вогнепальної зброї є ключовою для розробки методів запобігання даному виду злочинів.

РОЗДІЛ 3

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

3.1. Загальносоціальні заходи запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї.

Науковці стверджують, що наскільки значущими є гарантовані Конституцією України права та свободи громадян, настільки ж важливими є й загальнодержавні заходи щодо їх охорони. Тож не дивно, що практика запобігання злочинності була і залишається доволі масштабною в нашій країні, з величезним обсягом змістовних напрацювань як його науково-теоретичне підґрунтя.

Харитонов С.О., Дунаєва Т.Є., Русанова Л.В. розкрили специфіку заходів запобігання злочинам проти життя та здоров'я особи, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії РФ проти України [258].

Передусім маємо визначитись із розумінням антикриміногенної діяльності суспільства взагалі і проти досліджуваного виду злочинності зокрема в умовах повномасштабної агресії проти нашої країни[48].

Автори курсу «Кримінологія» ототожнюють поняття «профілактика» та «попередження» і розуміють під ними особливий вид соціального управління, що покликаний забезпечити безпеку правоохоронюваних цінностей та полягає в розробленні й вжитті спеціальних заходів щодо виявлення й усунення детермінант злочинності, а також справлянні запобіжного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки [127, с. 140].

А. П. Закалюк термін «запобігання» злочинності тлумачить як різновид суспільної соціально-профілактичної діяльності, функціональний зміст та мета якої полягають у перешкоджанні дії детермінантів злочинності та її проявів, передусім причин і умов останніх через обмеження, нейтралізацію, а по можливості – усунення їхньої дії [129, с. 324].

Погоджуємося з думкою Б. М. Головкина, який визначає попередження злочинності як діяльність держави, суспільства й окремих громадян щодо випередження, обмеження й усунення негативних явищ і процесів, що продукують та

відтворюють цей вид злочинності, а також недопущення вчинення цього виду злочинів на різних стадіях злочинних проявів [59, с. 151]. Фактично ж це «...соціальна політика держави, спрямована на подолання криміногенно небезпечних суперечностей у суспільних відносинах із метою їх позитивного вирішення і поступового витіснення (так зване загальносоціальне запобігання), а також спеціальна випереджальна практика протидії формуванню і реалізації на різних стадіях злочинних проявів (спеціально-кримінологічне запобігання) [56, с. 16].

Як і в будь-яких інших випадках цілеспрямованої людської поведінки, для запобігання злочинності важливе значення має її об'єкт. Відповідно до напрацювань В. В. Голіни об'єктом визнаються окремі негативні явища і процеси реальної дійсності матеріального і духовного характеру (або їх сукупність), що розрізняються за генезою, сферою, формами та інтенсивністю проявів, які шляхом взаємодії з властивостями особистості призводять до виникнення кримінальної мотивації, наміру, прийняття рішення на вчинення злочину та його реалізацію [56, с. 49]. Дослідник вирізняє об'єкт запобігання злочинності та об'єкт запобіжного впливу: «Якщо об'єктом запобігання злочинності є комплексне теоретичне кримінологічне поняття, то об'єкт запобіжного впливу – це певне управлінське поняття. Поняття “запобіжний вплив” відбиває властивість діяння, сила якого здатна стабілізувати, регулювати або вносити запрограмовані зміни у стан об'єкта» [55, с. 64].» За природою походження В. В. Голіна виокремлює три групи криміногенних об'єктів: 1) соціальні; 2) правові; 3) психогенні [56, с. 52] Відповідно до цього можна окреслити й об'єкти запобігання злочинності проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї.

Група криміногенних об'єктів соціального характеру охоплює негативні явища від загальносуспільного рівня до рівня кримінально значущих властивостей конкретної особи (ідеться про алкоголізм, наркоманію, проституцію, безпритульність, бідність, безробіття та ін.). Відповідно до цього, з урахуванням наших напрацювань щодо злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї, криміногенними об'єктами запобігання злочинності соціального характеру загального рівня можна вважати незайнятість (безробіття), а

криміногенними об'єктами запобігання злочинності соціального характеру індивідуального рівня щодо досліджуваних посягань має стати віктимність.

Група криміногенних об'єктів правового характеру охоплює явища правових недосконалостей, організаційних помилок, протиправних дій, неналежного регулювання суспільних відносин у різних соціальних сферах. З цього приводу в нашому дослідженні звертаємо увагу на корупцію у сфері адміністрування обігу легальної зброї та процеси нелегального обігу вогнепальної зброї.

До групи криміногенних об'єктів психогенного характеру включають аномальні психологічні явища, що деструктивно впливають на соціалізацію особи і, таким чином, дезорганізують суспільне життя. Саме вони перешкоджають можливості адекватно оцінювати власну поведінку та дії оточуючих, тож і реагувати відповідно до такої оцінки (ідеться про агресивний стан, аномалії психіки, акцентуації, статеві відхилення і т. ін.). У досліджуваній сфері такими є: 1) агресивність; 2) аномалії психіки; 3) алкоголізм (їх зміст було розкрито в попередніх розділах нашої роботи).

Відповідно, стосовно цих та інших об'єктів реалізуються заходи щодо запобігання їм. За рівнем реалізації серед таких виокремлюють: загальносоціальні; спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи [56, с. 17]. Погоджуємося з Харитоновим С.О., Дунаєвою Т.Є., Русановою Л.В., які вбачають тут суттєву специфіку [258, с. 702-712]. Зокрема, науковці стверджують щодо насильницьких злочинів, які вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, такі заходи: 1) коригуючий вплив на мікросоціальне оточення, родину; 2) виховний вплив на особистість; 3) усунення або мінімізація криміногенних факторів зовнішнього середовища. В умовах агресії РФ проти України така діяльність організаційно й матеріально обмежена, але її сутність має залишатися незмінною.

Наше бачення за цією проблематикою окреслено у статті [48].

У загальносоціальних заходах запобігання злочинам головною метою є обмеження або подолання криміногенно небезпечних суперечностей суспільства, мінімізація негативних явищ, створюваних соціальними чинниками криміногенного потенціалу в суспільстві [56, с. 19].

Загальносоціальні заходи:

- 1) спрямовуються на розвиток позитивних суспільних відносин (виховання, освіта, підприємництво та ін.);
- 2) вчиняються зазвичай суб'єктами, для яких запобігання злочинності не є головним напрямом компетенції (органи законодавчої влади, приватні суб'єкти, громадські організації та ін.);
- 3) мають відтермінований у часі ефект (наприклад, законослухняна поведінка осіб як результат виховання в дитинстві).

Заходи у політичній сфері. Загальносоціальні заходи запобігання злочинності є важливою частиною державної політики. Політика – це цілісна сфера суспільних відносин публічної влади з метою узгодженого врегулювання та упорядкування суспільного життя, задоволення індивідуальних, групових та загальносуспільних інтересів. Об'єкт політики – та реальність, на яку спрямована діяльність суб'єкта політики (політичні відносини, політична система, політичні інститути, суб'єкти, які включені в політичний процес)[181]. Суб'єкт політики – первинний осередок політичної діяльності. Ними є особи, демографічні групи, соціальні верстви, політичні інститути, етноси, які мають повноваження та можуть реалізувати свій політичний інтерес [175].

Основні види внутрішньої політики виокремлюються щодо найважливіших сфер суспільного життя (зокрема, економічна, соціальна і культурна політика). Загальносоціальні заходи запобігання кримінальним правопорушенням (злочинам) проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, можемо визнати одним із напрямів так званої «кримінологічної політики». Таку В. В. Голіна окреслював як складову державної внутрішньої соціально-економічної політики, яка на основі законодавства України, теорії юридичної науки та інтегрованих нею знань визначає методологічні засади та шляхи при здійсненні нерепресивної протидії злочинності та її проявам. Тож, на думку науковця, кримінологічна політика являє собою єдність складових: 1) державної концепції протидії злочинності (закріплюється у профільних нормативних актах); 2) теорії кримінології щодо запобігання злочинності; 3) специфічної діяльності державних та недержавних органів, громадян, спрямованої на протидію злочинності в цілому та окремим її різновидам [56, с. 9].

Політика загальносоціальних заходів запобігання кримінальним правопорушенням (злочинам) проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї оформлюється (закріплюється) через нормотворчість державних органів, що мають повноваження на нормативне регулювання суспільних відносин. Щодо цього матеріал докладно розкрито у роботі Джафарової О.В., Дунаєвої Т.Є.[77].

Щодо досліджуваної нами проблематики вважаємо принциповими два аспекти, в яких реалізується державна політика:

- 1) ствердження життя та здоров'я найвищими соціальними цінностями в нашому суспільстві;
- 2) визначення прийнятних засобів захисту життя та здоров'я.

Ствердження життя та здоров'я найвищими соціальними цінностями в нашому суспільстві виявляється, зокрема, діяльністю ВРУ, яка згідно з п. 5 ст. 85 Конституції України має повноваження визначати засади внутрішньої і зовнішньої політики. Щодо цього можемо навести положення ст. 3 Основного Закону, що встановлює виключну цінність цих соціальних благ, визначає їх недоторканність і безпеку. У нормах ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» визначено, що «...політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод...» [202].

Другий з окреслених нами аспектів державної політики – визначення прийнятних засобів захисту життя та здоров'я. Щодо цього ч. 2 ст. 27 Конституції України визнає право кожного захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань [110]. Право на захист життя передбачає й ст. 281 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України): «Фізична особа має право захищати своє життя та здоров'я, а також життя та здоров'я іншої фізичної особи від протиправних посягань будь-якими засобами, не забороненими законом» [262]. Можливість здійснення самозахисту жертвами посягань передбачено у КК України. Так, ст. 36 цього нормативного акта встановлює, що «...кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади» [113]. Необхідна оборона є обставиною, що виключає злочинність діяння у випадках нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного

насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає. Важливо, що наведена норма змістовно та формально узгоджується з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, у ч. 2 ст. 2 якої зазначається: «Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

- a) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;
- b) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;
- c) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання» [108].

Вочевидь вказані норми вітчизняного законодавства мають принципове значення не тільки для правоохоронної діяльності, але й для системи держави у цілому. Саме вони визначають пріоритети державної діяльності з відповідним розподілом фінансових, матеріальних, кадрових та інших ресурсів[39].

Зауважимо, що ресурси правоохоронців обмежені. Тому зазвичай державні структури демонструють неспроможність ужити вирішальних заходів для захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина в Україні. Таким чином формуються сприятливі умови для протиправних посягань на права та свободи. За результатами опитування групи “Рейтинг”, встановлено, що половина опитаних вважають, що особисто не спроможні захиститися у випадку виникнення раптової загрози життю, здоров’ю чи майну до прибуття поліції [159, с. 13]. Тож, варіантом для захисту свого життя може стати саме право громадянина на володіння та застосування зброї[261, с. 219]. Як стверджують автори законопроекту «Про вогнепальну зброю цивільного призначення», зброя є інструментом, за допомогою якого людина може захистити себе, своїх близьких, своє майно від будь-яких протиправних посягань (з боку злочинців чи узурпованої влади) [182]. Хоча в суспільній свідомості до цього часу ще існує стереотип щодо необхідності збереження наявного порядку доступу населення до вогнепальної зброї. Побоювання ж про зростання злочинності внаслідок «легалізації» пістолетів не мають підстав, оскільки, як свідчить статистика, легальна вогнепальна зброя вкрай рідко

використовується під час вчинення кримінальних правопорушень. Водночас, придбати її на «чорному ринку» досить просто, що і роблять злочинці. Натомість законослухняні громадяни позбавлені права на придбання такої вогнепальної зброї для самозахисту, що зумовлює неможливість належної реалізації права на самозахист [182]. А зарубіжний досвід (Італія, Чехія, Швейцарія, Ізраїль, США, Грузія, Молдова та ін.) свідчить, що гарантована державою можливість для громадян володіти вогнепальною зброєю сприяє зменшенню рівня злочинності[182].

У опитуванні працівників правоохоронних органів запропонований нами метод запобігання у виді розширення можливості використання легальної вогнепальної зброї для самооборони та припинення кримінальних правопорушень вибрали 35 (29,2%) респондентів. Хоча більшу підтримку правоохоронців отримав варіант обмеження права легального володіння вогнепальною зброєю (видами зброї, якою можна володіти; зменшення категорій осіб які можуть бути власниками зброї – 58 (48,3%), пояснюємо ці результати професійною консервативністю фахівців правоохоронної сфери. До цього можемо згадати твердження Ч. Беккарія, який у своєму трактаті «Про злочини і покарання» виступив із критикою законів, що обмежують право на носіння зброї. Він стверджував, що: «Хибне уявлення про користь створюється, коли жертвують тисячами реальних вигод для усунення уявного недоліку або ж такого, що має незначні наслідки, коли у людей забирають вогонь (через страх пожеж) і воду, щоб вони не потонули, коли зло долається виключно руйнуванням. Закони, що забороняють носіння зброї, саме такі. Вони обеззброюють тільки тих, хто не схильний до скоєння злочинів і хто ніколи не наважиться на це... Ці закони погіршують становище тих, хто зазнає нападу, і покращують становище тих, хто нападає. Вони не зменшують, а збільшують кількість вбивств, оскільки безпечніше напасти на беззбройного, ніж на озброєного» [23 , с.149]. На нашу думку, озброєність населення не можна класифікувати однозначно як негативне чи позитивне явище. Зброя – це інструмент у руках людини.

Як вказує Луценко Ю.В., Україна залишається єдиною державою на території Європи, де є не вирішеним питання легального продажу та носіння вогнепальної зброї. Це у перспективі лише негативно впливає на криміногенну обстановку в державі [142, с. 168]. Але ж лише за умови належного врегулювання зброя

забезпечить захист життя та здоров'я громадян у криміногенних ситуаціях і не стане кримінальним чинником[141, с. 108]. Саме тому мають бути вирішені проблеми нормативного регулювання обігу зброї в Україні у напрямках, окреслених Луценко Ю.В. у роботі [141].

Зауважимо, що нормативне регулювання права громадян на володіння вогнепальною зброєю за часів незалежної України було доволі неоднозначним[51 229]. До початку повномасштабного вторгнення РФ держава суттєво обмежувала обіг вогнепальних знарядь. З цього приводу маємо згадати Інструкція №622 [192]. та Інструкцію із заходів безпеки при поводженні зі зброєю № 70 від 1 лютого 2016 р. [98]. Було розроблено законопроект про обіг зброї невійськового призначення за авторством народних депутатів України В. Р. Мойсика, В. М. Грицака, Ю.В. Прокопчука, Б. М. Пудова, прийнятого у першому читанні у квітні 2010 р. Проектом пропонувалося дозволити громадянам володіти зброєю самооборони – пістолетами та револьверами, призначеними для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії [203].

Від початку ж війни РФ проти України було сформовано нормативну базу щодо використання вогнепальної зброї для відсічі збройній агресії. Йдеться, зокрема, про Закон України «Про основи національного спротиву» [205] та про Порядок застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї та набоїв до неї під час виконання завдань територіальної оборони [180].

Унаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави 24 лютого 2022 р. було розширено права громадян щодо використання вогнепальної зброї. Мотивацію законодавця з цього приводу окреслено, зокрема у преамбулі Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» від 3 березня 2022 р. № 2114-IX. [189]. Йшлося про:

- недоторканність і безпеку людини як найвищої соціальної цінності;
- врахування норм частини першої ст. 65 Конституції України, згідно з якою захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян України;

- прагнення захистити життя і здоров'я, честь і гідність співгромадян;
- активну участь цивільних осіб у національному спротиві збройної агресії РФ проти суверенітету України.

Стаття 2 цього нормативного акта встановлює, що застосування цивільними особами вогнепальної зброї, отриманої відповідно до цього Закону, здійснюється аналогічно до порядку застосування зброї військовослужбовцями під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України в порядку, затвердженому КМУ. А у період дії воєнного стану громадяни України можуть застосовувати власну нагородну зброю, спортивну зброю, мисливську нарізну, гладкоствольну чи комбіновану зброю та бойові припаси до неї задля відсічі та стримування збройної агресії РФ та/або інших держав (ст. 4). З цього приводу показовими є твердження експерта оборони О. Резнікова про те, що без масової роздачі зброї на початку війни Україна втратила б Київ, Миколаїв, Одесу. [223]

Постановою від 15 квітня 2022 р. № 448 КМУ затвердив «Порядок застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану» [179]. Відповідно до цього документа під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії проти України в період дії воєнного стану цивільним особам було надано право застосовувати вогнепальну зброю для:

- відбиття нападу або запобігання загрози нападу на військові та/або цивільні об'єкти, що охороняються;
- запобігання вчиненню та/або припинення протиправних дій чи діяльності осіб, причетних до збройної агресії;
- звільнення захоплених військових та/або цивільних об'єктів або запобігання (перешкоджання) такому захопленню;
- знищення зброї, бойової техніки, транспортних або технічних засобів, які перебувають у користуванні осіб, причетних до збройної агресії тощо.

Одночасно було спрощено процедуру отримання дозволу громадянами на вогнепальну зброю. МВС України 1 березня 2022 р. видало наказ № 170 [206], яким на час дії правового режиму воєнного стану вже передбачалося:

1) видачу уповноваженими підрозділами Національної поліції України громадянам дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської вогнепальної нарізної, гладкоствольної зброї та набоїв до неї здійснювати за поданою на ім'я керівника органу поліції за місцем проживання (перебування) заявника письмовою заявою про видачу дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї і за наявності документа, що посвідчує особу;

2) дозволи на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї мали оформлюватися, переоформлюватися після проведення (за можливості) органами поліції у встановленому порядку перевірок, тривалість яких не повинна перевищувати двох днів.

На цей час прийнято за основу проєкт Закону «Про право на цивільну вогнепальну зброю» [220]. Метою цього нормативного акта є:

- посилення дотримання режиму законності в питаннях визначення правового режиму власності на зброю;
- закріплення основних прав та обов'язків громадян і юридичних осіб щодо виробництва, набуття, володіння, розпорядження та використання зброї і боєприпасів;
- врегулювання інших суспільних відносин, що безпосередньо з цим пов'язані.

Законопроєктом, зокрема, пропонується:

- визначити умови та порядок отримання громадянами України та юридичними особами документів про право власності на цивільну вогнепальну зброю <...>;
- розробити порядок видачі медичного заключення (висновку) про відсутність медичних протипоказань, які перешкоджають отриманню документа на цивільну вогнепальну зброю, який передбачає створення спеціальної інформаційно-довідкової системи з провадженням кваліфікованого електронного підпису особи, яка сформуvala висновок;
- розробити порядок створення та ведення Єдиного державного реєстру цивільної вогнепальної зброї;
- визначити загальні засади цивільного обігу (обороту) вогнепальної зброї та боєприпасів;

- передбачити використання цивільної вогнепальної зброї для самозахисту;
- визначити поняття зон, вільних від зброї;
- прописати основи господарської діяльності у сфері обігу (обороту) цивільної вогнепальної зброї і боєприпасів;
- передбачити державний контроль у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї тощо."

Цей законопроект, лібералізуючи, з одного боку, обіг цивільної вогнепальної зброї в Україні, з іншого – посилює відповідальність за її незаконне використання.

За наявності окреслених обставин маємо звернути увагу ще й на таку проблему нормотворчості щодо забезпечення доступу населення до вогнепальної зброї. На цей час в Україні процес виготовлення, придбання, володіння, експлуатації (застосування), знищення та інші дії зі зброєю регулюються численними нормативними актами [15, с. 63]. Зокрема, порядок полювання з використанням вогнепальної мисливської зброї регламентований Законом України «Про мисливське господарство та полювання» [201]. Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [199] визначаються виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, а також торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї. Порядок обігу та використання вогнепальної зброї окреслено й у Постанові КМУ «Положення про дозвільну систему» [193]. Чи не найбільш змістовно обіг зброї регулюється у відомчому нормативному акті – Інструкції №622 [192]. Вочевидь, така розпорошеність нормативного регулювання містить у собі потенціал суперечностей і зумовлює порушення на практиці.

Автори пояснювальної записки до проекту Закону «Про вогнепальну зброю цивільного призначення» стверджують про декілька наявних проблем. По-перше, в Україні відсутній закон про вогнепальну зброю, а ці відносини врегульовані наказами МВС України. По-друге, в Україні на цей час має місце дискримінація громадян за віком щодо можливості набуття вогнепальної зброї. Зокрема, купувати гладкоствольну вогнепальну зброю можна з 21-го року, а нарізну – з 25-ти. При цьому держава довіряє автомати 18-річним юнакам у Збройних Силах та інших військових формуваннях, але з підозрою ставиться до своїх цивільних громадян. Автори

документа вважають, що таке обмеження на придбання вогнепальної зброї є не лише невмотивованим, а ще й неконституційним [182].

У перспективній нормотворчості щодо володіння зброєю та використання її для самозахисту пропонуємо нормотворцям результати наших досліджень та напрацювання інших фахівців.

Зокрема, звертаємо увагу на результати нашого опитування працівників правоохоронних органів. На запитання: «Який, на Вашу думку, існує ризик використання злочинцями вогнепальної зброї для вчинення злочинів проти життя та здоров'я осіб?» – були отримані такі відповіді:

- зброя, якою володіють на праві приватної власності, – оцінено як високий ризик – 27 (22,7 %); як середній ризик – 47 (39,5 %), як низький ризик – 45 (37,8 %);
- зброя, отримана для виконання службових обов'язків, – оцінено як високий ризик – 10 (8,4 %); як середній ризик – 32 (26,9 %); як низький ризик – 77 (64,7 %);
- нелегальна зброя – оцінено як високий ризик – 92 (77,3 %); як середній ризик – 25 (21 %); як низький ризик – 2 (1,7 %).

Отже, експерти вважають найбільший ризик у злочинному використанні саме нелегальної зброї. Ризик від зброї, якою володіють на праві приватної власності, оцінений значно нижче. І найменший ризик у цьому сенсі вказано щодо службової зброї. Такий розподіл ризиків підтверджується і результатом проведеного нами анкетування судових справ щодо умисних злочинів: зброя, якою володіють на праві приватної власності, використовувалась – у 14 випадках (18,4%), незареєстрована/нелегальна – у 52 випадках (68,4%), службова – 10 (13,2%). Так, за результатами анкетування судових справ з'ясовано, що випадків вчинення умисних посягань із легальною зброєю відбувається не набагато частіше, ніж випадків вчинення злочинів зі службовою зброєю, і в рази нижче випадків посягань із нелегальною зброєю.

Показовими у цьому сенсі також є результати узагальнення судових справ щодо насильницьких злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї: в умисних посяганнях: нарізна автоматична – 10 (13,2%) одиниць; нарізна не автоматична

довгоствольна – 2 (2,6%); короткоствольна нарізна – 13(17,1%); гладкоствольна або комбінована – 26 (34,2%); саморобна/перероблена – 25(32,9%).

За тематикою нашої роботи було проведено опитування населення. Воно здійснювалось у період з 01.02.2021 по 24.02.2021. Опитування відбувалось з застосуванням інтернет-платформи Google Forms. Анкети поширювались серед членів Харківської обласної громадської організації “Спілка ветеранів АТО”. При тому використано два види анкет: «Анкета для тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях» (Додаток «В» до дисертації) та «Анкета для тих, хто на сьогодні не має зброї і не користується вогнепальною зброєю» (Додаток «Г» до дисертації) У анкетуванні прийняли участь 295 осіб.

В опитуванні що проводилось серед учасників бойових дій які на момент опитування не мали зброї і не користувались вогнепальною зброєю (Далі: опитування №1). З них: 143 (92,9 %) респонденти – чоловіки; 11 (7,1%) – жінки. Вік респондентів: до 21 року –1 (0,6 %); від 21 до 30 років – 22 (14,3 %); від 30 до 50 років – 106 (68,8 %); 50 і більше – 25 (16,2 %). Професійний статус респондента: робітник, найманий працівник – 35 (23 %); спеціаліст, інженерно-технічний працівник – 19 (12,3 %); керівник, адміністратор – 7 (4,5 %); державний службовець – 34 (22,1 %); бізнесмен, самозайнятий, – 17 (11 %); пенсіонер, тимчасово непрацюючий –31 (20,1 %); військовослужбовець – 10 (6,4 %); медик – 1 (0,6 %).

В опитуванні що проводилось серед учасників бойових дій які на момент опитування мали зброю або використовували вогнепальну зброю у службових цілях (Далі: опитування №2). З них-135 (95,7 %) респондентів – чоловіки, жінки – 6 (4,3 %). Вік респондентів: до 30 років – 27 (19,1 %); від 30 до 50 років – 103 (73 %); 50 і більше – 11 (7,8 %). Професійний статус респондента: робітник, найманий працівник – 5 (3,5 %); спеціаліст, інженерно-технічний працівник – 1 (0,7 %); керівник, адміністратор – 8 (7,5 %); державний службовець – 4 (2,8 %); співробітник правоохоронних органів – 26 (18,4 %); бізнесмен, самозайнятий – 15 (10,6 %); пенсіонер, тимчасово непрацюючий – 12 (8,5 %); військовослужбовець – 67 (47,5 %); громадський діяч – 1 (0,7 %).

В опитуванні №1 на запитання: «Яким типом зброї Ви володієте чи *маєте право* користуватися для виконання службових обов’язків (можна обрати кілька позицій)?»

було отримано такі відповіді: гладкоствольна мисливська рушниця – 55 (39 %); нарізна мисливська зброя – 23 (16,3 %); зброя, що видана для виконання службових обов'язків, – 97 (68,8 %); нагородна зброя – 0 (0 %); травматична зброя, газовий пістолет – 44 (31,2 %); пневматика – 21 (14,9 %); холодна зброя – 1 (0,7 %).

В опитуванні №1 на запитання: «Який маєте досвід володіння (використання) вогнепальної зброї?» – серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях, було отримано такі відповіді: до 1 року – 3 (2,1 %); до 3 років – 16 (11,3 %); 3 – 6 років – 30 (21,3 %); 7 – 10 років – 19 (13,5 %); понад 10 років 73 (51,8 %).

В аспекті перспективної нормотворчості щодо обігу вогнепальної зброї в Україні вбачаються показовими і результати опитування громадян.

В опитуванні №2 на запитання: «Яке Ваше ставлення до законного обігу вогнепальної зброї у країні (наявність легальної вогнепальної зброї на руках у населення)?» було отримано такі відповіді: «я не проти, якщо це відповідає закону» – 109 (70,8 %); «у цілому не проти, але є сумніви, що всі операції зі зброєю не виходять за межі закону» – 21 (13,6 %); «я в цілому проти наявності зброї на руках у цивільних» – 15 (9,7 %); «категорично проти, вважаю, будь-яка зброя – це зло» – 9 (5,8 %).

В опитуванні №2 на запитання: «Чи готові Ви виправдати людей, які використовують вогнепальну зброю для самозахисту або захисту майна?» було отримано такі відповіді: «так» – 95 (61,7%); «швидше, так» – 42 (27,3 %); «важко сказати» – 9 (5,8 %); «швидше, ні» – 1 (0,6 %); «ні» – 7 (4,5 %).

Окрім іншого, наше опитування підтвердило мотивацію населення на володіння вогнепальною зброєю заради захисту своїх прав.

В опитуванні №2 на запитання: «З якою метою, на Ваш погляд, люди отримують дозвіл на володіння вогнепальною зброєю?» було отримано такі відповіді: «зادля виконання службових обов'язків» – 64 (41,6 %); «для полювання» – 73 (47,4 %); «зараз це модно, не хочеться відставати від інших» – 12 (7,8 %); «потреба мати зброю для самозахисту, захисту бізнесу» – 106 (68,8 %); «ми живемо у непевні часи, триває агресія проти України і люди хочуть мати зброю у близькому доступі» – 83 (53,9 %); «наявність гарної зброї – свідок певного статусу в суспільстві» – 16 (10,4

«внутрішній спокій та рівновага, на всяк випадок у тебе є чим захиститися» – 1 (0,6 %); «щоб було» – 1 (0,6 %); «бо у нас тепер щось на зразок 1990-х» – 1 (0,6 %).

В опитуванні №2 на запитання: «Чи розмірковуєте Ви про придбання вогнепальної зброї на законних підставах?» було отримано такі відповіді: «так» – 83 (53,9 %); «швидше, так, аніж ні» – 35 (22,7 %); «швидше, ні, аніж так» – 17 (11%); «ні» – 19 (12,3 %).

В опитуванні №2 на запитання: «Що саме Вас могло б мотивувати, аби придбати вогнепальну зброю на законних підставах?» було отримано такі відповіді: «нічого, я боюсь зброї або вважаю її небезпечною та непотрібною» – 3 (1,9 %); «можливо, страх за власну безпеку і безпеку родини» – 62 (40,3 %); «охорона бізнесу, майна, домівки» – 31 (20,1 %); «бажання стати мисливцем» – 6 (3,9 %); «стрілецький спорт» – 5 (3,2 %); «можливість використання вогнепальної зброї задля захисту країни» – 43 (27,9 %); «покращення матеріального стану» – 1 (0,6 %); «захист себе та своїх рідних, захист домівки, захист країни» – 1 (0,6 %); «тільки для самозахисту» – 1 (0,6 %); «релігійні переконання» – 1 (0,6 %).

Щодо володіння зброєю в Україні інформативним є й опитування серед користувачів застосунку «Дія». Його результати:

- 59 % респондентів вважають, що всі громадяни, які відповідають вимогам закону, можуть мати пістолет та вільно носити його з собою в громадських місцях;
- 22 % респондентів зазначили, що пістолети категорично не мають бути в обігу серед цивільного населення;
- 19 % респондентів відзначили, що пістолети можуть мати всі громадяни, які відповідають закону, але використовувати їх мають тільки в тирах чи на стрільбищах [162].

Результати ж опитування групи «Рейтинг» (перша половина 2022 р.) підтверджують, що в умовах війни більш ніж удвічі зросла кількість тих, хто підтримує надання громадянам України права на володіння вогнепальною зброєю та боєприпасами (підтримують 58 %, не підтримують – 39 %). І вперше в історії дослідження за цим питанням кількість прихильників ідеї перевищила кількість

противників (у 2018–2021 рр. підтримували такий варіант близько 25 %, а не підтримували – понад 70 %). Водночас показово, що прихильників «озброєння» громадян більше серед мешканців центру країни, людей молодшої та середньої вікової груп, чоловіків більше ніж жінок [159]. Респонденти, що мають родичів на війні, більш лояльні до ідеї надання права громадянам на володіння зброєю.

Звертаємо увагу, що ексміністр оборони О. Резніков також висловлювався за легалізацію вогнепальної зброї для самозахисту. Він наполягав, що зброя має бути легалізована, люди повинні мати право на зберігання (але не носіння) короткого ствола. Адже у багатьох країнах це підвищує безпеку громадян, допомагає правоохоронним органам і знижує рівень злочинності [161].

Схожу точку зору висловлює Голова Асоціації власників зброї Г. Учайкін, який вважає, що пістолети потрібні для самозахисту в умовах прогнозованого зростання рівня злочинності. До того ж це посилює обороноздатність країни [226].

Щодо наведеного показовими є зміни у ставленні громадян до можливості володіння вогнепальною зброєю після початку повномасштабної агресії РФ проти України. За результатами опитування групи «Рейтинг», майже 80 % респондентів не відчували необхідності володіти вогнепальною зброєю до початку вторгнення Росії. Натомість сьогодні 44 % хотіли б бути власниками вогнепальної зброї. Тож, третина з тих, хто до війни не хотів мати зброю, на цей час змінили думку на протилежну, і майже половина з них хочуть, аби зброю мали члени родини [159, с. 27].

Зараз хотіли б бути власником вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, 60 % чоловіків і 28 % жінок. При цьому, якщо загалом жінки, швидше, проти особисто володіти зброєю, більшість жінок середнього та молодшого віку хотіли б, щоб зброєю володіли члени їхньої родини [159, с. 26-27]. Серед тих, хто хоче мати зброю, більшість (70 %) хотіли б мати одну одиницю зброї; 21 % – дві, 9 % – три і більше. Серед видів зброї надають перевагу пістолетам (57 %) та дещо менше – автоматам (48 %). Рушницю хотіли б мати 18 % [159, с. 29]. Майже 60 % чоловіків і 30 % жінок скористалися б правом покупки вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, якби у них була така фінансова та юридична можливість [159, с. 30].

Дослідження показують, що наявність власної зброї або зброї у володінні когось із близьких чи рідних викликає більше відчуття захищеності (48 %), ніж

наявність поряд інших громадян із легальною вогнепальною зброєю (33 %) [162]. Тож не дивно, що після початку повномасштабної агресії попит на зброю суттєво зріс. За словами голови Української асоціації власників зброї Г. Учайкіна, до 24 лютого 2022 р. в Україні більше купували гладкоствольну мисливську зброю. Зараз найбільший попит на нарізну. Найпопулярнішими є цивільні версії автомата Калашникова та американських M4 (сімейство вогнепальної зброї, що походить від ранніх версій M16, заснованих на оригінальному AR-15) [226]. Примітно, що попит на таку зброю почав зростати ще за два місяці до початку великої війни. І це при тому, що вартість зброї підвищилася на 70–100 %, а на окремі зразки – більш ніж удвічі [226].

Отже, в Україні існує суттєвий попит на володіння легальною зброєю. У 2020 р. було видано 60 133 дозволи на придбання/зберігання нарізної та травматичної зброї. Станом на 5 січня 2021 р. в Україні налічувалось 705 393 власники мисливської вогнепальної зброї. Окрім того, підрозділами дозвільної системи офіційно обліковується 203 262 одиниці зареєстрованої вогнепальної нарізної зброї (як на об'єктах дозвільної системи, так і у громадян) [224].

Задля належного врегулювання обігу вогнепальної зброї показовими є результати нашого опитування населення щодо прийняття закону про зброю. В опитуванні №1 респондентів попросили оцінити ступінь гостроти наступних проблем. Були отримані такі результати.

1.Прийняття закону про вогнепальну зброю» вважають «гострою проблемою» – 39 (27,7 %); «певною проблемою» – 74 (52,5 %); «не бачать проблеми» – 28 (19,9 %);

2.Реєстрацію вогнепальної зброї не тільки як мисливського знаряддя, а й офіційно з метою самозахисту» вважають гострою проблемою» – 40 (28,4 %); «певною проблемою» – 70 (49,6 %); «не бачать проблеми» – 31 (22 %);

3.Поширення мережі тренувань, курсів, для володарів вогнепальної зброї вважають «гострою проблемою» – 31 (22 %); «певною проблемою» – 67 (47,5 %); «не бачать проблеми» – 43 (30,5 %);

4. Дозвіл на володіння короткоствольною зброєю для цілей самозахисту, охорони майна, бізнесу тощо» вважають «гострою проблемою» – 54 (38,3 %); «певною проблемою» – 60 (43,6 %); «не бачать проблеми» – 27 (19,1 %);

5. Право володіння спецзасобами (травматична/газові пістолети) не тільки для особливих категорій громадян, а й для усіх зацікавлених» вважають «гострою проблемою» – 40 (28,4 %); «певною проблемою» – 68 (48,2 %); «не бачать проблеми» – 33 (23,4 %).

Звертаємо увагу, що доступ населення до легальної зброї має ще один превентивний ефект. На думку голови Української асоціації власників зброї Г. Учайкіна, під час війни збільшився попит на короткоствольну зброю, зокрема на пістолети. Проте вона недоступна для широкого загалу. Відповідно, весь попит переорієнтований на чорний ринок [226]. Боротися з цим адміністративними методами неможливо, бо це бізнес-процес. На думку фахівця, якщо у країні, що веде війну, є попит, то не забариться й пропозиція. Структури, які мають з цим боротися, просто будуть куплені. Простіше знизити попит, надавши людям можливість у законний спосіб купувати те, що їм потрібно [226].

Заходи в ідеологічній сфері.

Погоджуємось з Луценко Ю.В. та Денисенко М.М., що сьогодні під впливом використання сучасних інноваційних технологій виникла і набирає стрімкого розвитку нова військово-політична загроза міжнародному правопорядку. Збройна агресія РФ проти України і запровадження на всій території нашої держави воєнного стану потребують спеціальних правових механізмів протидії злочинності в умовах воєнного стану, а також охорони інформаційної безпеки нашої держави [140, с. 70]. Згадані автори розкрили, як це проявляється щодо злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї.

Виховання можна визначити як суму впливів на психіку людини, спрямованих на її підготовку до активної участі у житті суспільства. З цього випливає, що змістом виховної діяльності є вплив на свідомість (психіку) людини, а метою – формування особистості людини, здатної належним чином співіснувати в суспільстві.

Виховна робота серед населення може реалізовуватись у такий спосіб [65]:

- 1) забезпечення поінформованості населення про стан злочинності, причини і умови вчинення насильницьких злочинів із використанням вогнепальної зброї;
- 2) роз'яснювальна робота щодо запобігання віктимізації населення від вчинення насильницьких злочинів із використанням вогнепальної зброї;
- 3) робота з молоддю щодо виховання поваги до життя та здоров'я осіб, а також правил, які забезпечують їх захист.

Суб'єктами цих заходів є: 1) медіа; 2) громадські організації.

1. Медіа. У ст. 42 Закону України «Про медіа» [200] встановлено, що у матеріалах медіа (крім фільмів) обмежується поширення інформації, що може завдати шкоди фізичному, психічному або моральному розвитку дітей, та в яких міститься така інформація: надмірне зосередження уваги на насильстві, а саме поширення висловлювань або зображень насильства, які не є обґрунтованими або є надмірними в контексті відповідної програми чи публікації; позитивна оцінка злочинного діяння або ідеалізація злочинця, надмірно деталізовані моделювання злочинних дій та/або демонстрація дій, відтворення яких дітьми може бути небезпечним для їхнього здоров'я і життя; демонстрація великим планом тіла померлої, такої, що вмирає, або жорстоко понівеченої людини, крім випадків, якщо така демонстрація необхідна для ідентифікації особи, за умови попередження глядачів про сцени жорстокості тощо.

Ці обмеження, на наш погляд, мають виховний характер щодо формування антикримінальних поглядів населення і мінімізації насильницької мотивації.

2. Громадські формування як суб'єкти запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї [38; 153; 169; 275]. Участь громадян у запобіганні злочинності регламентовано, зокрема, такими Законами України: «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. [190], «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011 р. [213], «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. [185], «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. [191], «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 р. [217]. Як приклад просвітницької діяльності щодо запобігання злочинам проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї можна навести діяльність громадської організації «Українська асоціація власників зброї» [183]. На її сайті вказано, що Українська асоціація

власників зброї заснована в жовтні 2009 р. Вона об'єднує тисячі вільних і свідомих українців. У лавах Асоціації є представники всіх регіонів України, всіх соціальних груп, люди різного віку, статі, освіти – всіх їх об'єднує любов до зброї та готовність відповідально нею володіти. Проведення роз'яснювальної роботи в засобах масової інформації та агітаційні кампанії, надання консультаційної та юридичної підтримки членам Асоціації, сприяння у навчанні та підвищенні рівня стрілецької майстерності членів Асоціації, підвищення зброярської культури в цілому, проведення спеціальних стрілецьких заходів, відстоювання інтересів зброярської спільноти в органах влади та управління, – повсякденні завдання Асоціації.

При вивченні діяльності громадських організацій як суб'єктів запобігання злочинності нами використовувався метод включеного спостереження. Автор цієї роботи має досвід керівництва Громадською організацією "ГАН ПРАЙД" (ЄДРПОУ 43395616). Статутна мета організації – захист права громадян на зброю. Організація консулює населення з питань оформлення та переоформлення дозволів на зброю, проводить лекції та консультації з приводу придбання, зберігання та користування зброєю, відповідальності за порушення правил поводження з нею, вивчення матеріальної частини зброї та правил поводження з нею.

Заходи в економічній сфері.

Якщо вважати володіння легальною зброєю заходом запобігання злочинності досліджуваного виду, то загальносоціальним заходом запобігання цьому явищу можна вважати можливість громадян придбати такі засоби самооборони.

В опитуванні №2 на запитання: «Чи придбали б Ви собі вогнепальну зброю, якщо б це було доступно за ціною?» (Довідка: вартість гладкоствольної рушниці – від 6 тис. грн) було отримано такі відповіді: «так, тоді б точно придбав» – 85 (55,2 %); «можливо, варто над цим поміркувати» – 47 (30,5 %); «ні, у жодному разі» – 22 (14,3 %). Показово, що попит на вогнепальну цивільну зброю почав зростати ще за два місяці до початку великої війни[226].

При цьому не тільки самозахист є спонукальним мотивом щодо володіння зброєю сучасними українцями. В опитуванні №1 на запитання: «Що Вас мотивує володіти (використовувати) *вогнепальну* зброю? (можна обрати кілька варіантів)» було отримано такі відповіді: «це – службова ситуація і не більше» – 67 (47,5 %); «я

люблю полювання, це моє хобі» – 26 (18,4 %); «зараз це модно і я не хочу відставати від інших» – 2 (1,4 %); «є потреба мати зброю для самозахисту, захисту бізнесу тощо» – 70 (49,6 %); «ми живемо у непевні часи, триває агресія проти України і краще мати зброю у близькому доступі» – 97 (68,8 %); «наявність гарної зброї – свідок певного статусу в суспільстві» – 12 (8,5 %); «подобається стріляти в тирі» – 1 (0,7 %).

В опитуванні №1 на запитання: «Що дає Вам володіння або можливість використання *вогнепальної* зброї у психологічному плані? (можна обрати кілька позицій)» – було отримано такі відповіді: «нічого такого, що я і так маю» – 64 (45,4 %); «задоволення від належності до особливої категорії людей» – 7 (5 %); «здійснення службових повноважень, заробіток і нічого більше» – 36 (25,5 %); «відчуття більшої впевненості в собі» – 35 (24,8 %); «розширення кругозору й хобі у вільний час» – 32 (22,7 %); «реалізація давньої мрії (з дитинства) тримати зброю у руках» – 11 (7,8 %); «задоволення від можливості спілкуватися на теми зброї з такими, як я (входження до «клубу» володарів зброї)» – 22 (15,6 %); «краще почуваюся в суспільстві, де є неадекватні люди» – 50 (35,5 %).

Ураховуючи окреслений попит населення на зброю, її масове виробництво може стати важливою галуззю економіки. Як вказує голова Української асоціації власників зброї Г. Учайкін, для країни – це працевлаштовані фахівці, нова потужна галузь, податки [226]. «Навіть після перемоги України попит на зброю перебуватиме на високому рівні, тому ця галузь може бути інвестиційно привабливою. Однак для її ефективного розвитку держава повинна гарантувати правила гри. В Україні небагато виробників зброї, її переважно випускають для державних силових структур. Деякі компанії виготовляють мисливську, спортивну і травматичну зброю. З 2014 р. в Україні не з'явилося жодного нового виробника вогнепальної зброї. Спочатку мають прийти великі підприємства із сучасними технологіями. Ми безнадійно відстали в розвитку стрілецької галузі. Навряд чи маленьке виробництво зможе випускати конкурентоздатну продукцію. Це мають бути високотехнологічні підприємства за участю світових брендів, мають бути певні пільги та гарантії з боку держави. Тоді галузь буде інвестиційно привабливою для вітчизняного та іноземного бізнесу», – підкреслює Г. Учайкін. [226] Більшість зброї в українських магазинах імпортна.

Виробників зброї в Україні мало, вони не здатні забезпечити попит. Усі виробники якісної зброї працюють лише на забезпечення потреб ЗСУ [226].

Інші привабливі напрями для інвестицій – місця для навчання: тири, стрільбища [226].

Відповідно до цього загальносоціальними заходами економічного змісту можна вважати й запуск в Україні виробництва цивільної зброї. Окрім правоохоронного, це, зокрема, зумовить і соціально-економічний ефект.

3.2 Спеціально-кримінологічні заходи запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї.

Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності розуміється як теорія і практика розробки і реалізації методів та заходів руйнівного впливу на явища і процеси, які зумовлюють або можуть зумовлювати активізацію криміногенного потенціалу суспільства у вигляді злочинних проявів, а також недопущення їх здійснення на різних стадіях злочинної поведінки, тобто на стадіях формування кримінальної мотивації, виникнення умислу на вчинення злочину, готування та замаху на злочин [56, с. 21].

Спеціально-кримінологічне запобігання здійснюється за трьома головними напрями: кримінологічна профілактика, відвернення злочинів, припинення злочинів [56, с. 22]. Вважаємо, що в Україні всі ці варіанти запобіжної діяльності реалізуються щодо кримінальних посягань проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї.

Кримінологічна профілактика передбачає завчасне вжиття заходів, які здатні перешкодити реалізації небажаних явищ, випередження виникнення криміногенних явищ і процесів, обмеження їх поширення або послаблення їх дії, усунення їх, а також захисту осіб та різних матеріальних і духовних цінностей і благ від можливих злочинних посягань [56, с. 23].

Залежно від того, на які криміногенні явища і процеси спрямовані профілактичні заходи, їх можна за принципом професіоналізації і спеціалізації згрупувати за видами: а) профілактика випередження; б) профілактика обмеження; в) профілактика усунення; г) профілактика захисту [56, с. 23].

Профілактика випередження – це запобіжна діяльність спеціалізованих суб'єктів, спрямована на недопущення виникнення і поширення криміногенних явищ і процесів у суспільному житті [56, с. 24] Критерієм віднесення явищ і процесів до об'єкта профілактики випередження є криміногенність. Щодо кримінальних посягань проти життя та здоров'я, вчинених із використанням вогнепальної зброї, можна виокремити таку превентивну діяльність.

Посилення контролю за легальними власниками зброї. Пропонуємо частіше проводити перевірки умов зберігання зброї, психічного стану власників, неочікувані перевірки на вживання наркотичних речовин як методу запобігання збройній злочинності. Показово, що цей варіант запобіжних заходів підтримали – 53 (44,7 %) респондентів з числа опитаних правоохоронців. Щодо подальшого контролю за власниками зброї вважаємо ефективним метод опитування сусідів та співмешканців власника зброї на предмет психічного стану власника, зловживання ним алкоголем, агресивної поведінки, випадків домашнього насильства. Окремий напрям посилення контролю має бути спрямований на обов'язкове вилучення зброї у власників, строк дії дозволів яких закінчився на зберігання в дозвільній системі, а також на вилучення зброї, власники якої померли до вирішення питання про спадок, щоб запобігти її протиправному використанню.

Запровадження «Єдиного реєстру зброї» (далі – «ЄРЗ»). Відповідно до п. 1 розд. 2 наказу МВС «Про затвердження Положення про функціональну підсистему “Єдиний реєстр зброї” єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ» № 2 від 10 січня 2022 р. основними завданнями ЄРЗ є автоматизація ділових процесів користувачів ЄРЗ до рівня стандартів операційних процедур та автоматизованого робочого місця користувача, забезпечення формування, зберігання, спільного використання і верифікації користувачами інформації ЄРЗ [195].

ЄРЗ передбачає також створення електронних кабінетів. Цей ресурс забезпечує можливість отримати послугу, не виходячи з дому, без відвідування органу НПУ, шляхом подачі документів через «Єдине вікно громадянина» або в магазині з продажу зброї [84]. Автоматизація процесів отримання Дозволів на зброю повинна сприяти зниженню корупційних ризиків, що, в свою чергу, зумовить зниження ризиків застосування зареєстрованої вогнепальної зброї для вчинення злочинів.

Погоджуємось з Джафаровою О.В., Лукашевичем С.Ю. щодо перспективності застосування інформаційно-аналітичних методик запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. Особливості цього ресурсу розкрито ними у [78].

Федоров О.В. досліджував методологічне значення інформації для розробки заходів запобігання злочинності в системі інформаційного суспільства [254].

Кримінологічна експертиза. Погоджуємось із В. І. Шакуном у тому, що перспективним напрямом у попередженні злочинності повинна стати експертиза нормативно-правових актів, яка має нейтралізувати прийняття законів, що детермінують злочинність і створюють умови для заподіяння шкоди особі, суспільству або державі [267, с. 11]. Кримінологічна експертиза розуміється як експертне дослідження і прогнозування зміни кримінологічної ситуації у певній сфері суспільних відносин у зв'язку з новими обставинами (умовами) її функціонування, наразі пов'язаними з прийняттям нормативного акта спрямоване на виявлення кримінологічно значущих факторів (детермінант злочинності, чинників ефективності протидії їй), виникнення чи зміни яких пов'язані з об'єктом дослідження, а також розроблення рекомендацій щодо їх запобігання, мінімізації впливу, усунення або стимулювання [131, с. 196].

Проблему організації кримінологічної експертизи досліджували А. П. Закалюк, О. М. Джужа, В. М. Попович, А. В. Кирилюк, М. О. Барановський, С. В. Задиран, В. І. Поклад, Є. В. Богданов, В. О. Дятлова, С. А. Калінін. Утім, на думку Орлова Ю. В., до цього часу практику кримінологічної експертизи в нашій країні не запроваджено [163, с. 8].

При цьому нам вбачається слушною теорія кримінологічної експертизи, запропонована А. П. Закалюком. Відповідно до неї метою кримінологічної експертизи проєктів нормативно-правових актів щодо сфери запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї є виявлення кримінологічно значущих факторів, виникнення чи негативні зміни яких пов'язані з об'єктом експертизи, а також розроблення рекомендацій щодо їх усунення. Об'єктом цієї кримінологічної експертизи мають стати соціальні явища, що мають наявні або потенційні детермінуючі зв'язки зі злочинністю досліджуваного

виду. Відповідно до цього суб'єктами кримінологічної експертизи можуть бути експерти- кримінологи, повноваження яких треба окреслити нормативно.

Профілактика обмеження передбачає вжиття таких запобіжних заходів, що перешкоджають поширенню в країні, регіоні, місті криміногенних явищ, детермінації окремих видів злочинності та формуванню типових рис різних категорій злочинців [56, с. 26].

Відповідно до цього заходами профілактики обмеження щодо злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї, є: 1) зменшення віктимізації населення; 2) обмеження вживання спиртних напоїв (алкоголізації населення); 3) обмеження доступу криміногенних осіб до вогнепальної зброї.

1. *Зменшення віктимізації населення* як спеціально-кримінологічний захід профілактики злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї [134].

Раніше нами були окреслені чинники віктимізації громадян. Тому саме на них мають бути спрямовані заходи обмеження. Віктимологічне запобігання злочинності здійснюється за тими самими напрямками, що й запобігання злочинності взагалі – загальносоціальне віктимологічне запобігання, спеціально-віктимологічне запобігання, індивідуальне віктимологічне запобігання [56, с. 44]. З цього приводу перспективним є реалізація проектів «Smart-city»[105].

Дієвим заходом зменшення віктимності потерпілих від досліджуваного виду посягань можна вважати наявність легальної зброї у населення. Результати наших досліджень показують, що навіть сама можливість застосувати зброю з метою самооборони запобігає вчиненню злочинних дій. Так, в опитуванні №1 на запитання: «Чи потрапляли Ви в ситуацію, коли наявність *вогнепальної зброї*, що є у Вашому володінні або користуванні, утримала інших людей від реального посягання проти Вас або інших осіб?» – серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях, позитивні відповіді надали 56,7 % респондентів.

В опитуванні №2 на запитання: «Чи були Ви у ситуаціях, коли наявність легальної зброї у цивільних осіб або у правоохоронців стримала інших людей від реального посягання?» – серед тих, хто на сьогодні не є власниками зброї і не

використовує її в службових цілях, було отримано такі відповіді: «так» – 100 (64,9 %); «ні» – 54 (35,1 %).

2. Обмеження вживання спиртних напоїв (алкоголізації населення) як спеціально-кримінологічний захід профілактики злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї.

Алкоголізація населення є загальновідомим «фоновим» явищем злочинності. [256] Тому протидія цим негативним явищам вочевидь має стати впливовим напрямом запобіжної діяльності щодо досліджуваного виду злочинності [186].

3. Обмеження доступу населення до зброї як спеціально-кримінологічний захід профілактики злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї [210].

Щодо запобігання злочинам проти життя та здоров'я особи, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, профілактикою обмеження можна вважати обмеження в отриманні дозволу та користуванні цими знаряддями деяким категоріям осіб. Ідеться про такі обставини.

1. Відповідно до п. 12.1 Інструкції № 622 правом придбання мисливської гладкоствольної зброї та основних частин до неї користуються громадяни України, які досягли 21-річного віку, мисливської нарізної зброї та основних частин до неї – 25-річного віку [192].

2. Для одержання в органах поліції дозволу на придбання мисливської вогнепальної нарізної, гладкоствольної зброї громадяни мають пройти перевірку психічного стану, отримати та надати медичну довідку (п. 12.2 Інструкції № 622).

Автор має особистий досвід отримання дозволу на вогнепальну зброю в Дозвільній системі. Процедура передбачала отримання довідки про несудимість, отримання медичної довідки на зброю (форма 127/о) та курсу навчання. Курс навчання тривав два тижні на базі сертифікованого центру, містив теоретичну і практичну частини. Теоретична частина містила матеріал про законодавчі та нормативні акти України, які регламентують порядок придбання, зберігання та користування зброєю, про відповідальність за порушення правил поводження з нею – 6 годин; заходи безпеки при поводженні зі зброєю – 2 години; матеріальну частину зброї – 12 годин; правила медичної допомоги, надання невідкладної допомоги при

травмах та пораненнях – 12 годин. За результатами навчання склався іспит, на якому був присутній інспектор дозвільної системи МВС.

Профілактика усунення визначає таку діяльність суб'єктів, яка послабляє або ліквідує негативні явища та процеси, що активізують злочинні прояви. Останні розрізняються залежно від соціального рівня суспільних відносин: від недоліків, зумовлених порушеннями функцій державних органів, господарюючих суб'єктів, громадських організацій, службових осіб і поведінкою громадян, до криміногенних явищ та процесів, які охоплюють значну частину населення. Отже, профілактика усунення має три завдання, вирішення кожного з яких повинно привести до ліквідації об'єкта: а) усунення існування і функціонування криміногенних об'єктів; б) усунення зв'язків між ними і особистістю; в) усунення зв'язків між особистістю і ситуацією вчинення злочинів [56, с. 27-28].

У цьому сенсі нам вбачається значущою реалізація заходів запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї – явищу, яке ми вважаємо криміногенним об'єктом запобігання злочинності правового характеру.

Небезпечність нелегального обігу зброї в Україні безсумнівна [278]. Особливого ступеня небезпеки ця проблема набула у зв'язку з військовою агресією РФ проти нашої країни. Так, за словами першого заступника начальника Департаменту карного розшуку МВС України С. Редьки, у 2015 р. 70 % зброї, вилученої з незаконного обігу, було вивезено із зони бойових дій [90]. Volodymyr A Shatilo, Sergiy O Kharytonov, Volodymyr M Kovbasa, Andrii V Svintsytskyi, Andrii M Lyseiuk у роботі [11] розкрили, яку особливу небезпечність мають озброєні посягання.

В опитуванні №2 на запитання: «Чи стикалися Ви з фактами, коли люди довкола мали на руках нелегальну вогнепальну зброю?» було отримано такі відповіді: «так» – 72 (46,8 %); «ні» – 82 (53,2%)

В опитуванні №1 на запитання: «Чи занепокоєні Ви тим фактом, що в країні поширюється нелегальна вогнепальна зброя?» було отримано такі відповіді: «так» – 97 (68,8 %); «швидше, так» – 27 (19,1 %); «швидше, ні» – 11 (7,8 %); «ні» – 6 (4,3 %).

У результаті проведеного нами опитування працівників правоохоронних органів на запитання: «Оцініть (у балах) джерела походження нелегальної

вогнепальної зброї, яка використовувалась для вчинення злочинів проти життя та здоров'я осіб (мінімальна поширеність – 1 бал, максимальна поширеність – 5 балів)» були отримані такі результати:

- нелегальна переробка зброї або саморобна зброя – середній бал відповідей 4,07;
- зброя з районів ведення бойових дій, отримана в протиправний спосіб, – середній бал 4,23;
- зброя, незаконно ввезена в Україну, – середній бал 2,34;
- викрадена чи втрачена легальна зброя – середній бал 2,97;
- незаконно придбана зі складів Міністерства оборони України та МВС України – середній бал 1,98.

Отже, найбільшу небезпеку становить нелегальна переробка зброї або саморобна зброя (середній бал 4,07) і зброя з районів ведення бойових дій, отримана в протиправний спосіб (середній бал 4,23).

Заходи запобігання нелегальній зброї мають мінімізувати кількість злочинів, учинених із застосуванням вогнепальної зброї і позитивно впливати на оперативну ситуацію в країні у цілому[253, с.202]. Автори роботи [11] обґрунтовано стверджують, що тут особливу увагу треба приділити протидії збройній російській агресії та її відповідальності на державному рівні. При цьому слушно вважаємо їх пропозицію щодо напрямків такої діяльності.

Погоджуємось з Є. В. Кізіменком щодо дієвості запропонованих ним спеціально-кримінологічних заходів попередження незаконного обігу зброї:

- забезпечення суворого обліку зброї (боєприпасів) на всіх стадіях поводження з ним;
- здійснення заходів щодо збереження зброї і комплектуючих його деталей на заводах-виробниках, на об'єктах реалізації та ремонту;
- неухильне дотримання встановлених правил при поводженні зі зброєю, в разі їх порушення – притягнення винних до дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності;
- подальший розвиток автоматизованих інформаційно-пошукових систем обліку зброї;

– контроль за дотриманням правил обліку, зберігання, носіння, перевезення зброї у воєнізованих та правоохоронних організаціях, а також у приватних охоронних структурах;

– перекриття каналів незаконного постачання (контрабанди) зброї [103, с. 95-96].

Серед іншого, належним чином має бути нормативно врегульована й кримінальна відповідальність за такі дії [171; 176].

В опитуванні №2 на запитання: «Що треба, на Ваш погляд, робити, аби обіг нелегальної вогнепальної зброї зменшувався?» було отримано такі відповіді: «варто зробити правила володіння вогнепальною зброєю більш м'якими, наприклад, дозволити обіг короткоствольної зброї» – 50 (32,5 %); «надати можливість легалізації окремих видів незареєстрованої зброї, які не використовувались для вчинення злочинів (наприклад, пістолетів чи гвинтівок військового зразка після позбавлення їх можливості вести автоматичний вогонь)» – 28 (18,2 %); «посилити кримінальну репресію стосовно продавців нелегальної зброї, представників організованої злочинності, які заробляють на ринку нелегальної зброї», – 37 (24%); «посилити кримінальну відповідальність за володіння зразками бойової зброї, гранатами, вибухівкою тощо» – 35 (22,7 %); «залишити усе так, як є сьогодні» – 4 (2,6 %).

В опитуванні №1 на запитання: «Що треба, на Ваш погляд, робити, аби обіг нелегальної вогнепальної зброї зменшувався (можна обрати кілька відповідей)?» було отримано такі відповіді: «варто зробити правила володіння вогнепальною зброєю більш “м'якими”, наприклад, дозволити обіг короткоствольної зброї» – 66 (46,8 %); «дати можливість легалізації окремих видів незареєстрованої зброї, які не використовувались для вчинення злочинів (наприклад, пістолетів чи гвинтівок військового зразка після позбавлення їх можливості вести автоматичний вогонь)» – 62 (44 %); «посилити кримінальну репресію стосовно продавців нелегальної зброї, представників організованої злочинності, які заробляють на ринку нелегальної зброї» – 67 (47,5 %); «посилити кримінальну відповідальність за володіння зразками бойової зброї, гранатами, вибухівкою тощо» – 68 (48,2 %); «залишити усе так, як є сьогодні» – 0 (0 %); «прийняти Закон “Про зброю”» – 2 (1,4 %).

Звертаємо увагу на потоки незаконного переміщення зброї із зони проведення бойових дій після початку повномасштабного вторгнення російської федерації [14, с. 23]. Така тенденція буде актуальною й на перспективу[159, с. 31].

Щодо методів запобігання незаконному обігу зброї. В опитуванні №1 на запитання: «Що потрібно, на Ваш погляд, робити, аби обіг нелегальної *вогнепальної* зброї зменшувався (можна обрати кілька відповідей)?» було отримано таку відповідь: «дати можливість легалізації окремих видів незареєстрованої зброї, які не використовувались для вчинення злочинів (наприклад, пістолетів чи гвинтівок військового зразка після позбавлення їх можливості вести автоматичний вогонь)» – 62 (44 %). Відповіді тих, хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях (опитування №2): «надати можливість легалізації окремих видів незареєстрованої зброї, які не використовувались для вчинення злочинів (наприклад, пістолетів чи гвинтівок військового зразка після позбавлення їх можливості вести автоматичний вогонь)» – 28 (18,2%). Показово, що таку можливість як запобіжний захід обрали й 38 (31,6 %) опитаних нами правоохоронців.

Запропонований нами метод запобігання у вигляді надання можливості легалізації окремих видів незареєстрованої зброї, які не використовувались для вчинення злочинів (наприклад, пістолетів чи гвинтівок військового зразку після позбавлення їх можливості вести автоматичний вогонь) вибрали 42 (35%) респондентів.

Тож ми вбачаємо можливість легалізації окремих видів незареєстрованої зброї, яка не використовувалась для вчинення злочинів (наприклад, пістолетів чи гвинтівок військового зразка після позбавлення їх можливості вести автоматичний вогонь) потенційно ефективним засобом боротьби з нелегальним поширенням вогнепальної зброї, особливо зброї з районів ведення бойових дій отриманої в протиправний спосіб запобігання, що в свою чергу запобігатиме злочинам проти життя та здоров'я особи вчиненим з застосуванням вогнепальною зброєю. Важливо зазначити, що повноцінно цей метод запобігання можна буде використовувати тільки після надання можливості володіння громадянами короткоствольною зброєю.

Варто зазначити, що в українських правоохоронців діє усталена практика щороку оголошувати «місячник добровільної здачі зброї, боєприпасів та вибухівки».

Правоохоронцями зазначається, що після здачі зброї у подальшому можна оформити відповідні документи на здану мисливську зброю, зареєструвати її в особисту власність на себе або на своїх родичів і володіти нею вже на законних підставах. Здати зброю чи боєприпаси громадянам можна в найближчому відділі чи відділенні поліції. [13; 34] Пропонуємо розширити цю практику, щоб громадяни мали можливість оформити зброю у власність не тільки щодо зданої мисливської зброї, а й пістолетів та гвинтівок військового зразка після позбавлення їх можливості вести автоматичний вогонь. Тож, громадяни, які мають на руках нелегальну зброю, матимуть можливість її легалізації, що повинно стимулювати їх здавати нелегальну зброю. Пропонуємо такі дії не обмежувати окремими періодами, така можливість у громадян має бути весь час.

Окрім можливості оформити здану зброю, можна поширити практику викупу вогнепальної зброї у населення. Викуп зброї пропонуємо проводити за встановленими тарифами відповідно до видів зброї (нарізна/гладкоствольна/короткоствольна), Якщо ж зброя, яка добровільно здається, може перебувати в цивільному обороті, на випадок, якщо ринкова вартість її відповідної моделі вища за встановлений тариф – через спеціальні аукціони чи магазини зброї. Варіант має обирати особа, яка здає зброю. Важливо, щоб умови та тарифи, запропоновані громадянам при викупі зброї, були справедливими та конкурентними порівняно з цінами «чорного ринку». Проведення викупу щодо саморобної зброї, виготовленої повністю саморобним способом без використання заводського обладнання (вручну), не рекомендуємо, щоб створення такої зброї з метою її подальшої здачі для викупу не перетворилося на «бізнес».

Звертаємо увагу, що запропонований нами метод запобігання у вигляді здійснення викупу нелегальної зброї в населення в опитуванні серед працівників правоохоронних органів вибрали 38 (31,6%) респондентів.

Щодо злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, профілактика усунення виявляється також і у заходах запобігання корупції в дозвільній системі[40; 42].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» [190] це негативне явище визначається як використання особою, зазначеною у частині першій

ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей.

1 березня 2021 р. Голова НПУ повідомив про масштабну корупцію в дозвільній системі та про понад дві тисячі випадків видачі дозволів на зброю з грубими порушеннями процедури та законодавства, використовуючи підроблені документи, в тому числі оформлення зброї без участі громадянина [97].

У проведеному нами опитуванні працівників правоохоронних органів на запитання: «Які заходи запобігання вчиненню злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, Ви вважаєте ефективними (можна обрати декілька варіантів відповідей) ?» була отримана відповідь: «боротьба з корупцією в державних органах» – 38 (31,6 %). А на запитання: «Які заходи запобігання вчиненню злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, Ви вважаєте ефективними (можна обрати декілька варіантів відповідей) ?» – 2 (1,7 %) учасники опитування запропонували варіант: «заборона “нагородної зброї” як такої, що отримується корупційним шляхом».

В опитуванні №1 на запитання: «Чи існує, на Ваш погляд, корупція з боку правоохоронних органів у сфері надання дозволів на володіння *вогнепальною зброєю?*» було отримано такі відповіді: «так, ця сфера геть корумпована» – 41 (29,1 %); «так, корупція є, але не більше ніж будь-де» – 63 (44,7 %); «корупція тут є мінімальною» – 3 (2,1%); «ні, корупції в цій сфері фактично немає» – 9 (6,4 %); «важко сказати» – 25 (17,7 %).

В опитуванні №1 на запитання: «Чи зустрічались Ви з випадками корупції з боку правоохоронних органів у сфері надання дозволів на володіння *вогнепальною зброєю?*» було отримано такі відповіді: «так, стикався на власному прикладі» – 30 (21,3 %); «особисто ні, але знаю конкретні випадки» – 55 (39 %); «ні, не зустрічався» – 56 (39,7 %).

Вочевидь одним із багатьох негативних наслідків корупції є спотворення роботи дозвільної системи. Видача дозволів на зброю без участі громадянина, відповідно, без проходження вивчення правил поводження зі зброєю збільшує ризик вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи з необережності. Підробка документів під час видачі дозволів на зброю, а саме медичних довідок (Форма 127/о) підвищує ризик отримання зброї особами з наявними медичними протипоказаннями до володіння зброєю, в тому числі отримання зброї особами, які зловживають спиртними напоями або наркотичними речовинами та іншими одурманюючими засобами, що може бути фактором вчинення ними злочинів із застосуванням вогнепальної зброї в стані сп'яніння. Корупція в дозвільній системі може сприяти оформленню зброї на підставних осіб із метою подальшого її використання в злочинній діяльності.

Звертаємо увагу, що, окрім вказаного, корупція в досліджуваній сфері[260] має ще й додатковий негативний ефект. Голова Української асоціації власників зброї Г. Учайкін зазначає: щоб зайшов великий виробник легальної зброї, потрібен ринок для реалізації продукції. І до війни корупційна складова сягала 50 % від обсягу коштів, необхідних для створення підприємства. Потрібні також держзамовлення[226]. Тому корупція в дозвільній системі має бути визнана об'єктом спеціально-кримінологічного запобігання посяганням проти життя та здоров'я, що вчиняється з використанням вогнепальної зброї *правового характеру*.

Запобігання корупції є важливим напрямом антикримінальної діяльності зі значним обсягом нормативного регулювання. Щодо запобігання корупції як чинника кримінальних посягань проти життя та здоров'я, вчинених з використанням вогнепальної зброї, суттєве профілактичне значення має антикорупційна експертиза з метою виявлення в чинних нормативно-правових актах та проектах нормативно-правових актів факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, розроблення рекомендацій стосовно їх усунення (ст. 55 Закону України «Про запобігання корупції»). Антикорупційна експертиза здійснюється щодо законів України, актів Президента України та КМУ у сферах реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина; повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій

держави або місцевого самоврядування; надання адміністративних послуг. У досліджуваній нами сфері реалізація та захист прав та свобод людини і громадянина – це реалізація права громадян на зброю та її використання за самозахисту. Повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та надання адміністративних послуг зокрема, щодо видачі громадянам дозволів на вогнепальну зброю та їх контроль.

Суб'єкти такої діяльності визначені нормативно. Обов'язкова антикорупційна експертиза здійснюється Міністерством юстиції України, крім антикорупційної експертизи проєктів нормативно-правових актів, внесених на розгляд ВРУ народними депутатами України, яка здійснюється комітетом ВРУ, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів державних органів, нормативно-правові акти яких підлягають державній реєстрації, здійснюється під час такої реєстрації.

Як приклад реалізації антикорупційної експертизи можемо навести Рішення Комітету ВРУ з питань правоохоронної діяльності щодо експертного висновку до законопроєкту № 5708 «Проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю» (реєстр. № 1135 від 1 грудня 2014 р.) [227]. Тут вказано, що «...у проєкті акта не виявлено корупціогенних факторів, що можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень».

Профілактика захисту розглядається як сукупність заходів, що здійснюються з метою ліквідації умов, які сприяють виникненню злочинних проявів, та (опосередковано) антигромадських поглядів. До об'єктів профілактики захисту, з одного боку, належать засоби захисту та збереження державного і приватного майна, засоби особистого захисту (зброя, спеціальний одяг, технічні пристрої, новітні технології); з другого – правосвідомість потенційних злочинців [56, с. 29].

Як дієвий захід профілактики усунення щодо злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, у частині обмеження обігу нелегальної зброї, можемо назвати зберігання власниками цих знарядь відповідно до встановлених правил. Так, згідно з п. 12.12 Інструкція №622 [192] зброя, бойові припаси до неї, основні частини зброї, пристрої вітчизняного виробництва для

відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії (далі - пристрої для відстрілу) та патрони до них, що належать громадянам, мають зберігатися в металевих ящиках, сейфах, спеціально виготовлених для зберігання зброї, за місцем їх постійного проживання або в місцях тимчасового перебування власників (дачних будинках тощо), про що повідомляються органи поліції. При цьому зброя, пристрої для відстрілу мають бути в розрядженому стані.

Спеціально-кримінологічні заходи відвернення злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї.

Відвернення злочинів – активна запобіжна діяльність держави та її інституцій, громадськості і громадян, розрахована на необмежене коло осіб, що замислюють вчинення злочинів, домовляються про це заздалегідь, позитивно сприймають злочинний спосіб життя і кримінальну субкультуру, з метою дискредитування злочинної поведінки, відмови від злочинної мотивації та наміру або продовження злочинної діяльності [56, с. 31]

Під загальним відверненням злочинів розуміється сукупність спеціальних заходів, спрямованих на певне коло або групу осіб щодо усунення або нейтралізації їх злочинних намірів, добровільної відмови від злочинної поведінки. Індивідуальне відвернення злочинів являє собою специфічний комплекс заходів, які здійснюються різними суб'єктами запобіжної діяльності, щодо осіб, про яких достовірно відомо, що вони замислюють учинення злочинів з метою активного втручання і впливу на свідомість, волю, поведінку, спосіб життя [56, с. 31].

До основних заходів відвернення злочинів можна віднести активні контрзаходи на індивідуальному рівні [56, с. 32]. Відповідно, нам вбачаються ефективними заходи в порядку реалізації Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [204], які дозволяють встановлювати осіб, які мають криміногенну мотивацію на вчинення злочинних посягань проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї.

За результатами нашого дослідження кримінальних посягань проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, встановлена обмежена можливість застосування перелічених заходів. Пояснюється це відносно невеликим терміном злочинних дій цього виду.

Утім, звертаємо увагу на заходи запобігання домашньому насильству, яке може вчинятись із застосуванням вогнепальної зброї. Проблема домашнього насильства і з використанням вогнепальної зброї – зокрема, є загальновідомою проблемою світового масштабу. У роботі [10] Oksana O. Volodina, Viktoriia V. Haltsova, Sergiy O. Kharytonov змістовно розкрили особливості криміногенних ситуацій та специфіку використання зброї у такому насильстві. Відповідно до ст. 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [191] до спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належать: 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника; 2) обмежувальний припис стосовно кривдника; 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників. Як обґрунтовано стверджують Борисенко І.В. та Булулуков О.Ю. при розслідуванні вбивств однією з типових версій завжди має бути мотив побутового вбивства, зокрема – з використанням вогнепальної зброї. Автори розкрили специфіку такої злочинної поведінки як предмет превентивних заходів органів розслідування[29, с. 48].

Спеціально-кримінологічні заходи припинення злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї.

Припинення злочинів – це виявлення осіб, які готують вчинення злочину або намагаються безпосередньо його здійснити (замах на злочин), і вжиття щодо таких осіб відповідних заходів. Отже, у зв'язку з цим припинення злочинів розглядається як суто професійна оперативно-розшукова діяльність спеціалізованих підрозділів, в основному правоохоронних органів [56 , с. 35].

Заходи переконання здійснюються задля відмови криміногенної особи (осіб) від продовження злочинної діяльності. За результатами нашого дослідження матеріалів судових рішень випадків умовляння правоохоронцями злочинців відмовитися від посягання проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї встановлено не було. Втім, вочевидь не можна виключати такі випадки.

Заходи перестереження (обережності) застосовуються для усунення можливості розпочатої злочинної діяльності. Так, відповідно до п. 12.20 Інструкції № 622 «При проведенні кримінального провадження тимчасове вилучення чи

накладення арешту на вогнепальну зброю (на основні частини зброї – за наявності), бойові припаси до неї, пневматичну, холодну і охолощену зброю, пристрої для відстрілу та патрони до них, а також нагородну зброю, що належать особам, здійснюється в порядку, установленому статтями 167–175 КПК України».

Заходами активного втручання є негайна реакція відповідних правоохоронних структур у разі, якщо зволікання тягне за собою безпосереднє посягання. Заходи оперативного втручання передбачають, таким чином, оперативні дії спеціалізованих підрозділів (груп) правоохоронців, спрямованих на недопущення закінчення розпочатого злочину, настання більш тяжких його наслідків або рецидиву злочину (наприклад, затримання злочинців) [56, с. 38-39].

В опитуванні №1 на запитання: «Якою мірою Ви готові застосувати зброю з метою самозахисту або захисту близьких Вам людей чи майна?» було отримано такі відповіді: «фактично не готовий» – 0 (0 %); «швидше, не готовий, але усе залежить від обставин» – 2 (1,4 %); «готовий у ситуації крайньої необхідності, якщо є, наприклад, загроза життю» – 71 (50,4 %); «готовий завжди використовувати, якщо є реальні загрози мені, близьким людям та майну» – 68 (48,2 %).

В опитуванні №1 на запитання: «Чи доводилося Вам з метою самозахисту або захисту інших осіб застосовувати вогнепальну зброю?» було отримано такі відповіді: «так» – 56 (39,7%); «ні» – 85 (60,3 %).

В опитуванні №1 на запитання: «Якщо Ви застосовували вогнепальну зброю (погрожували застосувати), то за яких обставин?» – серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях, було отримано такі відповіді: «виконання правоохоронних функцій» – 39 (32,2 %); «виконання службових обов'язків у зоні проведення АТО/ООС» – 108 (89,3 %); «у межах роботи охоронця» – 6 (5 %); «захист від напад» у – 30 (24,8 %).

Узагальнюючи наведений матеріал, ми стверджуємо ефективність фактору зброї у населення щодо запобігання злочинності проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї. Вочевидь у ситуаціях збройного нападу за відсутності озброєних представників правоохоронних органів чи не єдиним засобом припинення посягань досліджуваного виду та збільшення шансів на виживання можна вважати наявність легальної зброї. Показово, що у жодному з кримінальних

посягань, досліджених нами за матеріалами судових рішень, жертва не захищалась за допомогою зброї, не маючи її в руках під час таких нападів.

На думку фахівців – авторів пояснювальної записки до проекту Закону «Про вогнепальну зброю цивільного призначення», «найкращою зброєю для самозахисту є короткоствольна нарізна вогнепальна зброя (пістолети), яка зараз заборонена. Таке вирішення питання щодо володіння зброєю (щодо заборони набуття пістолетів, однак можливості набуття гвинтівки) виглядає нелогічним» [182, с.1].

Поділяємо думку авторів, які вважають, що способом захисту життя громадян може вважатися саме право на придбання, володіння, носіння та застосування зброї [261, с.219; 229 с. 32]. Переконаливо тут виглядають Швейцарія, Фінляндія, Норвегія, де рівень злочинності є найнижчим в Європі. Якщо ж говорити про досвід країн, ситуація в яких ближче до українських реалій, то варто згадати про Естонію, де зброя легалізована 1992 р. і де до 1999 р. рівень насильства знизився у 5 разів, та Молдову, в якій короткоствольна зброя легалізована законом 1997 р. і це привело до того, що до 2005 р. рівень насильства знизився удвічі. В обох країнах рівень убивств знизився на 20 %[261, с. 220].

Водночас додатковим позитивним соціальним ефектом буде підвищення обороноздатності країни. Ексміністр оборони України О. Резніков зазначав: «...коли потенційні недоброзичливці знатимуть, що на руках в українців легально перебуває певна кількість коротких стволів та іншої зброї, це стане додатковим фактором замислитися: якою буде ціна цієї агресії [161].»

Показовими є також результати опитування населення з цього приводу: 61 % вважає, що масове озброєння громадян України вогнепальною зброєю сприятиме зміцненню обороноздатності країни. Переважно цю тезу підтримують молодь, чоловіки та ті, хто мають бажання мати зброю [159, с. 21].

3.3 Індивідуальне запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї.

Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності, здійснюване стосовно конкретної особи – потенційного злочинця, є індивідуальним запобіганням [56, с. 41].

В умовах повномасштабного вторгнення російської армії в Україну великого значення набуває завдання вдосконалення нормативно-правового регулювання відповідальності за вчинення воєнних злочинів із застосуванням вогнепальної зброї. Погоджуємось з пропозицією Оробця К.М., Ємельяненко В.В. [164] щодо доцільності формування концепції воєнних злочинів як самостійного виду кримінальних правопорушень у доктрині кримінального права України, а в перспективі – і у КК України. Тут має бути врахована й досліджувана нами проблематика задля попередження посягань з використанням вогнепальної зброї у специфічних умовах фронтової обстановки.

У проведеному нами опитуванні працівники правоохоронних органів на запитання: «Які заходи запобігання вчиненню злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, Ви вважаєте ефективними? (можна обрати декілька варіантів відповідей)» – запропонували «посилити контроль за легальними власниками зброї (частіше проводити перевірки умов зберігання зброї, психічного стану власників, неочікувані перевірки на вживання наркотичних речовин)» – 53 (44,7 %) респондентів.

У відповіді на запитання: «Які заходи запобігання вчиненню злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, Ви вважаєте ефективними (можна обрати декілька варіантів відповідей)?» – працівники правоохоронних органів запропонували «посилити кримінальну відповідальність за вчинення злочинів із застосуванням вогнепальної зброї» – 56 (46,7 %)

Щодо посилення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів із застосуванням вогнепальної зброї як засобу запобігання ми не вважаємо його таким, що може сприяти попередженню вчинення злочинів. Погоджуємось з твердженням Джафарової О.В., Дунаєвої Т.Є.[77] відносно нормативного регулювання відповідальності за вчинення злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї, що злочини стримує не жорстокість покарань, а неминучість покарання. Тим більше, що досліджувані нами злочинні дії зазвичай попередньо усвідомлюються правопорушниками.

Доречним є твердження Ч. Беккарія щодо посилення відповідальності як методу запобігання злочинності: «Один із дієвих засобів, що стримують злочини, полягає не

в жорстокості покарань, а в їх неминучості... Упевненість у неминучості хоча б і поміркованого покарання справить завжди більше враження, ніж страх перед іншим, жорстокішим, але супроводжуваний надією на безкарність. Сама жорстокість покарання призводить до того, що тим більше докладається зусиль уникнути його, чим більше загрожує зло; вона призводить до того, що для запобігання покаранню за один злочин відбувається безліч злочинів» [23, с. 123-124]. Те саме вважаємо і щодо посилення відповідальності за вчинення злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї.

Серед суб'єктів індивідуальних заходів запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, особливе місце займає НПУ. Діяльність згаданого суб'єкта в окресленій сфері регулюється, зокрема, Інструкцією № 622 [192]. Відповідно до п. 1.3 згаданої Інструкції основними завданнями органів (підрозділів) НПУ є запобігання порушенням порядку виготовлення, придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення та використання вогнепальної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм та швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, пристрої для відстрілу, та патронів до них, основних частин зброї бойових припасів до зброї і охолощеної зброї, вибухових матеріалів і речовин, попередження випадків їх втрати, крадіжок, використання не за призначенням та з протиправною метою.

Окреслена функціональність реалізується в діяльності дозвільної системи [269], яка організується через структурні підрозділи Національної поліції України (п. 1.2 Інструкції №622):

- уповноважені підрозділи із контролю за обігом зброї центрального органу управління поліцією;
- уповноважені підрозділи з контролю за обігом зброї та дозвільної системи головних управлінь НПУ в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві;
- територіальні (відокремлені) підрозділи поліції в районах, містах, районах у містах.

Діяльність дозвільної системи є доволі масштабною. Згідно з інформацією «Звіту по лінії дозвільної системи за 2020 рік» (додаток «Е» (далі – Звіт за 2020 р.)

обліковано власників мисливської вогнепальної зброї 705 393. У них зброї 961 321, у тому числі: гладкоствольної – 787 426, нарізної – 160 679, комбінованої – 5072, нагородної (короткоствольної воєнних зразків) – 8144. Власників пістолетів, револьверів для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії – 211 920; з них пістолетів, револьверів – 218 611. Кількість громадян, прийнятих з питань дозвільної системи за звітний період, становила 349 407.

Щодо ефективності дозвільної системи як суб'єкта запобігання правопорушенням з використанням легальної вогнепальної зброї можемо навести дані зі її «Звіту за 2020». Тут зафіксовано кількість крадіжок, втрат зброї з об'єктів дозвільної системи – 0, вкрадено, втрачено одиниць зброї – 0. Надійшло скарг на неправомірні дії працівників дозвільної системи – 22, з них підтвердилося – 1, притягнуто працівників дозвільної системи до відповідальності – 48. Надійшло скарг громадян про необґрунтоване притягнення до адміністративної відповідальності – 1, з них підтвердилося – 1, за ними відмінено постанов – 1.

Для дозвільної системи НПУ як суб'єкта запобіжної діяльності щодо кримінальних посягань проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї об'єктом запобігання злочинності є правопорушення цього виду та фактори, що їх детермінують (щодо цього докладно розкрито Джафаровою О.В. у виданні [75]).

Наявність великої кількості правопорушень, пов'язаних із легальною зброєю, та суттєвого впливу провокуючих щодо них факторів, робить нагальним завдання подальшого вдосконалення системи протидії в окресленій сфері. Ми вбачаємо такі напрями профілактичної діяльності дозвільної системи НПУ взагалі, і щодо запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї.

1. Регулювання доступу громадян до зброї. Відповідно до Інструкції № 622 (п. 2.1), здійснюючи дозвільну систему, органи НПУ відповідно до законодавства України видають дозволи на придбання, зберігання та носіння вогнепальної мисливської зброї, холодної, охолощеної, пневматичної зброї, спеціальні пристрої для відстрілу – міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади, підприємствам, установам, організаціям, суб'єктам господарювання, що здійснюють

діяльність з виробництва, ремонту, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення, боєприпасами до неї, холодною та охолощеною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с; дозволи на придбання, зберігання, перевезення (через митний кордон України, територією України, транзит через територію України) й використання вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, основних частин зброї, холодної зброї, охолощеної зброї, пристроїв для відстрілу та патронів до них; вибухових матеріалів і речовин; на відкриття та функціонування сховищ, складів і баз, де вони зберігаються, стрілецьких тирів і стрільбищ, мисливсько-спортивних стендів, а також підприємств і майстерень з виготовлення і ремонту вогнепальної та холодної зброї, піротехнічних майстерень, пунктів вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування, магазинів, у яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї, пристроїв для відстрілу та патронів до них громадянам.

Видача дозволів громадянам на придбання, зберігання та носіння зброї здійснюється після проведеного з ними вивчення матеріальної частини зброї, правил поводження з нею, її застосування та використання, що здійснюється у пунктах вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування після здачі заліку та отримання довідки про вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування (п. 2.6 Інструкції № 622).

Відповідно до даних «Звіту за 2020 рік», було видано дозволів, на придбання/зберігання зброї (всіх видів) – 76 220/77 009. У тому числі: нарізної – 14 999/13 402; гладкоствольної – 45 226/46 943; холодної – 41/49; пневматичної – 4/3; пістолетів, револьверів для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії – 15 210/16 522. Вилучено ж із незаконного обігу зброї, всього – 1790, у тому числі: автоматів – 58, карабінів, гвинтівок – 149, пістолетів, револьверів – 849, гладкоствольних рушниць, обрізів – 565, саморобної – 169. Вилучено з незаконного обігу боєприпасів (шт.) – 117 475.

Згідно з п. 5.1 гл. 5 розд. I Інструкції № 622 органи (підрозділи) поліції не мають права надавати дозволи на придбання, зберігання та носіння вогнепальної зброї та

бойових припасів до неї, пневматичної чи холодної зброї, пристроїв для відстрілу та патронів до них громадянам, а також проводити їх перереєстрацію в разі наявності даних про:

- керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (притягнення протягом року до адміністративної відповідальності за частинами другою, третьою ст. 130 КУпАП);

- розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (притягнення протягом року до адміністративної відповідальності за частинами другою, третьою ст. 178 КУпАП). [192].

Варто зазначити, що наявність даних про притягнення протягом року до адміністративної відповідальності за частинами другою, третьою ст. 130 КУпАП як підставу для не продовження дії дозволу на зброю було введено тільки в 2022 р. згідно з наказом МВС № 590 від 19 вересня 2022 р. Подібні зміни вважаємо позитивними, але, варто зазначити, що оскільки підставами є саме притягнення протягом року до адміністративної відповідальності за частинами другою, третьою ст. 130 КУпАП та за частинами другою, третьою ст. 178 КУпАП, що, по суті, передбачає систематичне (два чи більше разів) порушення, пов'язане з керуванням автомобілем у стані сп'яніння чи вживання алкогольних напоїв у громадських місцях. Отже, власник зброї може бути протягом року притягнутий до відповідальності окремо за ч. 1 ст. 178 КУпАП та ч. 1 ст. 130 КУпАП і це не призведе до негативних для нього наслідків. У свою чергу, ми вважаємо, що порушення обох цих статей власником зброї свідчить про ймовірну алкогольну залежність особи чи про її схильність до легковажної та безвідповідальної поведінки в стані сп'яніння, що є неприпустимим для власника зброї. Тож, на нашу думку, негативні наслідки для власника зброї, передбачені в п. 5.1 гл. 5 розд. I Інструкції № 622, мають наставати за систематичне (два чи більше разів) порушення ст. 178 КУпАП та/або ст. 130 КУпАП.

2. Контроль за умовами зберігання та використання зброї.

Пункт 3.1 Інструкції № 622 встановлює, що об'єкти дозвільної системи обстежуються інспекторами дозвільної системи та дільничними офіцерами поліції

щокварталу, а об'єкти, де зберігається велика кількість зброї (20 чи більше одиниць), і базові склади вибухових матеріалів і речовин – щомісяця. При цьому обстеження складів із вибуховими матеріалами і речовинами проводиться за участю посадових осіб поліції охорони, вибухотехнічних підрозділів Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС та органів Державної служби з надзвичайних ситуацій (за згодою).

Згідно з розд. 4 Інструкції № 622 органам поліції надано право: оглядати за участю адміністрації підприємств, установ, організацій приміщення, де знаходяться зброя, основні частини зброї, боєприпаси, вибухові матеріали, з метою перевірки додержання правил поводження з ними; оглядати зброю, пристроїв для відстрілу та патрони до них, боєприпаси, що знаходяться у громадян, а також місця їх зберігання.

Контроль за зберіганням вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв для відстрілу, що належать громадянам, здійснюється органами поліції відповідно до законодавства. Перевірка порядку зберігання зброї громадянами проводиться дільничними офіцерами поліції не рідше одного разу на три роки. Про результати перевірки складається рапорт, який підшивається до особової справи власника зброї, пристрою. Вимоги працівників органів поліції щодо забезпечення схоронності вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, а також пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв для відстрілу, патронів до них є обов'язковими для її власників. При оформленні завдання дільничному офіцеру поліції допускається його заповнення як на кожного власника окремо, так і на групу власників за списком (п. 7.7 Інструкції № 622).

3. Притягнення винних у порушенні правил зберігання та використання зброї до відповідальності.

За звітний період притягнуто до адміністративної відповідальності громадян за статтями 174, 190–195⁵ КУпАП, загалом – 48 006 осіб. Було прийнято рішення про накладення штрафів – 20512. Накладено штрафів на суму – 1 949 871 грн. Вилучалось у громадян – власників мисливської вогнепальної зброї за порушення законодавства – 16 633, повернуто власникам – 14 014, конфісковано – 129, оплатно вилучено – 22.

Узагальнення даних «Звіту за 2020 р.» дає підстави виокремити декілька видів правопорушень із використанням зброї, що є об'єктом запобіжної діяльності дозвільної системи НПУ.

Перший вид – порушення встановленого порядку обліку легальної зброї.

Так, за придбання, зберігання, передачу іншим особам або продаж громадянами вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду без відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом (ст. 190 КУпАП) у 2020 р. було притягнуто до відповідальності 681 особу.

Громадян, що порушили встановлені строки реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду або правил взяття їх на облік в уповноваженому органі МВС у разі зміни місця проживання (ст. 192 КУпАП) було виявлено 43 938.

Ухилилися від реалізації вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду і бойових припасів громадянами, у яких уповноваженим державним органом анульовано документ дозвільного характеру на їх зберігання і носіння (ст. 193 КУпАП) – 5 осіб.

Було встановлено 1 особу – працівника торговельного підприємства (організації), що здійснив продаж вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду і бойових припасів підприємствам, установам, організаціям та громадянам, що не мають на це відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом (ст. 194 КУпАП).

Другий вид правопорушень із використанням зброї, що є об'єктом запобіжної діяльності дозвільної системи НПУ та притягнення до відповідальності – порушення встановлених правил її застосування. Так, за стрільбу з вогнепальної чи холодної металеві зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії або

пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду в населених пунктах і в не відведених для цього місцях, а також у відведених місцях з порушенням установленого порядку (ст. 174 КУпАП) було притягнуто до відповідальності 381 особу.

1466 осіб порушили правила зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду і бойових припасів громадянами, які мають відповідний документ дозвільного характеру, виданий уповноваженим державним органом на зберігання зазначеної зброї (ст. 191 КУпАП).

158 осіб порушили правила зберігання або перевезення вогнепальної чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду і бойових припасів працівниками підприємств, установ, організацій, відповідальними за їх охорону, а так само використання ними зазначеної зброї і бойових припасів не за призначенням (ст. 195 КУпАП).

На підставі даних «Звіту за 2020 р.» можна констатувати впливовість «людського чинника» в механізмі протиправної поведінки осіб, які отримали дозволи на володіння зброєю. Так, було встановлено 5598 власників зброї, що зловживають спиртними напоями, вживають наркотичні речовини з немедичною метою, порушують громадський порядок тощо (у них анульовано дозволів на зберігання, носіння зброї – 5660).

Особливості функціонування підрозділів дозвільної системи як суб'єктів запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї розкрито нами у статті [47].

Висновки до розділу 3

1. Об'єктами запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї правового характеру є корупція у сфері адміністрування обігу легальної зброї та процеси нелегального обігу вогнепальної

зброї. Об'єктами запобігання цих посягань психогенного характеру є: 1) агресивність; 2) аномалії психіки; 3) алкоголізм.

2. Фундаментальними засадами вітчизняної політики щодо запобігання злочинам проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї є:

1) ствердження життя та здоров'я найвищими соціальними цінностями в нашому суспільстві;

2) визначення прийнятних засобів захисту життя та здоров'я.

3. У вітчизняному законодавстві має місце тенденція до лібералізації прав громадян на користування вогнепальною зброєю у зв'язку з потребою збільшити обороноздатність країни проти російської агресії. З цього приводу актуальним є прийняття закону «Про зброю».

4. Суспільна думка позитивно сприймає лібералізацію прав громадян на володіння зброєю задля самозахисту та захисту від російської агресії.

5. Загальносоціальні заходи запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, у політичній сфері є нормотворчість, у ідеологічній сфері – виховання, правова пропаганда та поширення знань про користування зброєю, у економічній – забезпечення доступних варіантів цивільної вогнепальної зброї.

6. Спеціально-кримінологічними заходами запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, є профілактика (посилення контролю за володарями зброї; кримінологічна та антикорупційна експертиза нормативно-правових актів; зменшення віктимізації населення; обмеження алкоголізації населення; обмеження доступу криміногенних осіб до вогнепальної зброї; запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї; легалізація окремих екземплярів незареєстрованої зброї, які не використовувались для вчинення злочинів; викуп нелегальної зброї у населення; боротьба з корупцією у дозвільній системі та ін.); відвернення злочинів (активні контрзаходи на індивідуальному рівні); припинення злочинів (заходи переконання злочинців припинити злочинну діяльність; тимчасове вилучення чи накладення арешту на вогнепальну зброю під час кримінального провадження та ін.); заходи активного втручання у злочинну діяльність.

7. У сфері протидії кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, дозвільна система НПУ є спеціалізованим суб'єктом спеціально-кримінологічного запобігання.

8. Встановлено два види правопорушень, які є об'єктами запобігання злочинності за участю дозвільної системи НПУ. Перший – порушення встановленого порядку обліку легальної зброї. Другий – порушення встановлених правил застосування легальної зброї.

9. Напрямами профілактичної діяльності дозвільної системи НПУ щодо запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї є: 1) регулювання доступу громадян до зброї; 2) контроль за умовами зберігання та використання зброї; 3) притягнення винних у порушенні правил зберігання та використання зброї до відповідальності; 4) запобігання корупції; 5) вилучення зброї в громадян які не продовжили чи втратили дозвіл на зброю.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і вирішення наукового завдання, що полягає у наданні кримінологічної характеристики злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, визначенні їх детермінації (причин та умов), особливостей криміногенної ситуації, розробці комплексу заходів запобігання досліджуваному виду кримінально-караних посягань.

Відповідно до цього зроблено змістовні висновки та пропозиції.

1. Згідно з аналізом теоретичних напрацювань фахівців визначено рівень наукової розробки досліджуваної проблематики. Встановлено, що у вітчизняній кримінології насильницька злочинність завжди була у центрі уваги вітчизняних кримінологів. Проте особливості насильницьких злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї в період російського вторгнення на дисертаційному рівні досліджено не було.

2. Проведено кримінологічний аналіз стану та тенденцій злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. Стверджується про коливання обсягів цих посягань у роки останнього десятиріччя. Збільшення у 2014 р. посягань цього виду обумовлено початком воєнних дій на Донбасі й, відповідно, збільшенням доступу населення до зброї.

3. Встановлено кримінально значущі властивості осіб, що вчиняють злочини проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї. Більшість таких осіб – повнолітні чоловіки, громадяни України з середньою освітою, раніше не судимі, мають врівноважену психіку, на момент протиправного посягання не працювали. В умисних злочинах досліджуваного виду більше не одружених, в необережних – навпаки.

4. Окреслено типологію злочинців, які вчинили злочини проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї. Серед них за характером антисуспільної спрямованості виділено осіб насильницького та необережного типу. За ступенем глибини антисуспільної спрямованості виділено злочинців випадкового типу, ситуаційного типу, нестійкого типу, злісного типу, особливо злісного типу.

5. За критерієм легальності використаної вогнепальної зброї запропоновано виокремити два типи злочинців: 1) злочинці, які використовують у посяганнях

легальну зброю; 2) злочинці, які використовують у посяганнях нелегальну зброю. До кожного з цих типів мають реалізовуватись специфічні індивідуальні профілактичні заходи.

6. Встановлено рівень та механізми латентизації злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. Рівень латентності більшості досліджуваних посягань оцінено у межах 30 відсотків, рівень латентності діяння передбаченого ст. 129 КК України «Погроза вбивством» оцінено в межах 50%. Вбачається тенденція до збільшення рівня латентності в період 2022-2023рр. в порівнянні з 2020-2021рр., що пояснюється дезорганізацією правоохоронних органів після початку повномасштабного вторгнення російський військ. Зроблено висновок, що у випадках латентизації озброєний злочинець може продовжувати свою діяльність, поширюючи атмосферу безкарності. До того ж, одночасно необлікованими можуть залишатись і інші пов'язані злочини, як-от: незаконний обіг зброї та діяльність злочинних груп. При застосуванні загальних методів попередження латентизації злочинів запропоновано приділити особливу увагу заходам у правоохоронній та в нормотворчій сфері. Одночасно з прийняттям законодавчого акту про обіг зброї в Україні має бути створено ефективний правовий механізм виведення «з тіні» необлікованої вогнепальної зброї, а також перевірок цих знарядь під час вилучення на предмет можливого використання у злочинних цілях.

7. Встановлено детермінаційний комплекс, причини та умови злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. Їх причинами визнано кримінальні мотиви - агресивні, корисливі, помста, хуліганські. Вони формуються в процесі мотивації під впливом зовнішніх соціальних чинників, пов'язаних з особистісними характеристиками (властивостями) злочинців – стать, вік, сімейний стан, доступ до зброї та ін. Зроблено висновок, що в необережних злочинах мотив не поширюється на суспільно небезпечні наслідки, а лише детермінує вчинення дій, які призводять до цих наслідків. Умовами злочинів проти життя та здоров'я особи з використанням вогнепальної зброї стверджується доступ до вогнепальної зброї, а також корупційні дії співробітників дозвільної системі. Впливовими складовими елементами криміногенної ситуації під час вчинення злочинів проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї окреслено стан сп'яніння злочинця,

його емоційний стан, діяльність потерпілих, суміжні дії, місце вчинення злочинів, дії з латентизації. У більшості досліджуваних нами умисних посягань використано нелегальну зброю (68,4%), в необережних посяганнях зареєстровану зброю (67,9%).

8. На рівні усієї злочинності проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї причиною стверджується агресивна криміногенно-деформована суспільна свідомість, а умовами - негативні явища загальносоціального рівня, а саме нелегальний обіг зброї та корупція в органах дозвільної системи.

9.Фундаментальними засадами вітчизняної політики щодо запобігання злочинам проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї є:

1) ствердження життя та здоров'я найвищими соціальними цінностями в нашому суспільстві;

2) визначення прийнятних засобів захисту життя та здоров'я.

Стверджується, що заходи запобігання насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи вчинених з використанням вогнепальної зброї, мають бути зорієнтовані на їх детермінаційні фактори.

Об'єктами запобіжних заходів правового характеру є корупція у сфері адміністрування обігу легальної зброї та процеси нелегального обігу вогнепальної зброї. Об'єктами запобігання психогенного характеру є: агресивність, аномалії психіки, алкоголізм.

10. Визначено особливості поточної практики загальносоціальних заходів запобігання злочинам проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї у аспекті її об'єктів, суб'єктів, змісту. Загальносоціальними заходами запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, у політичній сфері стверджується нормотворчість, у ідеологічній сфері – виховання, правова пропаганда та поширення знань про користування зброєю, у економічній – забезпечення доступних варіантів цивільної вогнепальної зброї.

11. Сформульовано засади спеціально-кримінологічних заходів запобігання злочинам проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї. Спеціально-кримінологічними заходами запобігання злочинам проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, визначено:

- профілактику (посилення контролю за володарями зброї; кримінологічна та антикорупційна експертиза нормативно-правових актів; зменшення віктимізації населення; обмеження алкоголізації населення; обмеження доступу криміногенних осіб до вогнепальної зброї; запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї; легалізація окремих екземплярів незареєстрованої зброї, які не використовувались для вчинення злочинів; викуп нелегальної зброї у населення; боротьба з корупцією у дозвільній системі та ін.);

- відвернення злочинів (активні контрзаходи на індивідуальному рівні);

- припинення злочинів (заходи переконання злочинців припинити злочинну діяльність; тимчасове вилучення чи накладення арешту на вогнепальну зброю під час кримінального провадження та ін.); заходи активного втручання у злочинну діяльність.

11. Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності, здійснюване стосовно конкретної особи – потенційного злочинця, визначено індивідуальним запобіганням. У сфері протидії кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, дозвільна система НПУ стверджується як спеціалізований суб'єкт індивідуальних заходів запобігання. Встановлено два види правопорушень, які є об'єктами запобігання злочинності за участю дозвільної системи НПУ. Перший – порушення встановленого порядку обліку легальної зброї. Другий – порушення встановлених правил застосування легальної зброї. Напрямами профілактичної діяльності дозвільної системи НПУ щодо запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї визначено: 1) регулювання доступу громадян до зброї; 2) контроль за умовами зберігання та використання зброї; 3) притягнення винних у порушенні правил зберігання та використання зброї до відповідальності; 4) запобігання корупції; 5) вилучення зброї в громадян які не продовжили чи втратили дозвіл на зброю.

12. Охарактеризовано історію, поточний стан та перспективи нормативного регулювання права громадян України на зброю. З'ясовано тенденцію вітчизняного законодавства до лібералізації прав громадян на користування вогнепальною зброєю у зв'язку з потребою збільшити обороноздатність країни проти російської агресії. З

цього приводу актуальним є прийняття закону «Про зброю». З'ясовано, що суспільна думка позитивно сприймає лібералізацію прав громадян на володіння зброєю задля самозахисту та захисту від російської агресії.

13. Визначено інноваційні методи діяльності суб'єктів спеціально-кримінологічних заходів запобігання злочинам проти життя та здоров'я із застосуванням вогнепальної зброї. Розкрито превентивну функціональність «Єдиного реєстру зброї».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Christopher S. Koper, William D. Johnson, Jordan L. Nichols, Ambrozie Ayers & Natalie Mullins. Criminal Use of Assault Weapons and High-Capacity Semiautomatic Firearms: an Updated Examination of Local and National Sources. *Journal of Urban Health*. Volume 95. 2018. Pages 313–321. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11524-017-0205-7>. (дата звернення: 01.03.2024)
2. Closer to Guns: the Role of Street Gangs in Facilitating Access to Illegal Firearms. Elizabeth Roberto, Anthony A Braga, Andrew V Papachristos. *Urban Health*. 2018 Jun; 1995(3). Pages 372-382. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29744717/>. (дата звернення: 01.03.2024)
3. Education. *Council of Europe* : web-site. URL: <https://www.coe.int/en/web/compass/education>. (дата звернення: 01.03.2024)
4. Gary Kleck, Karen McElrath. The Effects of Weaponry on Human Violence. *Social Forces*. Volume 69, Issue 3, March 1991, Pages 669–692 URL: <https://academic.oup.com/sf/article-abstract/69/3/669/2232439>. (дата звернення: 01.03.2024)
5. Gun Theft and Crime. Philip J Cook. *Urban Health*. 2018 Jun;1995(3). Pages 305-312. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29675608/>. (дата звернення: 01.03.2024)
6. Global Study on Homicide. Trends2011, contexts, data. Vienna: UN Office on Drugs and Crime. 125 p. URL: https://www.unodc.org/documents/lpro-brazil/noticias/2011/10-outubro/Globa_study_on_homicide_2011_web.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)
7. Hetman, Yevhen. Kobrusieva, Yevheniia. Dzhafarova, Olena. 2022. Administrative and legal regulation of the national security system of Ukraine. *Journal of law and political sciences*. Vol. (30), issue 1- 2022 P. 167-180.
8. International Instrument to Enable States to Identify and Trace, in a Timely and Reliable Manner, Illicit Small Arms and Light Weapons. Adopted by the United Nations General Assembly on 8 December 2005. United Nations Department of Public Information. June 2006. URL:

- https://www.un.org/events/smallarms2006/pdf/international_instrument.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)
9. Journal description. Homicide Studies : веб-сайт URL: <https://journals.sagepub.com/description/HSX>. (дата звернення: 01.03.2024)
10. Oksana O. Volodina, Viktoriia V. Haltsova, Sergiy O. Kharytonov. Social danger of domestic violence and the need for rehabilitation of its victims. *Wiadomości Lekarskie*. VOLUME LXXIII, ISSUE 12 PART. 2020. P. 2895-2902. (дата звернення: 01.03.2024)
11. Volodymyr A Shatilo, Sergiy O Kharytonov, Volodymyr M Kovbasa, Andrii V Svintsytskyi, Andrii M Lyseiuk. Перспективи відповідальності держави та особи у випадках агресії в контексті збройної агресії Росії проти України. *International Criminal Law Review*. 2023 (1). С. 1-16. (дата звернення: 01.03.2024)
12. Weapons, Crime, and Violence in America: Executive Summary. James D. Wright, Peter Henry Rossi, National Institute of Justice (U.S.). 1981. 41 pages. URL: https://books.google.com.ua/books?id=I93gy2msSJYC&pg=PA15&dq=weapons+crimes&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEwj1_6v8zvz0AhXGxqQKHf6vB28Q6AF6BAgIEAI#v=onepage&q=weapons%20crimes&f=false. (дата звернення: 01.03.2024)
13. 1 жовтня стартує місячник добровільної здачі зброї, боєприпасів та вибухівки. Національна поліція України : веб-сайт. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/1-zhovtnya-startue-misyachnik-dobrovilnoi-zdachi-zbroi-boepripasiv-ta-vibukhivki>. (дата звернення: 01.03.2024)
14. Авдєєв О. О., Салманов О. В. Контроль за незаконним обігом зброї як необхідний елемент антитерористичної операції. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків: НУВС, 2019. С. 22-23. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/7.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)
15. Андрєєв Д. В. Поняття та види незаконного обігу зброї. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2017. № 2(78). С. 62-69. URL:

- http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2822/ponyattya_ta_vidi_ne_zakonnogo_obigu_zbro.pdf?sequence=2&isAllowed=y. (дата звернення: 01.03.2024)
16. Андрушко А. В. Геронтологічна злочинність: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання : монографія. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2011. 248 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/3997/1/Андрушко%20А.В.%20Геронтологічна%20злочинність.PDF>. (дата звернення: 01.03.2024)
17. Бабанін С. В. Вплив тимчасової окупації територій України на злочинність. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС. м. Харків, 18 квітня 2019 року. Харків : ХНУВС, 2019. С. 30-32. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-proty-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>. (дата звернення: 01.03.2024)
18. Бабенко А. М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання : дис. ... доктора юридичних наук : 12.00.08 / Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2015. 515 с. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2019/02/babenko_diser.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)
19. Бабенко К. А. Системні основи закріплення правового статусу людини в конституції України. *Шостий апеляційний адміністративний суд* : веб-сайт. URL: <https://baas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/427-sistemni-osnovi-zakriplennya-pravovogo-statusu-lyudini-v-konstitutsiji-ukrajini.html>. (дата звернення: 01.03.2024)
20. Бандурка О.М. Бандурка І. О. Злочинність і сучасність: моногр. Харків: ХНУВС, Майдан, 2020. 408 с.
21. Батиргарєєва В. С. Кримінологічна характеристика та попередження розбоїв, поєднаних з проникненням у житло: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2002. 266 с.
22. Батиргарєєва В.С. Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні: автореф. дис. ... д-ра. юрид наук: 12.00.08. Харків, 2010. 46 с. URL: <http://crimpravo.com/wp-content/uploads/2017/01/Batirgareyeva-V.-S.->

Kriminologichni-zasadi-zapobigannya-retsivnij-zlochinnosti-v-Ukrayini.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

23. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях: сост. и предисл. В.С. Обнинского. Москва ИНФРА-М, 2004. 184 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2013/Сhezare_Bekkaria_2004.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

24. Бесчастний В. Кримінологічний аналіз сучасних тенденцій злочинності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. Вип. 2. С. 242-245. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/48.pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)

25. Блага А. Б. Кримінологічні особливості жіночої злочинності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2000. 16 с.

26. Бойко А. М. Детермінуючий комплекс злочинності: поняття та структура. *Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи* : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримінально-виконавчого права (Харків, 9 груд. 2016 р.) / за ред. В.Я. Тація, Б.М. Головкина. Харків : Право, 2016. С. 32-36. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2016/SB_50_Kriminolog_9_12_2016.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

27. Бойко В. В. Кримінологічна характеристика та запобігання тяжкій насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи в особливо великих містах України: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. 296 с.

28. Бойко В. В. Специфіка детермінації тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи в особливо великих містах України. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 2. С. 297-302. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:bXYaWc-faiYJ:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/Chkup_2018_2_61.pdf&cd=9&hl=uk&ct=clnk&gl=ua. (дата звернення: 01.03.2024)

29. Борисенко І.В., Булукув О.Ю. Особливості прийняття тактичних рішень при розслідуванні окремих видів убивств. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. Вип. 20(2). С. 45-61.
30. Борисенко І.В., В'юник М.В. Використання зброї у злочинах проти життя та здоров'я: контрастні аспекти. *Наука і техніка сьогодні* (Серія «Право»). 2023. № 13 (27). С. 35-45.
31. Борисенко І.В., В'юник М.В. Кваліфіковані види умисного вбивства: статистичний аналіз та особливості кваліфікації. *Наукові перспективи*. (Серія «Право»). 2023. № 11(41). С. 787-798.
32. Борисенко І.В., В'юник М.В. Кримінально-правовий аналіз правопорушень предметом чи знаряддям вчинення яких є вогнепальна зброя. *Наука і техніка сьогодні* (Серія «Право»). 2023. № 13 (27). С. 46-56.
33. Борисов В. И., Куц В. Н. Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации. Харьков : НПКФ «Консум», 1995. 104 с.
34. В Україні стартував місячник добровільної здачі зброї. Національна поліція України : веб-сайт. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/v-ukraini-startuvav-misyachnik-dobrovilnoi-zdachi-zbroi>. (дата звернення: 01.03.2024)
35. Валуйська М.Ю. Кримінологічна характеристика особистості злочинців, що вчинили умисні вбивства при обтяжуючих обставинах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2002. 240 с.
36. Вербенський М. Г., Кулик О. Г., Наумова І. В. Кримінальна ситуація в Україні: основні тенденції: 2020 рік : монографія / за заг. ред. М. Г. Вербенського. Вінниця : Твори, 2021. 144 с.
37. Войцеховський Б. О. Незаконний обіг вогнепальної зброї, як фактор організованої злочинності. *Протидія організованій злочинності і корупції*: матеріали ХІХ Всеукраїнської наукової конференції з кримінології (2 грудня 2019 р.). Харків: Право, 2019. С. 22-24.
38. Войцеховський Б. О. Участь громадянського суспільства в протидії криміногенним загрозам у зв'язку пандемією коронавірусу. *Правові засади епідемічної безпеки: виклики та перспективи*: матеріали інтернет-конференції (29 квітня 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 48-51.

39. Войцеховський Б. О. Criminological analysis of the impact on crime of the decision of the government of Canada to ban specific models of semi-automatic rifles and carbines. *Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (29 травня 2020 р.). Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2020. С. 124-126.

40. Войцеховський Б. О. Проблема корупції в сфері видачі дозволів на зброю. *Запобігання корупції у приватному секторі*: матеріали науково-практичного онлайн «круглого столу», присвяченого 25-річчю із дня створення НДІ вивчення проблем злочинності та 95-річчю із дня народження академіка Володимира Сташиса (1 липня 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 174-175.

41. Войцеховський Б. О. Цінність життя людини у контексті обґрунтування заходів запобігання тяжких насильницьких злочинів. *Злочинці і жертви злочинів*: матеріали ХХ Всеукраїнської наукової конференції з кримінології (12 листопада 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 124-126.

42. Войцеховський Б. О. Корупція в сфері видачі дозволів на зброю та шляхи її подолання. *Актуальні проблеми запобігання корупції*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, аспірантів і молодих вчених (14 квітня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 75-77.

43. Войцеховський Б. О. Вогнепальна зброя і безпека людини. *Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності*: матеріали ХІІ-ї наукової інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (22-23 квітня 2021 р.). Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2021. С. 75-78.

44. Войцеховський Б. О. Необережні злочини проти життя та здоров'я особи вчиненні з застосуванням вогнепальної зброї та запобігання їм. *Протидія злочинності і корупції*: матеріали міжнародної наукової конференції з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених (16 листопада 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 61-62.

45. Войцеховський Б.О. Латентність злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. *Теорія і практика правознавства*. 2020. Вип. 2 (18). С. doi: 10.21564/2225-6555.2020.18.214814 (дата звернення: 01.03.2024)

46. Войцеховський Б.О. Кримінологічна характеристика насильницьких злочинів, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. *Теорія і практика правознавства*. 2021. Вип. 2 (20). С. 214-224. doi: 10.21564/10.21564/2225-6555.2021.2.243745 (дата звернення: 01.03.2024)

47. Войцеховський Б.О. Дозвільна система у запобіганні кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 7. С. 341-345.

48. Войцеховський Б.О. Запобігання кримінальних правопорушень (злочинів) проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії РФ проти України. *Věda a perspektivy*. 2023. Вип. 9 (28). С. 330-343.

49. Войцеховський Б. О. Чинники формування агресивного мотиву злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Том 2, вип. 79. С. 155-160.

50. В'юник М.В. Засади нормативного регулювання політики України щодо права громадян на володіння вогнепальною зброєю. *Věda a perspektivy*. 2023. Вип. 10 (29). С. 277-285.

51. Гадзан М. В. Легалізація вогнепальної зброї в Україні: «за» та «проти». Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квіт. 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. с. 56-58. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-proty-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>. (дата звернення: 01.03.2024)

52. Глобальне дослідження незаконного обігу вогнепальної зброї 2020. Нью Йорк : Управління ООН з наркотиків та злочинності, 2020. 41 с.

53. Глушков В. О. Вбивство через необережність. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. Вип. 1. С. 415-416. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vakpu_2016_1_30. (дата звернення: 01.03.2024)
54. Голина В. В., Маршуба М.О. Криминологическая характеристика личности несовершеннолетнего корыстно-насильственного преступника в Украине : монографія. Харків : Право, 2014. 280 с. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2019/02/golina_marshuba_monografiya_2014.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)
55. Голіна В. В. Об'єкт запобігання злочинності й об'єкт запобіжного впливу: поняття, співвідношення і значення для практики запобігання та протидії злочинності. *Кримінально-правові та криминологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС. м. Харків (18 квітня 2019 року.). С. 64-66. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/28.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)
56. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
57. Головкін Б. М. Види злочинності. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. № 18. С. 14-21. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/08/golovkin_18.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)
58. Головкін Б. М. Загальна характеристика детермінантів злочинності в Україні. *Форум права*. 2014. № 1. С. 106–111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_1_21. (дата звернення: 01.03.2024)
59. Головкін Б. М. Криминологічні проблеми умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчинюються у сімейно-побутовій сфері. Харків : ППВ Нове слово, 2004. 251 с.
60. Головкін Б. М. Причинність у системі детермінації злочинності. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_24. (дата звернення: 01.03.2024)
61. Головкін Б. М. Про детермінацію злочинності. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 274-280.

62. Голубош В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України) : монографія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2020. 340 с.

63. Горбаченко П. А. Типологія злочинців, винних у скоєнні контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО.* 2016. Вип. 40. Том 2. С.73-75. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/39697/1/ТИПОЛОГІЯ%20ЗЛОЧИНЦІВ%20С%20ВИННИХ%20У%20СКОЄННІ%20КОНТРАБАНДИ.pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)

64. Гороховська О. Поняття злочинів, пов'язаних із необережним позбавленням життя. *Держава та регіони. Серія: Право.* 2016. №2. С. 67. Режим доступу: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2016/15.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

65. Громадськість у запобіганні і протидії злочинності: вітчизняний та міжнародний досвід : моногр. / В. В. Голіна, М. Г. Колодяжний, С. С. Шрамко та ін. ; за заг. ред. В. В. Голіни, М. Г. Колодяжного. Харків : Право, 2017. 284 с. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2019/02/monogr_golina_kolodyag_2017.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

66. Гула Л. Ф. Детермінанти організованих преступних груп: теоретические и прикладные аспекты. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2012. Вип. 3. С. 432-442.

67. Гумін О. М., Зубач І. М. Поняття латентної злочинності та напрями її профілактики. *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка».* 2015. № 824. С. 424-429.

68. Гуня І. І. Види насильства в кримінальному праві . *Форум права.* 2014. № 2. С. 99–103. Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_2_18. (дата звернення: 01.03.2024)

69. Гурстієва Ю.О. Кримінологічна характеристика умисних вбивств із корисливих мотивів та запобігання їм: дис. ... канд. юрид наук. : 12.00.08. Харків,

2019. 226 с. URL: <http://criminology.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Disertatsiya-Gurstiyevoi-YU.O..pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)

70. Гусар Л. В. Необхідна оборона: кримінологічні та кримінально-правові аспекти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2009. 17 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1406/%d0%93%d1%83%d1%81%d0%b0%d1%80.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (дата звернення: 01.03.2024)

71. Данильченко Ю. Б. Тероризм: феномен, детермінація, протидія: моногр. Харків: Золота миля, 2018. 478 с.

72. Даньшин И. Н. Криминология (понятие, предмет и система криминологической науки) : консп. лекций. Харьков : ХИВД, 1994. 14 с.

73. Даньшин І. М. Проблеми детермінації злочинності. *Вісник Академії правових наук України*. 1994. № 2. С. 115–123.

74. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 01.03.2024)

75. Джафарова О.В. Громадська безпека як об'єкт дозвільної діяльності правоохоронних органів. *Поліцейська діяльність в Україні та в європейських країнах: сучасні стандарти та можливості для їх уніфікації* : монографія. Riga: Baltija Publishing, 2021. С. 57-81.

76. Джафарова О.В., Дунаєва Т.Є. Запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії рф проти України. *Наукові перспективи*. Серія "Право". 2023. № 11(41). С. 848-857.

77. Джафарова О.В., Дунаєва Т.Є. Нормативні засади вітчизняної кримінально-правової політики щодо запобігання насильницьких злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Право». Київ, 2023. № 13(27). С. 211-220.

78. Джафарова О.В., Лукашевич С.Ю. Сучасні інформаційно-аналітичні методики запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. *Наукові перспективи*. Серія "Право". 2023. № 11 (41). С. 858-856. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)-88-867](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-88-867).

79. Джужа О. М., Моїсеєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія. Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини) : навч. посіб. Київ : Атика, 2001. 368 с.
80. Дрьомін В. М. Офіційна і фактична злочинність: кримінологічний аналіз. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.] ; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Юрид. л-ра, 2012. Вип. 68. С. 550-559. <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/4978/83%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (дата звернення: 01.03.2024)
81. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навчальний посібник / за заг. ред. М.І. Хавронюка. К.: Ваїте, 2014. 944 с.
82. Євдокімова М. Історичний аналіз жіночої злочинності. *Підприємництво. Господарство. Право*. 2018. №3. С. 140-142. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/3/27.pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)
83. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 р. Офіс Генерального прокурора України : веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=225262. (дата звернення: 01.03.2024)
84. Єдиний реєстр зброї відсьогодні повноцінно працює - очільник МВС Ігор Клименко. *Кабінет Міністрів України* : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yedynyi-reiestr-zbroi-vidsohodni-povnotsinno-pratsiuie-ochilnyk-mvs-ihor-klymenko>. (дата звернення: 01.03.2024)
85. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text. (дата звернення: 01.03.2024)
86. Зайцев А. С. Проблеми правового статусу деяких моделей сигнальних (стартових) пістолетів виробництва Туреччини та особливості їх криміналістичного дослідження. *Право і суспільство*. 2013. № 6.2. С. 338-342. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2013_6.2_81. (дата звернення: 01.03.2024)

87. Зайцев О. В. Щодо схильності осіб, які мають психічні розлади, що не виключають осудності, до вчинення злочинів. *Держава і право*. 2002. Вип. 18. С. 295–299. URL: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper163.htm>. (дата звернення: 01.03.2024)
88. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. / В. В. Голіна. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
89. Захист України. 10 – 11 класи. Рівень стандарту. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти: Затв. Наказом МОН № 698 від 03.08.2022 р. «Про надання грифа оновленим навчальним програмам». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zakhyst.Ukrayiny-10-11-standart.pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)
90. Зброя із зони АТО складає приблизно 70% "чорного ринку" – МВС. *Дзеркало тижня*. 2015. 25 травня. URL: https://zn.ua/ukr/UKRAINE/zbroya-iz-zoni-ato-skladaye-priblizno-70-chornogo-rinku-mvs-173778_.html. (дата звернення: 01.03.2024)
91. Зелинский А. Ф. Криминальная психология. Киев : Юринком Интер, 1999. 240 с.
92. *Зелинский А. Ф.* Осознаваемое и неосознаваемое в преступном поведении. Харьков : Вища школа, 1986. 166 с.
93. Зелінський А. Ф., Оніка Л. П. Детермінація злочину : навч. посіб. Харків : Укр. юрид. акад., 1994. 50 с.
94. Знаковська Н. М. Проблеми девіантної поведінки в сучасному українському молодіжному середовищі. *Грані. Серія «Соціологія»*. 2014. № 6(110). С. 90-95. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/download/545/561/>. (дата звернення: 01.03.2024)
95. Игнатов А. Н. Убийство: криминолого-статистическое исследование: моногр. Симферополь : КРП «Изд-во «Крымучпедгиз», 2012. 176 с.
96. Ігнатов О. М. Протидія загальнокримінальній насильницькій злочинності в Україні: моногр. Харків : Диска Плюс, 2013. 650 с.
97. Ігор Клименко: Внутрішня безпека Нацполіції викрила корупційну схему видачі дозволів на зброю - дозвільна служба розформована. *Національна поліція України* : веб-сайт. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/zbroya/Igor-klimenko->

vnutrishnya-bezpeka-naczpolicziji-vikrila-korupczijnu-sxemu-vidachi-dozvoliv-na-zbroju-dozvilna-sluzhba-rozformovana/. (дата звернення: 01.03.2024)

98. Інструкція із заходів безпеки при поводженні за зброєю: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ від 1 лютого 2016 р. № 70. *Офіційний вісник України*. 2016. № 19. Ст.775. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16>. (дата звернення: 01.03.2024)

99. Йосипів А.О. Насильницька злочинність: детермінанти та протидія органами внутрішніх справ: дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.08. Львів, 2009. 291 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/227>. (дата звернення: 01.03.2024)

100. Катеринчук К. В. Злочини проти здоров'я особи: проблеми кримінально-правової теорії та практики : монографія. Київ : Маслаков, 2018. 404 с.

101. Кізіменко Є. В. Латентність незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 1. Том 2. С. 152–156.

102. Кізіменко Є. В. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами: кримінологічна характеристика та запобігання (ст. 263 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук (д-ра філософії) : 12.00.08. Харків, 2019. 20 с.

103. Кізіменко Є. В. Спеціально-кримінологічне запобігання незаконному обігу зброї в Україні. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 94-96. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/43.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

104. Кізіменко Є. В. Кримінологічна характеристика особи злочинця, який учиняє незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2018. № 36. Том 2. С. 143-146. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3870190e-5c1f-410c-9f36-83e935cfd327/content>. (дата звернення: 01.03.2024)

105. Колодяжний М. Г. Програми «Безпечне місто» і «Розумне місто» у протидії злочинам проти громадської безпеки. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС. (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків: ХНУВС, 2019. С. 122-124. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-protu-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>.

(дата звернення: 01.03.2024)

106. Компас. Посібник з освіти з прав людини за участю молоді / П. Брандер та ін ; за ред. П. Брандер, Е. Кін, В. Юхаж, А. Шнайдер ; 2-ге видання. Рада Європи, 2020. 485 с. URL: <https://rm.coe.int/compass-2020-ukr-yfdua/1680a23873>. (дата звернення: 01.03.2024)

107. Конвенція про апатридів: прийнята на сесії Генеральної Асамблеї ООН 28 вересня 1954 р. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232#Text. (дата звернення: 01.03.2024)

108. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. (дата звернення: 01.03.2024)

109. Конвенція про правовий статус біженців: на сесії Генеральної Асамблеї ООН 28.07.1951 р. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text. (дата звернення: 01.03.2024)

110. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Голос України*. 13.07.1996 № 128. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

111. Костенко О. М. Концепція причин і умов злочинності в сучасній кримінології. *Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи* : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримінально-виконавчого права (Харків, 9 груд. 2016 р.) / за ред. В. Я. Тація, Б. М. Головкина. Харків : Право, 2016. С. 15-17. URL:

- https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2016/SB_50_Kriminolog_9_12_2016.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)
112. Костенко О. М. Проблема сучасної цивілізації (в українському контексті) : монографія. Черкаси : СУЕМ, 2008. 112 с.
113. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 01.01.2024. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)
114. Кримінально-правове регулювання в Україні: реалії та перспективи (аналітичні матеріали) / М. В. В'юник, М. В. Карчевський, О. Д. Арланова ; упоряд. Ю. В. Баулін. Харків : Право, 2020. 212 с.
115. Кримінологія. Академічний курс / за заг. ред. О.М. Литвинова. Київ : Кондор, 588 с.
116. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін ; за заг. ред. В.В. Голіни. 2-ге вид. Харків : Право, 2009. 288 с.
117. *Кубальський В., Момотюк В. Жіноча злочинність: особливості та тенденції розвитку в Україні. Судова апеляція. 2018. № 4 (53). С. 60-68.*
118. Кулик Л. М. Боротьба зі злочинами, що вчиняються з використанням зброї: дис... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ. 2006. 257 с. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:H5VSEuZQfrQJ:irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_low/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DARD%26P21DBN%3DARD%26Z21ID%3D%26Image_file_name%3DDOC/2006/06klmvvz.zip%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1&cd=9&hl=uk&ct=clnk&gl=ua. (дата звернення: 01.03.2024)
119. Кулик Л.М. Поняття “збройних” злочинів. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2002. №4. С.199-203.
120. Кулик Л. М. Правові чинники незаконного обігу зброї в Україні. *Право і суспільство*. 2011. № 2. С. 180-185.
121. Кулик Л.М. Соціальні чинники злочинів, що вчиняються з використанням зброї. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2003. №1. С.175-181.

122. Кулик Л.М. Щодо проекту закону “Про зброю”. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2000. №2. С.176-180.
123. Кулик О. Г. Злочинність в Україні на початку ХХІ століття моногр. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 272 с.
124. Кулик О. Г. Злочинність в Україні: теорія і практика кримінологічного дослідження : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Держ. наук.-дослід. ін-т МВС Укр. Київ, 2013. 40 с.
125. Кулик О. Територіальний розподіл злочинності в Україні: усталені закономірності та сучасні тенденції. *Наука і правоохоронна діяльність*. 2016. №1. С. 149–156. URL: https://naukaipravoochorona.com/journal/ukr/2016_1.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)
126. Кулієв А. Ю. Віктимологічна профілактика насильницьких злочинів проти особистості : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2010. 17 с. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4g3dG0azrfkJ:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_low/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DARD%26P21DBN%3DARD%26Z21ID%3D%26Image_file_name%3DDOC/2010/10kayzpo.zip%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1&cd=9&hl=uk&ct=clnk&gl=ua. (дата звернення: 01.03.2024)
127. Курс кримінології: Загальна частина : підручник : у 2-х кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; за заг. ред. Джужа О. М. Київ : Юрінком-Інтер, 2001. Книга 2. 380 с.
128. Курс кримінології: Особлива частина : підручник : у 2 кн. Кн. 2. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, М. І. Мельник та ін.; за заг. ред. О. М. Джужа. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 480 с.
129. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн./ А. П. Закалюк. Київ : Видавничій дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 423 с. URL: <https://studfile.net/preview/5169836/>. (дата звернення: 01.03.2024)
130. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. / А. П. Закалюк. Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів Київ : Видавничій дім «Ін Юре», 2007. 250 с.

131. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. / А. П. Закалюк. Кн. 3: Практична кримінологія. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 320 с.

132. Лагоцька В. Ф. Історична генеза дослідження проблеми жіночої рецидивної злочинності в кримінологічній науці. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 1(10). С. 205-209. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2016/47.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

133. Лановенко И. П. Наркотизм и преступность. Київ : Наукова думка, 1994. 343 с.

134. Левченко Ю. О. Віктимологічний аспект у запобіганні насильницьких побутових злочинів. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 122-124. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-proty-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>. (дата звернення: 01.03.2024)

135. Левченко Ю.О. Віктимологічний аспект у запобіганні насильницьких побутових злочинів. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку: збірник тез доповідей науково-практичної конференції (Харків, 05.05.2019 р.)*. Харків: ХНУВД, 2019. С. 122-124. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/56.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

136. Лопашук Д. І. Відмежування злочину умисне вбивство, вчинене на замовлення, від суміжних злочинів. *Юридична наука*. 2016. № 6. С. 29-38. Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2016_6_5. (дата звернення: 01.03.2024)

137. Лук'янчиков Є. Щодо поняття криміналістичної характеристики злочинів. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 2. URL: http://historylaw.eenu.edu.ua/publ/2_2013/rozdil_iv_kriminalne_ta_kriminalno_vikonavc

he_pravo_kriminologija_kriminalnij_proces/e_luk_janchikov_shhodo_ponjattja_kriminali_stichnoji_karakteristiki_zlochiv/20-1-0-74. (дата звернення: 01.03.2024)

138. Лукашевич С. Ю., Бочарова К. А., Кападзе А. С. Сучасні теорії індивідуальної злочинної поведінки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2016. Вип. 3(2). С. 76-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2016_3%282%29__19. (дата звернення: 01.03.2024)

139. Лукашевич С. Ю., Бочарова К. А., Бурба М. А. Психофізичні та генетичні теорії індивідуальної злочинної поведінки. *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 28. С. 26–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2016_28_6. (дата звернення: 01.03.2024)

140. Луценко Ю. В., Денисенко М. М. Протидія злочинності в умовах воєнного стану: теоретико-правові проблеми. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Випуск 3(44). С. 70–75.

141. Луценко Ю. В. Проблеми законодавчого регулювання обігу зброї в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2023. Том 34 (73) № 3. С. 108 – 113.

142. Луценко Ю. В. Правові проблеми легалізації зброї: національний та зарубіжний досвід. *Право. UA*. 2023. № 5. С.168-173.

143. Мартинюк А.І. Дослідження незаконних потоків зброї. Україна. Короткий інформаційний документ. Small Arms Survey. 2017 р. 8 с. URL: <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-BP3-Ukraine-UKR.pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)

144. Маршуба М. О. Основные количественные показатели корыстно-насильственной преступности несовершеннолетних (криминологический анализ). *Право і суспільство*. 2015. № 6-2. С. 156-161. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/6_2_2015/part_1/29.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

145. Медицький І. Б. Вплив соціальних факторів на злочинність в умовах становлення незалежної Української держави : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. юрид. ін-т, Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ. 2007. 214 с.

146. Мельник Р. Критерії класифікації атипової (саморобної) вогнепальної зброї. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 3. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/7-2015/melnik.pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)

147. Миронюк Т. В. Кримінологічна характеристика злочинності іноземців в Україні на сучасному етапі. *Розвиток юридичної науки: проблеми та рішення очима здобувачів вищої освіти* : матеріали наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти Київ, 14 квітня. 2016 р. Ч. 2. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 44–49. <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/2924/1/тези%20миронюк%202.pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)

148. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : прийнятий на сесії Генеральної Асамблеї ООН 16.12.1966 р. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text. (дата звернення: 01.03.2024)

149. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Прийнятий на сесії Генеральної Асамблеї ООН 16.12.1966 р. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text. (дата звернення: 01.03.2024)

150. Мозоль, А. П. Кримінологічні проблеми нелегальної міграції в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 18 с.

151. Мотив. *Академічний тлумачний словник (1970—1980)* : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/motyv>. (дата звернення: 01.03.2024)

152. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації. Навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : Юрінком Інтер. 2009. 512 с.

153. Найда В. О. Проблемні питання взаємодії поліції з громадськими формуваннями в ході запобігання злочинам проти громадської безпеки і публічного порядку. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 147-149.

154. Оберемко Ю. Загальносоціальне запобігання умисним вбивствам, що вчиняються з корисливих мотивів. *Часопис Київського університету права*. 2016. №2. С. 339-343. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/issue/view/59/2-2016-pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)
155. Оберемко Ю. Спеціально-кримінологічне запобігання умисним вбивствам з корисливих мотивів. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 135. С. 167-178. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/83628/83467>. (дата звернення: 01.03.2024)
156. Оболенцев В. Ф. Актуальні проблеми латентної злочинності: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2001. 185 с.
157. Оболенцев В. Ф. Системний підхід у кримінальному праві: досягнення та перспективи застосування. *Теорія і практика правознавства*. 2022. № 2(20). С. 189–199. <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2021.2.240557>. (дата звернення: 01.03.2024)
158. Оболенцев В. Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження. Харків : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. 128 с.
159. Одинадцять загальнонаціональне опитування: особиста свобода, безпека та питання зброї. *Соціологічна група «Рейтинг»* : веб-сайт. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/odinnadcatyyu_obschenacionalnyu_opros_lichnaya_svboda_bezopasnost_i_voprosy_oruzhiya.html. (дата звернення: 01.03.2024)
160. Однолько І. В. Сучасна латентність злочинності в Україні: Реалії та перспективи. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 4. С. 260-266.
161. Олексій Резніков: Мета Кремля – не Україна, вони хочуть, щоб світу стало страшно. *РБК – Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/aleksey-reznikov-tsel-kremlya-ukraina-hotyat-1645047561.html>. (дата звернення: 01.03.2024)
162. Опитування про вільне володіння зброєю: 59% користувачів «Дії» підтримали легалізацію. *Слово і діло: аналітичний портал* : веб-сайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/01/novyna/suspilstvo/opytuvannya-pro-vilne-volodinnya-zbroyeu-59-korystuvachiv-diyi-pidtrymaly-lehalizacziyu>. (дата звернення: 01.03.2024)
163. Орлов Ю. В. Кримінологічна експертиза нормативно-правових актів і їх проєктів: науково-методичне забезпечення : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.08 / Київ :

ДНДІ МВС України, 2010. 21 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2645/kriminologichna_ekspertiza_normativno_pr.pdf?sequence=2. (дата звернення: 01.03.2024)

164. Оробець К.М., Ємельяненко В.В. Воєнні злочини: поняття, особливості та співвідношення з військовими кримінальними правопорушеннями за Кримінальним кодексом України. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 11(13). С. 123-136. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/2811/2824>. (дата звернення: 01.03.2024)

165. Оробець К.М., Ємельяненко В.В. Образа честі і гідності військовослужбовця як форма об'єктивної сторони кримінального правопорушення за ст. 435-1 КК України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. Вип. 75. Ч. 2. С. 93-99. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/276145/271017>. (дата звернення: 01.03.2024)

166. Оробець К.М. Проблеми розмежування кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном і його збереження та суміжних кримінальних правопорушень. *Наука і техніка. Серія: Право*. Київ. 2023. Вип. 12 (26). С. 182-194.

167. Паклина Т. Институт «убийство по неосторожности» в украинской правовой традиции: юридико-психологический аспект. *Leges si Viata*. 2016. №11/2. С. 8. Режим доступу: URL: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2016/11-2/22.pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)

168. Панов Н. И., Щур Б. В. Междисциплинарный подход к изучению способа совершения преступления. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2013. Вип. 13. С. 12-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpsek_2013_13_6. (дата звернення: 01.03.2024)

169. Пашковська М. В., Кислицька Н. В. Особливості правового регулювання діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків: ХНУВС, 2019.

С. 159-161. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-proty-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>. (дата звернення: 01.03.2024)

170. Петінова О. Б. Алкоголізм як форма девіантної поведінки молоді. *Культура народів Причорномор'я. Симферополь*. 2007. № 117. С. 152-156. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/107931/34-Petinoва.pdf?sequence=3>. (дата звернення: 01.03.2024)

171. Пироженко О. С. Кримінальна відповідальність за незаконне поводження зі зброєю (ст. 263 кк України): на часі зміни у правозастосуванні. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). С. 22-23. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/76.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

172. Плисюк Н.М. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2011. 231 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/783>. (дата звернення: 01.03.2024)

173. Подільчак О. М. Мотиви та мотивація злочинів, учинених жінками : дис... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Харків, 2005. 237 с. URL: <https://shag.com.ua/podilechak-olega-mikolayivna.html>. (дата звернення: 01.03.2024)

174. Поклад В. І. Методологія та методика вивчення латентної злочинності : навч. посібник. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2007. 48 с.

175. Політологія: мільтимедійний навчальний підручник. *Кафедра філософії права та юридичної логіки НАВС України* : веб-сайт. URL: [https://arm.nai.au.kiev.ua/books/politolog\(2018-11-14\)/inf/slovnyk.html](https://arm.nai.au.kiev.ua/books/politolog(2018-11-14)/inf/slovnyk.html). (дата звернення: 01.03.2024)

176. Полюга І. С. Особливості кваліфікації злочинів щодо недбалого і незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного*

порядку : Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 171-173. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-protu-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>. (дата звернення: 01.03.2024)

177. Поняття і класифікація причин та умов, що сприяють вчиненню злочину/Литвонов О.М.. *Форум права*. 2008. № 2. С. 323-327. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2008_2_41. (дата звернення: 01.03.2024)

178. Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України: затв. Наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Офісу Генерального прокурора 09 березня 2022 року № 177/450/46. *Офіційний вісник України*. 2022. № 20. Ст. 1071.

179. Порядок застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2022 р. № 448. *Офіційний вісник України*. 2022.

180. Порядок застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї та набоїв до неї під час виконання завдань територіальної оборони : затв. пост. Каб. Міністрів України від 29 груд. 2021 р. № 1448. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 41

181. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.

182. Пояснювальна записка до проекту Закону «Про вогнепальну зброю цивільного призначення» від 01.12.2014 № 1135. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52560. (дата звернення: 01.03.2024)

183. Про Асоціацію. Українська асоціація власників зброї : веб-сайт. URL: <https://uavz.org/about/>. (дата звернення: 01.03.2024)

184. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : закон України від 08.07.2011 р. № 3671-VI. *Голос України*. 2011. № 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

185. Про боротьбу з тероризмом : закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV. *Голос України*. 2003. № 77. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

186. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження споживання і продажу пива та слабоалкогольних напоїв» : Закон України від 21.01.2010 № 1824-VI. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1824-17#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

187. Про громадянство України : Закон України від № 2235-III від 18.01.2001. Дата оновлення: 27.10.23. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

188. Про офіційну статистику : закон України від 16.08.2022 р. № 2524-IX. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#n350>. (дата звернення: 01.03.2024)

189. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : закон України від 3 березня 2022 р. № 2114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

190. Про запобігання корупції : закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700. *Голос України*. 2014. № 206. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

191. Про запобігання та протидію домашньому насильству : закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Дата оновлення: 31.12.2023. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

192. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями

метальними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ Міністерства Внутрішніх Справ України від 21.08.98 № 622. Дата оновлення: 23.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#top>. (дата звернення: 01.03.2024)

193. Про затвердження Положення про дозвільну систему : постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.1992 р. № 576. Дата оновлення: 19.05.2022 *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-92-п>. (дата звернення: 01.03.2024)

194. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення : Наказ Генерального прокурора України від 30.06.2020 № 298. *Офіс Генерального прокурора* : веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=209212. (дата звернення: 01.03.2024)

195. Про затвердження Положення про функціональну підсистему «Єдиний реєстр зброї» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10.01.2022 р. № 2. Дата оновлення: 05.07.2023. *Міністерство внутрішніх справ України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0090-22#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

196. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини : наказ МВС України, Міністерства охорони здоров'я України та Генеральної прокуратури України від 29.09.2017 № 807/1193/279. *Офіційний вісник України*. 2017. № 95. Ст. 2909.

197. Про затвердження форм єдиної звітності про стан кримінальної протиправності : Наказ Генерального прокурора України від 30.06.2020 р. № 299. *Офіс Генерального прокурора* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0299905-20#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

198. Про імміграцію : закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI. *Голос України*. 2011. № 199. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

199. Про ліцензування видів господарської діяльності : закон *України* від 02.09.2015 р. № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

200. Про медіа : закон *України* від 13 грудня 2022 р. № 2849-IX. Дата оновлення: 11.02.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

201. Про мисливське господарство та полювання : закон *України* від 22.02.2000 р. № 1478-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2000. № 18. Ст. 132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

202. Про національну безпеку *України*: Закон *України* від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

203. Про обіг зброї невійськового призначення : Проект Закону *України* від 09.02.2009 № 2105. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2105&sk1=7. (дата звернення: 01.03.2024)

204. Про оперативно-розшукову діяльність : закон *України* № 2135-XII від 18.02.1992. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

205. Про основи національного спротиву : закон *України* від 16.07.2021 № 1702-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 41. Ст. 339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20/card6#Public>. (дата звернення: 01.03.2024)

206. Про особливості видачі громадянам *України* дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану : наказ МВС *України* від 01.03.2022 № 170. *Офіційний вісник України*. 2022. №17/1. Ст. 953. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0273-22/card6#Public>. (дата звернення: 01.03.2024)

207. Про внесення змін до деяких законів *України* щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території *України*: закон *України* від

24.02.2022 р. № 2217-IX. *Голос України*. 2022. № 98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2217-20#n173> (дата звернення: 01.03.2024)

208. Про порядок обліку фактів звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів і підрозділів поліції : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ та Міністерства охорони здоров'я України від 06.07.2016 № 612/679. *Офіційний вісник України*. 2016. № 64. Ст. 2160.

209. Про право власності на окремі види майна : постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 35. Ст. 517.

210. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 №389 VIII. Дата оновлення: 19.10.2023. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n48>. (дата звернення: 01.03.2024)

211. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI. *Голос України*. 2011. № 199. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

212. Про прикордонний контроль : закон України від 05.11.2009 р. № 1710-VI. *Голос України*. 2009. № 232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

213. Про протидію торгівлі людьми: закон України від 20.09.2011 р. № 3739-VI. *Голос України*. 2011. № 192. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

214. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 квітня 2018 року «Про широкомасштабну антитерористичну операцію в Донецькій та Луганській областях» : указ Президента України від 30.04.2018 № 116/2018. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 84. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/2018>. (дата звернення: 01.03.2024)

215. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV. *Голос України*. 2004. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

216. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами від 26 квітня 2002 р. № 3. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02>. (дата звернення: 01.03.2024)

217. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : закон України від 22.06.2000 № 1835-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 40. Ст. 338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

218. Продан Т. В. Кримінологічна характеристика жіночої насильницької злочинності в Україні : монографія. Чернівці: Технодрук, 2020. 284 с.

219. Проект Закону про вогнепальну зброю цивільного призначення від 01.12.2014 № 1135. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52560. (дата звернення: 01.03.2024)

220. Проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю від 25.06.2021 № 5708. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190>. (дата звернення: 01.03.2024)

221. Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : прийнятий сесією Генеральної асамблеї ООН 31.05.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 54. Ст. 1991.

222. Путєвська К. Ю., Зайцев В. Б. Мотив злочину та його значення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 327-329. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/80.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

223. Резніков: Без масової видачі зброї на початку вторгнення Україна б втратила Київ, Миколаїв, Одесу. *Суспільне Новини* : веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/564843-reznikov-bez-masovoi-vidaci-zbroi-na-pocatku-vtorgnenna-ukraina-b-vtratila-kiiv-mikolaiv-odesu/>. (дата звернення: 01.03.2024)

224. Результати дослідження “Незаконний обіг і використання зброї в Україні у 2020”. *Центр безпекових досліджень “СЕНСС”* : веб-сайт. URL: <https://censs.org/illcit-arms-2020/>. (дата звернення: 01.03.2024)

225. Рибачук В. І. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти боротьби з незаконними діями при поводженні зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами: дис... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2001. 182 с.

226. Рихліцький В. Зброя для населення. Як і що можна легально купити в Україні? *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/08/9/690177/>. (дата звернення: 01.03.2024)

227. Рішення Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності щодо експертного висновку до законопроекту № 5708 "Проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю". *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1239731>. (дата звернення: 01.03.2024)

228. Робак В. А. Незаконне поводження з вогнепальною зброєю. *Часопис Київського університету права*. 2013. Вип.2. С.294-296. URL:http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chkup_2013_2_71.pdf(дата звернення: 01.03.2024)

229. Романов О. Зброя: законодавчий аспект. *Юридичний журнал*. 2005. № 2(32). С. 32–38.

230. Романцова С. Особа злочинця-терориста: кримінологічний огляд. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 1(4) Р. 134-138. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2988/1Особа%20злочинця%20терориста.pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)

231. Савченко А. В. Мотив і мотивація злочину : монографія. Київ : Атіка, 2002. 144 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2013/Savchenko_2002.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

232. Саско О. І. Щодо поняття латентної злочинності та причин її виникнення. *Історико-правовий часопис*. 2017. № 1(9). С. 150-155.

233. Свірін М. О. Запобігання підрозділами Національної поліції злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Вип. 4. С. 251-260. Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2016_4_30. (дата звернення: 01.03.2024)
234. Семенишин М. О. Кримінологічна детермінація корисливо-насильницької злочинності. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 1. С. 161–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2020_1_21. (дата звернення: 01.03.2024)
235. Сердюк П. П. Относительное измерение интенсивности преступности: монографія. Запорожье : Кругозор, 2016. 1000 с.
236. Сімейний кодекс України : закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Ст. 3. *Голос України*. 2002. № 38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)
237. Сомарчук М. В. Диференціація кримінальної відповідальності за вбивство, поєднане з іншими злочинами. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 358-365. Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2016_1_51. (дата звернення: 01.03.2024)
238. Сотула О. Умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості: компаративістське дослідження. *Право і суспільство*. 2016. №3. Ч. 2. С. 189-193. Режим доступу: URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/3_2016/part_2/34.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)
239. Сотула О. Умисне вбивство з хуліганських мотивів з погляду правової компаративістики. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2016. №2. С. 87-94. Режим доступу: URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/visnik-2-2016/2584-sotula-o-s-umisne-vbivstvo-z-khuliganskikh-motiviv-z-poglyadu-pravovoji-komparativistiki>. (дата звернення: 01.03.2024)
240. Статистика. *Офіс Генерального прокурора* : веб-сайт. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>. (дата звернення: 01.03.2024)
241. Стаття. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980) : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/statj>. (дата звернення: 01.03.2024)

242. Сташис В. В., Бажанов М. И. Преступления против личности в УК УССР и судебной практике. Изд. 2-е, испр. и доп. Харьков : Вища шк., 1987. 216 с.
243. Сташис В. В., Бажанов М. И. Особа під охороною кримінального закону. Харків : Право, 1996. 224 с.
244. Тарасенко Ю. М. Кількісні та якісні показники злочинності переміщених осіб в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного Університету*. 2018. Вип. 3. Том 2. С. 127-131. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1745/1/30%20Тарасенко.pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)
245. Тельпіс М.В. Знаряддя та засоби вчинення злочину як обов'язкові ознаки об'єктивної сторони складу злочину. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2018. Вип. 53. Том 2. С.82-87. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2020/12/No.53-2.pdf>. (дата звернення: 01.03.2024)
246. Тимошенко В. І. Агресивна поведінка: її сутність та причини. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 6(164). С. 55-63. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2700/1/Тимошенко%20В.І.Агресивна%20поведінка%20її%20сутність%20та%20причини.%20.PDF>. (дата звернення: 01.03.2024)
247. Титаренко О. О. Кримінологічна складова у стратегічних документах регіонального розвитку Донецької та Луганської областей. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС. м. Харків, 18 квітня 2019 року. Харків: ХНУВС, 2019. С. 195-197. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-proty-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>. (дата звернення: 01.03.2024)
248. Ткачова О. В. Детермінація насильницької злочинності. *Вісник Академії правових наук України*. 2014. № 2 (77). С.170-179.
249. Ткачова О. В. Мотиви і мотивація вчинення умисних вбивств. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 5. С. 197–200. Режим доступу: URL: http://lsey.org.ua/5_2015/55.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

250. Ткачук В. Є. Вища освіта як один із чинників запобігання злочинності (на основі результатів дослідження механізму протиправної поведінки осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі). *Часопис Київського університету права*. 2013. Вип. 2. С. 297-299.

251. Україна в міжнародних індексах. *Державної служби статистики України* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 01.03.2024)

252. Федоров М. П. Адміністративно-правове регулювання відносин, пов'язаних з реалізацією права громадян на зброю та спеціальні засоби індивідуального захисту : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2000. 218 с.

253. Федоровська Н. В., Приходько О. О. Протидія незаконному обігу зброї, боєприпасів та вибухівки. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку*: Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС. м. Харків, 18 квітня 2019 року. Харків : ХНУВС, 2019. С. 201-203. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-proty-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>. (дата звернення: 01.03.2024)

254. Федоров О.В. Методологічне значення інформації для розробки заходів запобігання злочинності в системі інформаційного суспільства. *Теорія та практика правознавства*. 2022. № 67. С. 67–81.

255. Фіалка М. І. До проблеми визначення змісту терміна "кримінологічна характеристика злочинності". *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2015. № 1. С. 237-246. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkawk_2015_1_21. (дата звернення: 01.03.2024)

256. Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (27 квіт. 2018 р., м. Харків). Харків : ХНУВС, 2018. 122 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/15f41f65-507c-45de-935e-4eea4c4c4394/content>. (дата звернення: 01.03.2024)

257. Харитонов С., Володіна О., Гальцова В. Соціальна небезпека домашнього насильства і необхідність реабілітації його жертв. *Wiadomości Lekarskie*, 2020. VOLUME LXXIII, ISSUE 12 PART.

258. Харитонов С.О., Дунаєва Т.Є., Русанова Л.В. Специфіка заходів запобігання злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії РФ проти України. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Право»*. 2023. Вип. № 11(17). С. 702 – 711.

259. Храмцов О. М. Кримінально-правове та кримінологічне забезпечення охорони особи від насильства: моногр. Харків: НікаНова, 2015. 472 с.

260. Христич І. О. Вимірювання корупційних ризиків у приватній сфері – один із напрямків протидії злочинам проти публічного порядку. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 року). Харків: ХНУВС, 2019. С. 215-216. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-proty-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>. (дата звернення: 01.03.2024)

261. Цвіркун Н. Ю. Щодо необхідності законодавчої регламентації обігу зброї в Україні. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). С. 219-220. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/102.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

262. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003. № 435-IV. Дата оновлення 30.01.2024. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. (дата звернення: 01.03.2024)

263. Черевко К. О. Щодо питання поводження зі зброєю в Україні. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м.Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків:

ХНУВС, 2019. С. 222-224. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-proty-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>. (дата звернення: 01.03.2024)

264. Чернявський О. В. Доцільність виокремлення ст. 263-1 КК України. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків: ХНУВС, 2019. С. 224-225. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-proty-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>. (дата звернення: 01.03.2024)

265. Чоловік і жінка. Основні відмінності фізіології. *Garmonya* : веб-сайт. URL: <https://garmonya.in.ua/cholovik-i-zhinka-osnovni-vidminnosti>. (дата звернення: 01.03.2024)

266. Шайтуро О. П. Заходи протидії злочинності в межах реалізації проектів «Безпечне місто». *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 року). Харків: ХНУВС, 2019. С. 225-226. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2257/-kryminalno-pravovi-ta-kryminologichni-zasoby-protydii-zlochynam-proty-gromadskoi-bezpeky-ta-publichnogo-poryadku--18042019-tezy-dopovidey-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-do-25-richchya-khnuvs>. (дата звернення: 01.03.2024)

267. Шакун В. І. Кримінологічний вектор українських реформ. *Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи* : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримінально-виконавчого права (м. Харків, 9 груд. 2016 р.) / за ред. В.Я. Тація, Б.М. Головкина. Харків : Право, 2016. С. 9-15. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2016/SB_50_Kriminolog_9_12_2016.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

268. Шалгунова С.А. Особа насильницького злочинця : моногр. / 2-е вид. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 548 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1692/1/%D0%A8%D0%B0%D0%BB%D0%B3%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

269. Шапочка Т. І. Контроль та нагляд у сфері дозвільної системи як різновид видів контролю та нагляду в державному іправлінні. *Наука і правоохоронна*. 2016. Вип. 1(31). С. 145-149. URL: https://naukaipravoohorona.com/journal/ukr/2016_1.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

270. Шевченко Л. А. Исследование личностных особенностей женщин-преступниц : дис... канд. психол. наук : 19.00.01. Харків, 1996. 198 с.

271. Шевчук Т.І. Кримінологічна характеристика та запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2013. 271 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/833>. (дата звернення: 01.03.2024)

272. Шнайдер Г. Й. Криминология : пер. с. нем. / под общ. ред. предисл. Л. О. Иванова. Москва, Изд. группа «Прогрес», «Универс», 1994. 504 с.

273. Шостко О. Ю. Біологічні та психологічні теорії пояснення злочинної поведінки неповнолітніх у США. *Теорія і практика правознавства*. 2015. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_26. (дата звернення: 01.03.2024)

274. Шостко О. Ю., Подільчак О. М. Сучасні світові тенденції злочинності. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 148. С. 184-200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2020_148_18. (дата звернення: 01.03.2024)

275. Шрамко С. С. Деякі питання участі громадян в охороні публічного порядку. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків: ХНУВС, 2019. С. 233-234.

276. Шредер М., Шумська О. Нелегальний обіг боєприпасів в Україні. Звіт «Small Arms Survey». Червень 2021 р. Женева : Small Arms Survey, Женевський

інститут міжнародних відносин та розвитку, 2021. URL: https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-Report-Illicit-Ammunition-Ukraine-UKR_0.pdf. (дата звернення: 01.03.2024)

277. Шувальська Л. Р. Встановлення судом особливостей суб'єкта насильницького злочину проти життя та здоров'я: психолого-правові засади: дис... канд. юрид. наук: 19.00.06. К., 2013. 190 с.

278. Щодо правових аспектів організації протидії незаконному обігу вогнепальної зброї. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень* : веб-сайт. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/969>. (дата звернення: 01.03.2024)

279. Щороку понад 1,8 мільйона українок потерпають через домашнє насильство. *Укрінформ* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2588861-soroku-ponad-18-miljona-ukrainokpoterpaut-cerez-domasne-nasilstvo.html>. (дата звернення: 01.03.2024)

280. Юрченко О.Ю. Роль віктимної поведінки потерпілих при вчиненні тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2004 р. 15 с.

281. Яра О. С. Кримінологічні аспекти запобігання некорисливій насильницькій злочинності : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2007. 225 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА
ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Войцеховський Б.О. Латентність злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. *Теорія і практика правознавства*. 2020. Вип. 2 (18). С. 1-8. doi: 10.21564/2225-6555.2020.18.214814

2. Войцеховський Б.О. Кримінологічна характеристика насильницьких злочинів, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї. *Теорія і практика правознавства*. 2021. Вип. 2 (20). С. 214-224. doi: 10.21564/10.21564/2225-6555.2021.2.243745

3. Войцеховський Б.О. Дозвільна система у запобіганні кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 7. С. 341-345. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/79>

4. Войцеховський Б.О. Запобігання кримінальних правопорушень (злочинів) проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії РФ проти України. *Věda a perspektivy*. 2023. Вип. 9 (28). С. 330-343. doi: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-9\(28\)-330-343](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-9(28)-330-343)

5. Войцеховський Б. О. Чинники формування агресивного мотиву злочинів проти життя та здоров'я, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Том 2, вип. 79. С. 155-160. doi: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.23>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Войцеховський Б. О. Незаконний обіг вогнепальної зброї, як фактор організованої злочинності. *Протидія організованій злочинності і корупції*: матеріали ХІХ Всеукраїнської наукової конференції з кримінології (м. Харків, 2 грудня 2019 р.). Харків: Право, 2019. С. 22-24. (доповідь на конференції)

2. Войцеховський Б. О. Участь громадянського суспільства в протидії криміногенним загрозам у зв'язку пандемією коронавірусу. *Правові засади*

епідемічної безпеки: виклики та перспективи: матеріали інтернет-конференції (м.Харків, 29 квітня 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 48-51. (доповідь на конференції)

3. Войцеховський Б. О. Criminological analysis of the impact on crime of the decision of the government of Canada to ban specific models of semi-automatic rifles and carbines. *Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м.Харків, 29 травня 2020 р.). Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2020. С. 124-126.

4. Войцеховський Б. О. Проблема корупції в сфері видачі дозволів на зброю. *Запобігання корупції у приватному секторі*: матеріали науково-практичного онлайн «круглого столу», присвяченого 25-річчю із дня створення НДІ вивчення проблем злочинності та 95-річчю із дня народження академіка Володимира Сташиса (м.Харків, 1 липня 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 174-175.

5. Войцеховський Б. О. Цінність життя людини у контексті обґрунтування заходів запобігання тяжких насильницьких злочинів. *Злочинці і жертви злочинів*: матеріали XX Всеукраїнської наукової конференції з кримінології (м.Харків, 12 листопада 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 124-126.

6. Войцеховський Б. О. Корупція в сфері видачі дозволів на зброю та шляхи її подолання. *Актуальні проблеми запобігання корупції*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, аспірантів і молодих вчених (м.Харків, 14 квітня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 75-77. (доповідь на конференції)

7. Войцеховський Б. О. Вогнепальна зброя і безпека людини. *Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності*: матеріали XII наукової інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м.Харків, 22-23 квітня 2021 р.). Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2021. С. 75-78.

8. Войцеховський Б. О. Необережні злочини проти життя та здоров'я особи вчиненні з застосуванням вогнепальної зброї та запобігання їм. *Протидія злочинності і корупції*: матеріали міжнародної наукової конференції з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених (м.Харків, 16 листопада 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 61-62. (доповідь на конференції)

Додаток Б

**СПЕЦІАЛІЗОВАНА АНКЕТА ДЛЯ СУЦІЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ СУДОВИХ
РІШЕНЬ, УХВАЛЕНИХ СУДАМИ УКРАЇНИ У 2019-2020 р.р.**

**ЩОДО ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я, ЩО БУЛИ ВЧИНЕНІ ІЗ
ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ**

№ справи	№ рішення	Суд	Дата прийняття	Стаття/статті
Вік злочинця (повнолітній/неповнолітній)				
Стать				
Місце роботи				
Громадянство				
Сімейне становище				
Освіта				
Осудність (дієздатність), наявність психічних розладів				
Наявність судимості, статті				
Зброя злочинця (легальна/службова/нелегальна)				
Марка зброї				
Місце злочину (Область, місто, село; районний/обласний центр)				
Домоволодіння/громадське місце/ за межами населеного пункту				
Умисел/необережність				
Мотив/мета				
Суміжні злочини				
Співучасть/форма співучасті				

Пом'якшуючі обставини	
Обтяжуючі обставини (в тому числі стан сп'яніння)	
Характер відносин з потерпілим (родинні, спільна робота, приятелі, не знайомі)	
Провокуюча поведінка потерпілого: так/ні	
Наявність у потерпілого зброї (якщо так, то якої)	
Застосування потерпілим зброї для захисту	
Латентизація (приховування) злочину	
Термін латентизації	
Інші деталі про злочин	
Інші деталі про особу злочинця	

ЗВЕДЕНІ ДАНІ ОПИТУВАННЯ: «АНКЕТА ДЛЯ ТИХ, ХТО НА СЬОГОДНІ МАЄ ЗБРОЮ АБО ЇЇ ВИКОРИСТОВУЄ У СЛУЖБОВИХ ЦІЛЯХ»

На питання «Яким типом зброї Ви володієте чи *маєте право* користуватися для виконання службових обов'язків? (можна обрати кілька позицій)» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: гладкоствольна мисливська рушниця - 55 (39 %); нарізна мисливська зброя - 23 (16,3 %); зброя, що видана для виконанням службових обов'язків 97 (68,8 %); нагородна зброя - 0 (0 %); травматична зброя, газовий пістолет - 44 (31,2 %); пневматика - 21 (14,9%); холодна зброя - 1 (0,7%).

На питання «Який маєте досвід володіння (використання) *вогнепальної зброї?*» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: до 1 року 3 (2,1%); до 3 років 16 (11,3%); 3 – 6 років 30 (21,3%); 7 – 10 років 19 (13,5%); понад 10 років 73 (51,8%).

На питання «Що Вас мотивує володіти (використовувати) *вогнепальною зброєю?* (можна обрати кілька варіантів)» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: це – службова ситуація і не більше – 67 (47,5%); я люблю полювання, це моє хобі –26 (18,4%); зараз це модно і я не хочу відставати від інших – 2 (1,4%); є потреба мати зброю для самозахисту, захисту бізнесу тощо –70 (49,6%); ми живемо у непевні часи, триває агресія проти України і краще мати зброю у близькому доступі –97 (68,8%); наявність гарної зброї – свідомство певного статусу у суспільстві – 12 (8,5%); подобається стріляти в тирі – 1 (0,7%).

На питання «В якій мірі Ви готові застосувати зброю з метою самозахисту або захисту близьких Вам людей чи майна?» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: фактично не готовий

– 0 (0%); скоріше не готовий, але усе залежить від обставин – 2 (1,4%); готовий в ситуації крайньої необхідності, якщо є, наприклад, загроза життю – 71 (50,4%); готовий завжди використовувати, якщо є реальні загрози мені, близьким людям та майну – 68 (48,2%).

На питання «Чи були Ви у ситуаціях, коли наявність *вогнепальної зброї*, що знаходиться у Вашому володінні або користуванні, утримало інших людей від реального посягання проти Вас або інших осіб?» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: так – 80 (56,7%); ні – 61(43,3%).

На питання «Чи доводилося Вам з метою самозахисту або захисту інших осіб погрожувати іншим особам зброєю?» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: так – 72 (51,1%); ні – 69 (48,9%).

На питання «Чи доводилося Вам з метою самозахисту або захисту інших осіб застосовувати вогнепальну зброю?» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: так – 56 (39,7%); ні – 85 (60,3%).

На питання «Якщо Ви застосовували вогнепальну зброю (погрожували застосувати), то за яких обставин?» (можна обрати кілька позицій) серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: виконання правоохоронних функцій – 39 (32,2%); виконання службових обов'язків у зоні проведення АТО/ООС – 108 (89,3%); в межах роботи охоронця – 6 (5%); захист від нападу – 30 (24,8%); не доводилось -1 (0,8%); полювання – 1 (0,8%).

На питання «Чи маєте Ви потребу у розвитку навичок поводження з *вогнепальною зброєю*, тренуваннях, навчальних стрільбах тощо?» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі

відповіді: так – 73 (51,8%); скоріше так – 36 (25,5%); скоріше ні – 12 (8,5%); ні – 20 (14,2%).

На питання «Чи занепокоєні Ви тим фактом, що в країні поширюється нелегальна *вогнепальна* зброя?» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: так – 97 (68,8%); скоріше так – 27 (19,1%); скоріше ні – 11 (7,8%); ні – 6 (4,3%).

На питання «Що треба, на Ваш погляд, робити, аби обіг нелегальної *вогнепальної* зброї зменшувався? (можна обрати кілька відповідей)» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: варто зробити правила володіння вогнепальною зброєю більш «м'якими», наприклад, дозволити обіг короткоствольної зброї - 66 (46,8%); надати можливість легалізації окремих видів незареєстрованої зброї, які не використовувались для вчинення злочинів (наприклад, пістолетів чи гвинтівок військового зразку після позбавлення їх можливості вести автоматичний вогонь) - 62 (44%); посилити кримінальну репресію стосовно продавців нелегальної зброї, представників організованої злочинності, які заробляють на ринку нелегальної зброї - 67 (47,5%); посилити кримінальну відповідальність за володіння зразками бойової зброї, гранатами, вибухівкою тощо - 68 (48,2%); залишити усе так, як є сьогодні – 0 (0%); прийняти Закон «Про зброю» -2 (1,4%).

На питання «Що дає Вам володіння або можливість використання *вогнепальної* зброї у психологічному плані? (можна обрати кілька позицій)» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: нічого такого, що я і так маю - 64 (45,4%); задоволення від належності до особливої категорії людей - 7 (5%); здійснення службових повноважень, заробіток і нічого більше - 36 (25,5%); відчуття більшої впевненості в собі -35 (24,8 %); розширення кругозору й хобі у вільний час - 32 (22,7); реалізація давньої мрії (з дитинства) тримати зброю у руках - 11 (7,8%); задоволення від можливості

спілкуватися на теми зброї з такими як я (входження до «клубу» володарів зброї) - 22 (15,6%); краще почуваюся у суспільстві, де є неадекватні люди - 50 (35,5%).

На питання «Чи існує, на Ваш погляд, корупція з боку правоохоронних органів у сфері надання дозволів на володіння *вогнепальною* зброєю?» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: так, ця сфера геть корумпована - 41 (29,1%); так, корупція є, але не більше ніж будь де - 63 (44,7%); корупція тут є мінімальною - 3 (2,1%); ні, корупції в цій сфері фактично немає - 9 (6,4%); важко сказати - 25 (17,7%).

На питання «Чи зустрічались ви з випадками корупції з боку правоохоронних органів у сфері надання дозволів на володіння *вогнепальною* зброєю?» серед тих, хто на сьогодні має зброю або її використовує у службових цілях було отримано такі відповіді: так, стикався на власному прикладі - 30 (21,3%); особисто ні, але знаю конкретні випадки- 55 (39%); ні не зустрічався -56 (39,7%).

Респондентів, попросили оцінити ступінь гостроти наступних проблем, було отримано наступні результати: «Прийняття закону про *вогнепальну* зброю» – гострою проблемою вважають 39 (27,7%), «є певна проблема» відповіли 74 (52,5%), не бачать проблеми 28 (19,9%); «Реєстрація *вогнепальної* зброї не тільки як мисливського знаряддя, а й офіційно з метою самозахисту» – гострою проблемою вважають 40 (28,4%), «є певна проблема» відповіли 70 (49,6%), не бачать проблеми 31 (22%); «Поширення мережі тренувань, курсів, для володарів *вогнепальної* зброї» – гострою проблемою вважають 31 (22%), «є певна проблема» відповіли 67 (47,5%), не бачать проблеми 43 (30,5%); «Дозвіл на володіння короткоствольною зброєю для цілей самозахисту, охорони майна, бізнесу тощо» – гострою проблемою вважають 54 (38,3%), «є певна проблема» відповіли 60 (43,6%), не бачать проблеми 27 (19,1%); «Право володіння спецзасобами (травматична/газові пістолети) не тільки для особливих категорій громадян, а й для усіх зацікавлених» – гострою проблемою вважають 40 (28,4%), «є певна проблема» відповіли 68 (48,2%), не бачать проблеми 33 (23,4%).

Опитування проводилось серед учасників бойових дій, 135 (95,7%) респондентів чоловіки, жінки - 6 (4,3%), вік респондентів: до 30 років - 27 (19,1%); від 30 до 50 років - 103 (73%); 50 і більше - 11 (7,8%). Професійний статус респондента: робітник, найманий працівник - 5 (3,5%); спеціаліст, інженерно-технічний працівник - 1 (0,7%); керівник, адміністратор - 8 (7,5%); державний службовець - 4 (2,8%); співробітник правоохоронних органів - 26 (18,4%); бізнесмен, самозайнятий, - 15 (10,6%); пенсіонер, тимчасово непрацюючий - 12 (8,5%); військовослужбовець - 67 (47,5%); громадський діяч - 1 (0,7%).

ЗВЕДЕНІ ДАНІ ОПИТУВАННЯ: «АНКЕТА ДЛЯ ТИХ, ХТО НА СЬОГОДНІ НЕ МАЄ ЗБРОЇ І НЕ КОРИСТУЄТЬСЯ ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ»

На питання «**Чи мали Ви досвід у минулому володіння або використання вогнепальної зброї?**» серед тих хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях було отримано такі відповіді: так, була мисливська зброя - 2 (1,3%); так, я служив в армії або проходив службу в інших силових структурах - 146 (94,8%); так, займався стрілецьким спортом - 2 (1,3%); ні - 4 (2,6%).

На питання «**Яке Ваше ставлення до законного обігу вогнепальної зброї у країні (наявність легальної вогнепальної зброї на руках у населення)?**» серед тих хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях було отримано такі відповіді: я не проти, якщо це у відповідності до закону - 109 (70,8%); в цілому не проти, але є сумніви, що усі операції зі зброєю є в рамках закону - 21 (13,6%); я в цілому проти наявності зброї на руках у цивільних - 15 (9,7%); категорично проти, вважаю будь-яка зброя – це зло - 9 (5,8%).

На питання «**З якою метою, на Ваш погляд, люди отримують дозвіл на володіння вогнепальною зброєю?**» серед тих хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях було отримано такі відповіді: задля виконання службових обов'язків - 64 (41,6%); для полювання - 73 (47,4%); зараз це модно, вони не хочуть відставати від інших - 12 (7,8%); потреба мати зброю для самозахисту, захисту бізнесу - 106 (68,8%); ми живемо у непевні часи, триває агресія проти України і ці люди хочуть мати зброю у близькому доступі - 83 (53,9%); наявність гарної зброї – свідок певного статусу у суспільстві - 16 (10,4%); внутрішній спокій та рівновага на всяк випадок у тебе є чим захиститися - 1 (0,6%); щоб було - 1 (0,6%); бо у нас тепер щось на зразок 90-х - 1 (0,6%).

На питання «**Чи замислюєтесь Ви про придбання вогнепальної зброї на законних підставах?**» серед тих хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях було отримано такі відповіді: так - 83 (53,9%); скоріше так, ніж ні - 35 (22,7%); скоріше ні, ніж так - 17 (11%); ні - 19 (12,3%).

На питання «**Що саме Вас могло б мотивувати, аби придбати вогнепальну зброю на законних підставах?**» серед тих хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях було отримано такі відповіді: нічого, я боюсь зброї або вважаю її небезпечною та непотрібною - 3 (1,9%); можливо страх за власну безпеку і безпеку родини - 62 (40,3%); охорона бізнесу, майна, домівки - 31 (20,1%); бажання стати мисливцем - 6 (3,9%); стрілецький спорт - 5 (3,2%); можливість використання вогнепальної зброї задля захисту країни - 43 (27,9%); покращення

матеріального стану - 1 (0,6%); захист себе та своїх рідних, захист домівки, захист країни - 1 (0,6%); тільки для самозахисту - 1 (0,6%); релігійні переконання - 1 (0,6%).

На питання **«Ви б придбали собі вогнепальну зброю, якщо б це було доступно по ціні? (Довідка: вартість гладкоствольної рушниці – від 6 тис Гривень)?»** серед тих хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях було отримано такі відповіді: так, тоді б точно придбав - 85 (55,2%); можливо, варто це обдумати - 47 (30,5%); ні, в жодному разі - 22 (14,3%).

На питання **«Чи були Ви у ситуаціях, коли наявність легальної зброї у цивільних осіб або у правоохоронців стримало інших людей від реального посягання?»** серед тих хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях було отримано такі відповіді: так - 100 (64,9%); ні - 54 (35,1%).

На питання **«Чи готові Ви виправдати людей, які використовують вогнепальну зброю для самозахисту або захисту майна?»** серед тих хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях було отримано такі відповіді: так - 95 (61,7%); скоріше так - 42 (27,3%); важко сказати - 9 (5,8%); скоріше ні - 1 (0,6%); ні - 7 (4,5%).

На питання **«Чи занепокоєні Ви тим фактом, що в країні поширюється нелегальна вогнепальна зброя?»** серед тих хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях було отримано такі відповіді: так - 113 (73,4%); скоріше так - 30 (19,5%); скоріше ні - 7 (4,5%); ні - 4 (2,6%).

На питання **«Чи стикалися Ви з фактами, коли люди довкола мали на руках нелегальну вогнепальну зброю?»** серед тих хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях було отримано такі відповіді: так - 72 (46,8%); ні - 82 (53,2%).

На питання **«Що треба, на Ваш погляд, робити, аби обіг нелегальної вогнепальної зброї зменшувався?»** серед тих хто на сьогодні не є власниками зброї і не використовує її в службових цілях було отримано такі відповіді: варто зробити правила володіння вогнепальною зброєю більш «м'якими», наприклад, дозволити обіг короткоствольної зброї - 50 (32,5%); надати можливість легалізації окремих видів незареєстрованої зброї, які не використовувались для вчинення злочинів (наприклад, пістолетів чи гвинтівок військового зразку після позбавлення їх можливості вести автоматичний вогонь) - 28 (18,2%); посилити кримінальну репресію стосовно продавців нелегальної зброї, представників організованої злочинності, які заробляють на ринку нелегальної зброї - 37 (24%); посилити кримінальну

відповідальність за володіння зразками бойової зброї, гранатами, вибухівкою тощо - 35 (22,7%); залишити усе так, як є сьогодні - 4 (2,6%).

Опитування проводилось серед учасників бойових дій, 143 (92,9%) респондентів чоловіки, жінки - 11 (7,1%), вік респондентів: до 21 року - 1 (0,6%); від 21 до 30 років - 22 (14,3%); від 30 до 50 років - 106 (68,8%); 50 і більше - 25 (16,2%). Професійний статус респондента: робітник, найманий працівник - 35 (23%); спеціаліст, інженерно-технічний працівник - 19 (12,3%); керівник, адміністратор - 7 (4,5%); державний службовець - 34 (22,1%); бізнесмен, самозайнятий, - 17 (11%); пенсіонер, тимчасово непрацюючий - 31 (20,1); військовослужбовець - 10 (6,4%); медик - 1 (0,6%).

Результати експертного опитування 40 співробітників Головного відділу захисту національної державності Управління Служби безпеки України в Харківській області, 44 поліцейських Харківського районного управління поліції №1 ГУНП в Харківській області, 36 співробітників Відділу контролю обігу зброї ГУ НП в Харківській області

Нижче наведено статті Кримінального кодексу України, відповідно до яких можуть кваліфікуватися насильницькі дії проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї.

Щодо кожного виду злочинів, вчинених з використанням *зарєєстрованої вогнепальної зброї*, оцініть, будь ласка (позначкою «✓»), прогнозований відсоток цих посягань, які з різних причин не були виявлені правоохоронними органами України від загальної кількості фактично вчинених. Просимо дати відповідь за періоди 2020-2021рр. та 2022-2023рр. окремо для кожного виду злочину. Наприклад, якщо ви вважаєте, що правоохоронні органи виявляють понад 90% злочинів за статтею Ст. 115 ККУ «Умисне вбивство» в період 2020-2021рр., зробіть позначку «✓» в клітинці що знаходиться в стовпчику «Зарєєстровано понад 90% вчинених злочинів». **(Вказане запитання задавалось співробітникам Відділу контролю обігу зброї ГУ НП в Харківській області)**

	Період	Зарєєстровано понад 90% вчинених злочинів. (% до загальної кількості)	Зарєєстровано від 50% до 90% вчинених злочинів. (% до загальної кількості)	Зарєєстровано від 10% до 50% вчинених злочинів. (% до загальної кількості)	Зарєєстровано менше 10% вчинених злочинів. (% до загальної кількості)	X - кількість відповідей за певний варіант $((X*95)+(X*70)+(X*30)+(X*5))/n$ а кількість анкет, %
Ст. 115 ККУ «Умисне вбивство»	2020-2021рр.	35 (97,2%)	1 (2,8%)			94,3
	2022-2023рр.	33 (91,7%)	3 (8,3%)			92,9
Ст. 116 ККУ «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання»	2020-2021рр.	35 (97,2%)	1 (2,8%)			94,3
	2022-2023рр.	34 (94,4%)	2 (5,6%)			93,6
Ст. 118 ККУ «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»	2020-2021рр.	34 (94,4%)	2 (5,6%)			93,6
	2022-2023рр.	35 (97,2%)	1 (2,8%)			94,3
Ст. 119 ККУ «Вбивство через необережність»	2020-2021рр.	33 (91,7%)	3 (8,3%)			92,9
	2022-2023рр.	34 (94,4%)	2 (5,6%)			93,6
Ст. 121 ККУ «Умисне тяжке тілесне ушкодження»	2020-2021рр.	32 (88,9%)	4 (11,1%)			92,2
	2022-2023рр.	33 (91,7%)	3 (8,3%)			92,9
Ст. 123 ККУ «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання»	2020-2021рр.	32 (88,9%)	4 (11,1%)			92,2
	2022-2023рр.	33 (91,7%)	3 (8,3%)			92,9
Ст. 124 ККУ «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж	2020-2021рр.	31 (86,1%)	5 (13,9%)			91,5
	2022-2023рр.	30 (83,3%)	6 (16,7%)			90,8

необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»						
Ст. 125 ККУ «Умисне легке тілесне ушкодження»	2020-2021рр.	30 (83,3%)	5 (13,9%)		1 (2,8%)	89,0
	2022-2023рр.	32 (88,9%)	3 (8,3%)		1 (2,8%)	90,4
Ст. 128 ККУ «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження»	2020-2021рр.	33 (91,7%)	2 (5,6%)			93,6
	2022-2023рр.	34 (94,4%)	2 (5,6%)			93,6
Статті 129 ККУ «Погроза вбивством»	2020-2021рр.	29 (80,6%)	6 (16,7%)		1 (2,8%)	79,5
	2022-2023рр.	29 (80,6%)	6 (16,7%)		1 (2,8%)	79,5

Нижче наведено статті Кримінального кодексу України, відповідно до яких можуть кваліфікуватися насильницькі дії проти життя та здоров'я з використанням вогнепальної зброї.

Щодо кожного виду злочинів, вчинених з використанням *вогнепальної зброї*, оцініть, будь ласка (позначкою «✓»), прогнозований відсоток цих посягань, які з різних причин не були виявлені правоохоронними органами України від загальної кількості фактично вчинених. Просимо дати відповідь за періоди 2020-2021рр. та 2022-2023рр. окремо для кожного виду злочину. Наприклад, якщо ви вважаєте, що правоохоронні органи виявляють понад 90% злочинів за статтею Ст. 115 ККУ «Умисне вбивство» в період 2020-2021рр , зробіть позначку «✓» в клітинці що знаходиться в стовпчику «Зареєстровано понад 90% вчинених злочинів».

(Вказане запитання задавалось співробітникам Головного відділу захисту національної державності Управління Служби безпеки України в Харківській області та поліцейським Харківського районного управління поліції №1 ГУНП)

	Період	Зареєстровано понад 90% вчинених злочинів. (% до загальної кількості)	Зареєстровано від 50% до 90% вчинених злочинів. (% до загальної кількості)	Зареєстровано від 10% до 50% вчинених злочинів. (% до загальної кількості)	Зареєстровано менше 10% вчинених злочинів.(% до загальної кількості)	X - кількість відповідей за певний варіант $((X*95)+(X*70)+(X*30)+(X*5))$ /на кількість анкет, %
Ст. 115 ККУ «Умисне вбивство»	2020-2021рр.	39 (46,4%)	44 (52,4%)	1 (1,2%)	0 (0,0%)	81,1
	2022-2023рр.	31 (36,9%)	49 (58,3%)	4 (4,8%)	0 (0,0%)	77,3
Ст. 116 ККУ «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання»	2020-2021рр.	40 (47,6%)	33 (39,3%)	8 (9,5%)	3 (3,6%)	75,8
	2022-2023рр.	30 (35,7%)	47 (56,0%)	5 (6,0%)	2 (2,4%)	75,0
Ст. 118 ККУ «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»	2020-2021рр.	39 (46,4%)	33 (39,3%)	7 (8,3%)	5 (6,0%)	74,4
	2022-2023рр.	38 (45,2%)	36 (42,9%)	5 (6,0%)	5 (6,0%)	75,1
Ст. 119 ККУ «Вбивство через необережність»	2020-2021рр.	40 (47,6%)	33 (39,3%)	8 (9,5%)	3 (3,6%)	75,8
	2022-2023рр.	43 (51,2%)	35 (41,7%)	2 (2,4%)	4 (4,8%)	78,8
Ст. 121 ККУ «Умисне тяжке тілесне ушкодження»	2020-2021рр.	28 (33,3%)	47 (56,0%)	6 (7,1%)	3 (3,6%)	73,2
	2022-2023рр.	33 (39,3%)	39 (46,4%)	4 (4,8%)	8 (9,5%)	71,7

Ст. 123 ККУ «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання»	2020-2021pp.	34 (40,5%)	28 (33,3%)	16 (19,0%)	6 (7,1%)	67,9
	2022-2023pp.	37 (44,0%)	30 (35,7%)	13 (15,5%)	4 (4,8%)	71,7
Ст. 124 ККУ «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»	2020-2021pp.	32 (38,1%)	39 (46,4%)	9 (10,7%)	4 (4,8%)	72,1
	2022-2023pp.	27 (32,1%)	42 (50,0%)	7 (8,3%)	9 (10,7%)	68,6
Ст. 125 ККУ «Умисне легке тілесне ушкодження»	2020-2021pp.	35 (41,7%)	40 (47,6%)	6 (7,1%)	3 (3,6%)	75,2
	2022-2023pp.	35 (41,7%)	42 (50,0%)	4 (4,8%)	3 (3,6%)	76,2
Ст. 128 ККУ «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження»	2020-2021pp.	40 (47,6%)	25 (29,8%)	11 (13,1%)	8 (9,5%)	70,5
	2022-2023pp.	40 (47,6%)	27 (32,1%)	11 (13,1%)	6 (7,1%)	72,0
Статті 129 ККУ «Погроза вбивством»	2020-2021pp.	24 (28,6%)	34 (40,5%)	10 (11,9%)	15 (17,9%)	59,9
	2022-2023pp.	23 (27,4%)	32 (38,1%)	7 (8,3%)	22 (26,2%)	56,5

Який на вашу думку ризик використання вогнепальної зброї, яка використовується злочинцями для вчинення злочинів проти життя та здоров'я осіб? Вкажіть позначкою «√».

	Високий ризик (% до загальної кількості)	Середній ризик (% до загальної кількості)	Низький ризик (% до загальної кількості)
Зброя якою володіють на праві приватної власності	27 (22,7%)	47 (39,5%)	45 (37,8%)
Зброя отримана для виконання службових обов'язків	10 (8,4%)	32 (26,9%)	77 (64,7%)
Нелегальна зброя	92 (77,3%)	25 (21%)	2 (1,7%)

Оцініть (у балах) джерела походження нелегальної вогнепальної зброї, яка використовувалась для вчинення злочинів проти життя та здоров'я осіб (мінімальна поширеність – 1 бал, максимальна поширеність – 5 балів):

- а) нелегальна переробка зброї або саморобна зброя. ____ балів
- б) зброя з районів ведення бойових дій отримана в протиправний спосіб. ____ балів
- в) зброя незаконно ввезена в Україну. ____ балів
- г) викрадена чи втрачена легальна зброя. ____ балів

д) незаконно придбана зі складів Міністерства оборони України та МВС України. ____ балів

	1	2	3	4	5	Середній бал
а) нелегальна переробка зброї або саморобна зброя.	0 (0,0%)	9 (7,5%)	27 (22,5%)	31 (25,8%)	53 (44,2%)	4,07
б) зброя з районів ведення бойових дій отримана в протиправний спосіб	2 (1,7%)	3 (2,5%)	23 (19,2%)	30 (25,0%)	62 (51,7%)	4,23
в) зброя незаконно ввезена в Україну	56 (46,7%)	18 (15,0%)	14 (11,7%)	13 (10,8%)	19 (15,8%)	2,34
г) викрадена чи втрачена легальна зброя	23 (19,2%)	34 (28,3%)	17 (14,2%)	16 (13,3%)	30 (25,0%)	2,97
д) незаконно придбана зі складів Міністерства оборони України та МВС України.	61 (50,8%)	24 (20,0%)	19 (15,8%)	9 (7,5%)	7 (5,8%)	1,98

Які заходи запобігання вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї Ви вважаєте ефективними (можна обрати декілька варіантів відповідей).

а) обмежити право легального володіння вогнепальною зброєю (видами зброї, якою можна володіти; зменшення категорій осіб які можуть бути власниками зброї). – 58 (48,3%)

б) розширити можливості використання легальної вогнепальної зброї для самооборони та припинення кримінальних правопорушень. – 35 (15,4%)

в) здійснювати викуп нелегальної зброї в населення. – 38 (29,2%)

г) Надати можливість легалізації окремих видів незареєстрованої зброї, які не використовувались для вчинення злочинів (наприклад, пістолетів чи гвинтівок військового зразку після позбавлення їх можливості вести автоматичний вогонь). – 42 (35%)

д) посилити контроль за легальними власниками зброї (частіше проводити перевірки умов зберігання зброї, психічного стану власників, неочікувані перевірки на вживання наркотичних речовин). – 52 (43,3%)

е) посилити кримінальну відповідальність за вчинення злочинів із застосуванням вогнепальної зброї. – 56 (45,8%)

є) боротьба з корупцією в державних органах. – 38 (31,6%)

ж) Інше: - 2 (1,7%)

Звіт по лінії дозвільної системи за 2020 рік (Надано листом Відділу контролю за обігом зброї НПУ від 20 грудня 2021 р. № 627/57/01-2021)

**НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ
УКРАЇНИ
ВІДДІЛ КОНТРОЛЮ ЗА ОБІГОМ
ЗБРОЇ**

вул. Богомольця, 10, м. Київ, 01601,
тел. (044)254-96-46, vkoz@police.ua

Міністерство освіти і науки
України
Національний юридичний
університет імені
Ярослава Мудрого

вул. Пушкінська, 77,
м. Харків, 61024

20 грудня 2021 року № 627/57/01-2021
На № _____ від _____

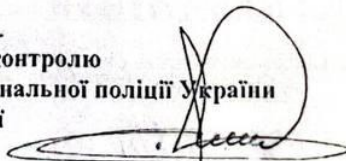
Про надання інформації

За результатами розгляду у Відділі контролю за обігом зброї Національної поліції України звернення Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 07.12.2021 № 125-0808-2030 щодо надання Звіту по лінії дозвільної системи, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622, за 2020 рік.

Звіт по лінії дозвільної системи за 2020 рік - додається.

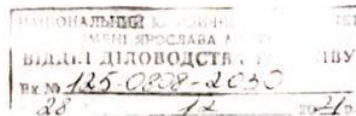
Додаток: на 2 арк. в 1 прим.

Начальник Відділу контролю
за обігом зброї Національної поліції України
підполковник поліції



В'ячеслав САВЧЕНКО

Погребняк Світлана (044) 254 78 94



ЗВІТ
по лінії дозвільної системи
за 2020 рік

1. Усього об'єктів дозвільної системи зі зброєю і боєприпасами -	869
1.1. У них зброї-	37238
У тому числі:	
1.1.1. Нарізної-	29367
1.1.1.1. Автоматів-	2110
1.1.1.2. Карабінів, гвинтівок-	4634
1.1.1.3. Пістолетів, револьверів-	22623
1.1.2. Гладкоствольної-	1931
1.1.3. Вихолощеної / учбової	5673/267
2. Власників мисливської вогнепальної зброї, всього-	705393
2.1. У них зброї, всього-	961321
У тому числі:	
2.1.1. Гладкоствольної-	787426
2.1.2. Нарізної-	160679
2.1.3. Комбінованої-	5072
2.1.4. Нагородної (короткоствольної воєнних зразків)-	8144
3. Власників холодної зброї-	4596
3.1. У них зброї, всього-	7508
4. Власників пневматичної зброї-	172
4.1. У них зброї, всього-	177
5. Власників пістолетів, револьверів для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії-	211920
5.1. У них пістолетів, револьверів-	218611
6. Усього об'єктів дозвільної системи з вибуховими матеріалами-	163
У тому числі:	
6.1. Кількість складів вибухових матеріалів-	122
6.2. Кількість місць проведення вибухових робіт-	634
7. Пунктів навчання-	60
8. Суб'єктів господарювання, що провадять господарську діяльність відповідно до ліцензій, виданих МВС України-	673
8.1. Діяльності, пов'язаної з виробництвом, ремонтом та торгівлею вогнепальною зброєю-	370
8.2. Діяльності, пов'язаної з виробництвом спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії- індивідуального захисту, активної оборони та їх продажем-	226
8.3. Діяльності, пов'язаної з наданням послуг стрільбищами невійськового призначення та функціонування мисливських стендів-	56
8.4. Діяльності, пов'язаної з виробництвом, торгівлею піротехнічними засобами	21
9. Інших об'єктів дозвільної системи-	82
10. Вилучено з незаконного обігу зброї, всього-	1790
У тому числі:	
10.1. Автоматів-	58

10.2. Карабінів, гвинтівок-	149
10.3. Пістолетів, револьверів-	849
10.4. Гладкоствольних рушниць, обрізів-	565
10.5. Саморобної-	169
11. Вилучено з незаконного обігу боєприпасів (шт.)-	117475
12. Вилуч. з незак-ного обігу вибухової речовини (кг)-	251,472
12.1. Вилуч. з незак-ного обігу засобів ініціювання (шт./м)-	229/0
13. Добровільно здано вогнепальної зброї, всього-	4833
У тому числі:	
13.1. Зброї, що незаконно зберігалась, всього-	423
13.1.1. Автоматів, кулеметів-	9
13.1.2. Карабінів, гвинтівок-	15
13.1.3. Гладкоствольних рушниць, обрізів-	369
13.1.4. Пістолетів, револьверів-	19
13.1.5. Саморобної-	11
13.2. Зареєстрованої зброї-	4410
14. Добровільно здано вибухової речовини (кг)-	16,267
14.1. Добровільно здано засобів ініціювання (шт./м)-	22/0
15. Добровільно здано боєприпасів (шт.)-	18782
16. Видано дозволів, всього-	161228
У тому числі:	
16.1. На придбання/ зберігання зброї (всіх видів)	76220/77009
У тому числі:	
16.1.1. Нарізної-	14999/13402
16.1.2. Гладкоствольної-	45226/46943
16.1.3. Холодної-	41/49
16.1.4. Пневматичної-	4/3
16.1.5. Пістолетів, револьверів для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії-	15210/16522
16.2. На придбання/ зберігання ВМ	740/90
16.3. На виготовлення печаток і штампів-	0
16.4. Інших видів дозволів-	7999
16.5. Перереєстровано одиниць зброї-	234189
17. Притягнуто до адмін. відповідальності громадян за статтями 174, 190-195-5 Кодексу України про адміністративні порушення, всього-	48006
У тому числі:	
17.1. Стаття 174-	381
17.2. Стаття 190-	681
17.3. Стаття 191-	1466
17.4. Стаття 192-	43938
17.5. Стаття 193-	5
17.6. Стаття 194-	1
17.7. Стаття 195-	158
17.8. Стаття 195-1-	4
17.9. Стаття 195-2-	1042
17.10. Стаття 195-3-	8
17.11. Стаття 195-4-	125
17.12. Стаття 195-6-	197
18. Прийнято рішень про накладення штрафів-	20512
18.1. Накладено штрафів на суму-	1949871

18.2. Стягнуто штрафів на суму-	1709155
19. Надійшло скарг громадян про необґрунтоване притягнення до адміністративної відповідальності -	1
19.1. З них підтвердилося-	1
19.2. За ними відмінено постанов-	1
20. Вилучалось у громадян-власників мисливської вогнепальної зброї за порушення законодавства-	16633
20.1. Повернуто власникам-	14014
20.2. Конфісковано-	129
20.3. Оплатно вилучено-	22
21. Установлено власників зброї, які зловживають спирт. напоями, вживають наркотичні речовини з немедичною метою, порушують громадський порядок тощо-	5598
21.1. У них анульовано дозволів на зберігання, носіння зброї-	5660
22. Скосно злочинів із застосуванням зареєстрованої зброї -	139
23. При цьому постраждало людей-	132
з них:	
23.1. Вбито-	49
23.2. Поранено-	83
24. Кількість крадіжок, втрат зброї з об'єктів дозвільної системи-	0
24.1. Викрадено, втрачено одиниць зброї-	0
25. Кількість крадіжок, втрат зброї у громадян-	1372
25.1. У них викрадено, втрачено одиниць зброї, спецзасобів, всього-	1453
з них:	
25.1.1. Нарізної-	93
25.1.2. Гладкоствольної-	524
25.1.3. Газових пістолетів, револьверів-	329
25.1.4. Пістолетів, револьверів для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії-	507
26. Кількість громадян, прийнятих з питань дозвільної системи-	349407
27. Кількість громадян, яким надано згоду на укладення трудових договорів на виконання робіт з вигот-ня, зберігання, обліку, охорони, перевезення та використання предметів і матеріалів, на які поширюється дозвільна система	918
28. Надійшло скарг на неправомірні дії працівників дозвільної системи-	22
28.1. З них підтвердилося-	1
29. Притягнуто працівників дозвільної системи до відповідальності -	48
30. Отримано коштів за послуги дозвільної системи-	13423466,39

**Листи-відповіді Відділу розгляду запитів на публічну інформацію Офісу
Генерального прокурора**

2020р.



Прокуратура України

ОФІС ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА

вул. Різницька, 13/15, Київ-11, 01011

факс: 280-26-03

МОЗДК № 25/1-132ВІХ
На _____ від _____

**Проректору з наукової роботи
Національного юридичного
університету
імені Ярослава Мудрого
Лученку Д.В.
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024**

Шановний Дмитре Валентиновичу!

Офісом Генерального прокурора розглянуто Ваш запит від 05.07.2021 № 125-0808-1146 про надання інформації щодо кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, передбачених статтями 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129 Кримінального кодексу України, за 2012–2020 роки та з інших питань.

Повідомляємо, що не представляється можливим надання таких відомостей за період з 20.11.2012 по 31.12.2012, оскільки офіційне формування звітності з Єдиного реєстру досудових розслідувань запроваджено з 01.01.2013.

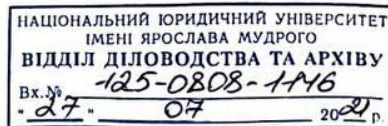
Розпорядником інформації про стан та структуру злочинності до 20.11.2012 є Міністерство внутрішніх справ України.

З огляду на викладене надсилаємо запитувану інформацію за 2013–2020 роки.

Додаток: на 3 арк.

З повагою

**Начальник управління
організаційного забезпечення
Єдиного реєстру досудових розслідувань
та інформаційно-аналітичної роботи**


Л. Колодій

Офіс Генерального прокурора
№25/1-132ВІХ-21 від 21.07.2021



арк.1

Відомості про зареєстровані упродовж 2013-2020 років кримінальні правопорушення за ст.ст. 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129 КК України, вчинені і використанні вогнепальної зброї*

Стаття КК України	2013			2014			2015			2016						
	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Кримінальні правопорушення, у яких проваджені заарешти		Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Кримінальні правопорушення, у яких проваджені заарешти		Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Кримінальні правопорушення, у яких проваджені заарешти		Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Кримінальні правопорушення, у яких проваджені заарешти					
		Усього	УКр за п.п. 1, 2, 4, 6 ч. 1 ст. 284 КПК України		Усього	УКр за п.п. 1, 2, 4, 6 ч. 1 ст. 284 КПК України		Усього	УКр за п.п. 1, 2, 4, 6 ч. 1 ст. 284 КПК України		Усього	УКр за п.п. 1, 2, 4, 6 ч. 1 ст. 284 КПК України				
ст. 115	105	58	44	61	369	64	53	316	244	65	54	190	122	37	31	91
ст. 116	1			1	0				0				1			1
ст. 118	0				5	1	1	4	6	2	2	4	4	1	1	3
ст. 119	12	1	1	11	12	1	1	11	13	1	1	12	6	1	1	5
ст. 121	11	2	2	9	27	2	2	25	15	2	1	14	8	1	1	7
ст. 122	9	6	5	4	24	6	5	19	13	5	5	8	2	1	1	1
ст. 123	0				0				0				0			
ст. 124	0				2			2	2	2	2		2			2
ст. 125	13	8	8	5	21	10	9	12	13	6	6	7	2	2	2	
ст. 128	17	8	8	9	13	4	4	9	19	4	4	15	19	7	7	12
ст. 129	49	28	27	22	48	28	27	21	34	17	15	19	31	18	16	15
Усього	217	111	95	122	521	116	102	419	359	104	90	269	197	68	60	137

* - Без урахування кримінальних правопорушень, вчинених в області та за її межами вогнепальною зброєю за статтями 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129 КК України у 2013-2017 роках

продовження

Стаття КК України	2017				2018				2019				2020			
	Кримінальні правопорушення, у яких проваджено закрите		Кримінальні правопорушення, у яких проваджено закрите		Кримінальні правопорушення, у яких проваджено закрите		Кримінальні правопорушення, у яких проваджено закрите		Кримінальні правопорушення, у яких проваджено закрите		Кримінальні правопорушення, у яких проваджено закрите		Кримінальні правопорушення, у яких проваджено закрите		Кримінальні правопорушення, у яких проваджено закрите	
	Зареєстровано кримінальних правопорушень, у звітному періоді	Обліковано* кримінальних правопорушень у звітному періоді	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Обліковано* кримінальних правопорушень у звітному періоді	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Обліковано* кримінальних правопорушень у звітному періоді	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Обліковано* кримінальних правопорушень у звітному періоді	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Обліковано* кримінальних правопорушень у звітному періоді	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Обліковано* кримінальних правопорушень у звітному періоді	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Обліковано* кримінальних правопорушень у звітному періоді	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Обліковано* кримінальних правопорушень у звітному періоді
ст. 115	119	42	77	104	47	39	65	773	29	27	746	92	36	31	61	
ст. 116	0			0				0				0				
ст. 118	2	2		2	1	1	1	2			2	2			2	
ст. 119	10		10	9			9	10	1	1	9	7			7	
ст. 121	7	1	7	2	1	1	1	28	1	1	27	4			4	
ст. 122	3		3	6	1	1	5	17	2	2	15	2	2	2	2	
ст. 123	0			0				0				0				
ст. 124	0			0				3	1	1	2	2	1	1	1	1
ст. 125	7		7	7	2	2	5	6	3	2	4	4	3	3	3	1
ст. 128	12	4	8	13	6	6	7	9	4	4	5	15	6	6	6	9
ст. 129	8	1	7	15	5	4	11	7			7	13	4	4	4	9
Усього	168	56	119	158	63	54	104	855	40	38	817	141	52	47	94	

Відомості про кількість виявлених упродовж 2013-2020 років осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за ст.ст. 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 129 КК України, з використанням вогнепальної зброї
(за завершенням розслідування кримінальних проваджень)

Стаття КК України	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020	
	Усього (з урахуванням проваджень минулих років)	в рік з числа проваджень облізованих у поточному періоді	Усього (з урахуванням проваджень минулих років)	в рік з числа проваджень облізованих у поточному періоді	Усього (з урахуванням проваджень минулих років)	в рік з числа проваджень облізованих у поточному періоді	Усього (з урахуванням проваджень минулих років)	в рік з числа проваджень облізованих у поточному періоді	Усього (з урахуванням проваджень минулих років)	в рік з числа проваджень облізованих у поточному періоді	Усього (з урахуванням проваджень минулих років)	в рік з числа проваджень облізованих у поточному періоді	Усього (з урахуванням проваджень минулих років)	в рік з числа проваджень облізованих у поточному періоді	Усього (з урахуванням проваджень минулих років)	в рік з числа проваджень облізованих у поточному періоді
ст. 115	66	34	75	50	110	64	104	58	109	50	86	46	85	34	86	48
ст. 116	1	1	1		1	2	2	2	0		0		1	1	1	1
ст. 118	0		2	2	2	1	4	2	0		1	1	3		1	1
ст. 119	13	9	15	9	14	10	8	6	14	11	10	7	8	3	11	7
ст. 121	13	8	14	13	28	16	14	4	16	13	5	2	12	9	9	6
ст. 122	5	2	9	6	12	10	10	5	5	1	11	7	10	9	9	6
ст. 123	0		0		0		0		0		0		0		0	
ст. 124	0		1		0		3	3	3	2	1		0		1	1
ст. 125	12	9	10	9	18	12	6	3	14	11	9	8	5	5	7	3
ст. 128	9	3	11	5	11	8	18	13	8	7	12	10	5	4	11	7
ст. 129	18	17	11	10	11	10	17	13	9	7	11	10	9	7	12	11
Усього	130	80	147	102	190	121	175	105	174	99	142	89	132	67	145	91



Прокуратура України
ОФІС ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА

вул. Різницька, 13/15, м. Київ, 01011 факс: (044) 280-26-03
e-mail: office@gp.gov.ua, web: www.gp.gov.ua
Код ЄДРПОУ 00034051

26.06.2023 № 273-1099 Век-25

На № _____ від _____

**Проректору з наукової роботи
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
Дмитру Лученку
вул. Пушкінська, 77,
м. Харків, 61024**

Ваш запит щодо надання інформації про кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень передбачених статтями 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129 Кримінального кодексу України, вчинених з використанням вогнепальної зброї упродовж 2019–2022 років, а також з інших питань розглянуто.

Роз'яснюємо, що відповідно до статті 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» публічною є відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом.

Визначальним для публічної інформації є те, що вона повинна бути заздалегідь готовим, зафіксованим продуктом, отриманим або створеним суб'єктом владних повноважень у процесі виконання своїх обов'язків.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» не передбачає виокремлення інформації за наведеними запитувачами критеріями, а відтак і створення нової інформації.

Ураховуючи викладене надаємо наявні відомості про кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень (проваджень), передбачених статтями 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129 Кримінального кодексу України, вчинених з використанням вогнепальної зброї відповідно до звітності за формою № 1 «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення» упродовж 2019–2022 років.

Офіс Генерального прокурора
26.06.2023 №273-1099ВІХ-23




Оскільки інші запитовані відомості у звітності не виокремлюються, надати їх в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», немає можливості.

У разі незгоди з отриманою відповіддю, відповідно до статті 23 Закону України «Про доступ до публічної інформації» Ви маєте право оскаржити її до керівництва Офісу Генерального прокурора або до суду.

Додаток: на 1 арк.

**Начальник відділу розгляду
запитів на публічну інформацію**



Андрій СЬОМІЧ

Управління організаційного забезпечення Єдиного реєстру досудових розслідувань та Інформаційно - аналітичної роботи Об'єкту Генерального прокурора

Відомості про зареєстровані кримінальні правопорушення упродовж 2019 - 2022 років за ст. ст. 115, 116, 118, 119, 121-125, 128, 129 КК України, вчинені з використанням вогнепальної зброї*

Кваліфікація кримінального правопорушення	2019 рік				2020 рік				2021 рік				2022 рік			
	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Кримінальні правопорушення, у яких проваджені заходи	за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України	Обліковано** кримінальних правопорушень у звітному періоді	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Кримінальні правопорушення, у яких проваджені заходи	за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України	Обліковано** кримінальних правопорушень у звітному періоді	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Кримінальні правопорушення, у яких проваджені заходи	за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України	Обліковано** кримінальних правопорушень у звітному періоді	Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Кримінальні правопорушення, у яких проваджені заходи	за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України	Обліковано** кримінальних правопорушень у звітному періоді
Усього кримінальних правопорушень, учинених з використанням вогнепальної зброї	506	129	118	388	489	107	94	395	394	101	94	300	2206	293	277	1929
Умисне вбивство, ст. 115	91	45	41	50	92	36	31	61	90	51	49	41	426	164	152	274
Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, ст. 116	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, ст. 118	0	0	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	12	7	7	5
Вбивство через необережність, ст. 119	5	0	0	5	7	0	0	7	7	0	0	7	25	2	2	23
Умисне тяжке тілесне uszkodження, ст. 121	5	0	0	5	4	0	0	4	1	0	0	1	19	2	1	18
Умисне середньої тяжкості тілесне uszkodження, ст. 122	5	0	0	5	2	2	2	0	2	0	0	2	8	0	0	8
Умисне легке тілесне uszkodження, заподіяне в стані сильного душевного хвилювання, ст. 123	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Умисне заподіяння тяжких тілесних uszkodжень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, ст. 124	0	0	0	0	2	1	1	1	0	0	0	0	5	1	1	4
Умисне легке тілесне uszkodження, ст. 125	13	5	5	8	4	3	3	1	3	0	0	3	10	3	3	7
Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне uszkodження, ст. 128	2	0	0	2	15	6	6	9	1	1	1	0	28	12	12	16
Погроза вбивством, ст. 129	14	8	8	6	13	4	4	9	6	0	0	6	22	10	10	12

* За Даними звітності за формою №1 "Єдиний звіт про кримінальні правопорушення"

** Без ураження кримінальних правопорушень, виключених з об'єкту за пунктом 1 п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ст. 284 КПК України

АКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В
ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ХАРКІВСЬКЕ РАЙОНЕ УПРАВЛІННЯ ПОЛІЦІЇ №1
 вул. Алчевських, 49, м. Харків, 61002
 тел. (057) 700-43-04
 e-mail: r61@hk.npu.gov.ua

21.11. 2023

№12639/119-61/2023

Проректору з наукової роботи
 Національного юридичного
 університету імені Ярослава Мудрого
 вул. Пушкінська, 77 м. Харків, 61024

АКТ

про впровадження наукових результатів дисертаційного дослідження у
 практичну діяльність органів поліції

Розглянувши аналітичну довідку від 03.11.2023 року №125-03-1699 за матеріалами дисертаційного дослідження аспіранта кафедри кримінально – правової політики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Войцеховського Б.О. за темою «Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї та запобіганням їм» (науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент Оболенцев В.Ф.), робимо висновок про важливість викладеної інформації щодо протиправних посягань проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, а також, визначено заходи превентивної діяльності служб і підрозділів Національної поліції України. Викладена в аналітичній довідці інформація може бути використана в роботі аналітичних, оперативних, превентивних і слідчих підрозділів Національної поліції України в Харківській області, при плануванні та проведенні оперативно-розшукових, оперативно-профілактичних, превентивних заходів.

Начальник ХРУП №1
 ГУНП в Харківській області
 полковник поліції


 Дмитро ПЛОТНИКОВ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор
Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України



Владислава БАТИРГАРЕЄВА

«3» листопада 2023 р.

АКТ

**упровадження результатів дисертаційного дослідження
«Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи,
що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї та запобігання їм»
аспіранта кафедри кримінально-правової політики
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Войцеховського Богдана Олександровича**

3.11.2023 р.

м. Харків

Комісія у складі: голови – Колодяжного Максима Геннадійовича, членів комісії: Голіни Володимира Васильовича, Калініної Аліни Владиславівни склали цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження аспіранта кафедри кримінально-правової політики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Войцеховського Богдана Олександровича за темою «Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї та запобігання їм», які представлені у виді аналітичної довідки, використано при формулюванні майбутніх тем фундаментальних та прикладних досліджень, а так само у поточній науково-дослідній діяльності відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України.

Голова комісії:

Завідувач відділу
кримінологічних досліджень,
к.ю.н., с.н.с.

Максим КОЛОДЯЖНИЙ

Члени комісії:

Головний науковий співробітник
відділу кримінологічних досліджень,
д.ю.н., проф.

Володимир ГОЛІНА

Старший науковий співробітник
відділу кримінологічних досліджень,
к.ю.н.,

Аліна КАЛІНІНА